

Lähestymiskiellon tehostaminen

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:26

Lähestymiskiellon tehostaminen

Oikeusministeriö, Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

© 2021 tekijät ja oikeusministeriö

ISBN pdf: 978-952-259-954-4

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Lähestymiskiellon tehostaminen

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:26		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t	Työryhmä, puheenjohtaja Kirsi Pulkkinen		
Yhteisötekijä	Oikeusministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	118
Tiivistelmä	<p>Mietinnössä ehdotetaan muutettaviksi lähestymiskiellosta annettua lakia, rikoslakia ja tuomioistuinmaksulakia. Tavoitteena on parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta.</p> <p>Väliaikaisen lähestymiskiellon käytön lisäämiseksi lähestymiskieltolakia muutettaisiin siten, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttäisi kiellon välitöntä antamista.</p> <p>Tuomioistuinmaksulakia muutettaisiin siten, että lähestymiskiellon hakijalta ei perittäisi maksua silloinkaan, kun hakemus hylätään tai asia jää sillensä.</p> <p>Utuna keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskielto. Tuomioistuin voisi päättää, että laajennettuun lähestymiskieltoon liitettäisiin sähköinen valvonta, jos se olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat.</p> <p>Lähestymiskiellon tehokkuuden parantamiseksi ehdotetaan, että lähestymiskiellon rikkomista koskeva asia olisi käsiteltävä kiireellisenä.</p>		
Asiasanat	lähestymiskielto, turvaamistoimet, väkivalta, kriminaalipolitiikka		
ISBN PDF	978-952-259-954-4	ISSN PDF	2490-1172
Hankenumero	VN/1393/2020		
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-954-4		

Effektivisering av besöksförbudet

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:26	Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet	
Författare	Arbetsgrupp, ordförande Kirsi Pulkkinen	
Utarbetad av	Justitieministeriet	
Språk	Sidantal	118
Språk	finska	
Referat	<p>I betänkandet föreslås ändringar i lagen om besöksförbud, strafflagen och lagen om domstolsavgifter.</p> <p>Målet är att förbättra besöksförbudets effekt, minska överträdelser av besöksförbud samt att öka säkerheten särskilt för offer för våld i nära relationer.</p> <p>För att öka möjligheterna att tillämpa tillfälliga besöksförbud ska lagen om besöksförbud ändras så att en anhållningsberättigad tjänsteman får meddela tillfälligt besöksförbud på tjänstens vägnar om den som förbudet avses skydda har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart.</p> <p>Lagen om domstolsavgifter ändras så att ingen avgift tas ut hos den som ansöker om besöksförbud ens när ansökan avslås eller målet avskrivs.</p> <p>Ett nytt sätt att skydda en person som befinner sig i livsfara eller allvarlig fara för hälsa är tekniskt övervakat besöksförbud.</p> <p>Domstolen kan besluta att ett utvidgat besöksförbud ska förenas med teknisk övervakning om det är nödvändig för att avvärja ett hot om brott mot liv, hälsa eller frihet och övervakningen inte är oskälig med hänsyn till hur allvarligt det hotande brottet är, förhållandena för den som ställs under övervakning och andra omständigheter som framkommit i saken.</p> <p>För att förbättra besöksförbudets effekt föreslås det att ett ärende som gäller överträdelse av besöksförbud ska behandlas skyndsamt.</p>	
Nyckelord	besöksförbud, säkerhetsåtgärder, våld, kriminalpolitik	
ISBN PDF	978-952-259-954-4	ISSN PDF 2490-1172
Projektnr.	VN/1393/2020	
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-954-4	

Sisältö

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	10
PERUSTELUT	12
1 Asian tausta ja valmistelu.....	12
1.1 Tausta	12
1.2 Valmistelu.....	13
2 Nykytila ja sen arviointi.....	14
2.1 Yleistä	14
2.1.1 Lainsäädännön lähtökohtia.....	14
2.1.2 Tilastot.....	15
2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö	19
2.2.1 Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi	19
2.2.2 Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset.....	22
2.2.3 Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta.....	23
2.2.4 Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä.....	25
2.2.5 Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin.....	27
2.2.6 Oikeudellinen apu.....	29
2.2.7 Oikeudenkäyntimaksu	29
2.2.8 Lasten asema	30
2.2.9 Lähestymiskiellon valvonta.....	33
2.2.10 Lähestymiskiellon rikkominen	34
2.3 Kansainvälinen kehitys.....	34
2.3.1 Valtion positiivinen toimimisvelvollisuus	34
2.3.2 Lasten asema	36
2.3.3 Sähköinen valvonta	37
2.4 Nykytilan arviointi	40
2.4.1 Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi	40
2.4.2 Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset.....	40

2.4.3	Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta.....	42
2.4.4	Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä.....	43
2.4.5	Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin.....	44
2.4.6	Oikeudellinen apu.....	47
2.4.7	Oikeudenkäyntimaksu.....	48
2.4.8	Lasten asema.....	49
2.4.9	Lähestymiskiellon valvonta.....	51
2.4.10	Lähestymiskiellon rikkominen.....	53
2.4.11	Muuta.....	54
3	Tavoitteet	56
4	Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	57
4.1	Keskeiset ehdotukset.....	57
4.1.1	Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta.....	57
4.1.2	Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin.....	57
4.1.3	Oikeudenkäyntiavustaja.....	57
4.1.4	Lähestymiskieltoasian maksuttomuus.....	58
4.1.5	Yhteydenottoja koskevan poikkeussäännöksen tarkentaminen.....	58
4.1.6	Lähestymiskiellon sähköinen valvonta.....	58
4.1.7	Lähestymiskiellon rikkominen.....	60
4.1.8	Muut kuin lainsäädäntöehdotukset.....	60
4.2	Pääasialliset vaikutukset.....	61
4.2.1	Taloudelliset vaikutukset.....	61
4.2.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	65
4.2.3	Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	66
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	67
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	67
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	68
5.2.1	Ruotsi.....	68
5.2.2	Norja.....	71
5.2.3	Tanska.....	73
5.2.4	Ranska.....	74

6	Säännöskohtaiset perustelut.....	76
6.1	Laki lähestymiskiellosta.....	76
6.2	Rikoslaki.....	81
6.3	Tuomioistuinmaksulaki.....	82
7	Voimaantulo.....	83
8	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	84
8.1	Sähköinen valvonta.....	84
8.2	Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta.....	86
	Lakiehdotukset	89
	Rinnakkaistekstit	95
	Lagförslag	104
	Parallelltexter	110

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 4 päivänä maaliskuuta 2020 työryhmän arvioimaan keinoja parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta. Työryhmän tehtävänä oli arvioida laajasti eri keinoja, joilla voidaan parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta. Työryhmän tuli arvioida lähestymiskiellon sähköisen valvonnan tarvetta ja käyttöönoton edellytyksiä. Työryhmän tuli laatia lainsäädäntöehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon ja tehdä tarvittaessa myös muita ehdotuksia lähestymiskiellon tehostamiseksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen oikeusministeriöstä. Jäseninä olivat neuvotteleva virkamies Mervi Sarimo oikeusministeriöstä, poliisitarkastaja Miia Lehtinen (17.9.2020 asti) ja neuvotteleva virkamies Heidi Kankainen (17.9.2020 alkaen) sisäministeriöstä, johtaja Jari Keinänen sosiaali- ja terveysministeriöstä, kehittämispäällikkö Joonas Peltonen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, erityisasiantuntija Nina Immonen Tuomioistuinvirastosta, poliisitarkastaja Pekka Heikkinen Poliisihallituksesta, rikosylitarkastaja Jonna Turunen Helsingin poliisilaitoksesta, erikoissyöttäjä Peter Levlin Syyttäjälaitoksesta, käräjätuomari Klaus Kekki Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta, asianajaja Emilia Kaikkonen Suomen Asianajajaliitosta sekä kehitysjohtaja Sari Laaksonen Ensi- ja turvakotien liitosta. Pulkkinen ja Sarimo toimivat myös työryhmän sihteereinä.

Oikeusministeriö täydensi työryhmää 10.11.2020 nimeämällä sen jäseneksi erityisasiantuntija Pia Anderssonin Rikosseuraamuslaitoksesta.

Työryhmän toimikausi oli 4.3.2020–30.6.2021. Työryhmä kokoontui 19 kertaa. Työryhmä kuului työnsä aikana kehitysjohtaja Jaana Koivukangasta Rikosuhripäivystyksestä ja väkivaltatyön asiantuntija Jonna Brandtia Viola – väkivallasta vapaaksi ry:stä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 1 päivänä syyskuuta 2021

Kirsi Pulkkinen

Mervi Sarimo

Heidi Kankainen

Jari Keinänen

Joonas Peltonen

Nina Immonen

Pekka Heikkinen

Jonna Turunen

Peter Levlin

Klaus Kekki

Emilia Kaikkonen

Sari Laaksonen

Pia Andersson

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi lähestymiskiellosta annettua lakia, rikoslakia ja tuomioistuinmaksulakia. Esityksen tavoitteena on parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta.

Väliaikaisen lähestymiskiellon käytön lisäämiseksi lähestymiskieltolakia muutettaisiin siten, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttäisi kiellon välitöntä antamista.

Tukipalveluihin ohjaamista lähestymiskieltoasioissa tehostettaisiin. Lähestymiskieltolakiin otettaisiin säännökset lähestymiskiellolla suojattavan yhteystietojen välittämisestä tukipalveluihin ja velvollisuudesta ilmoittaa kieltoon määrätylle saatavilla olevista tukipalveluista.

Tuomioistuin voisi määrätä lähestymiskiellon hakijalle oikeudenkäyntiavustajan, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos ja se rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on perusteltua.

Tuomioistuinmaksulakia muutettaisiin siten, että lähestymiskiellon hakijalta ei perittäisi maksua silloinkaan, kun hakemus hylätään tai asia jää sillensä.

Uutena keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskielto. Tuomioistuin voisi päättää, että laajennettuun lähestymiskieltoon liitettäisiin sähköinen valvonta, jos se olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat.

Sähköisesti valvottu lähestymiskielto voitaisiin määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Jos sähköiseen valvontaan määräämisen edellytykset yhä täyttyisivät, kielto voitaisiin uudistaa. Uudistettaessa sähköisesti valvottu lähestymiskielto voitaisiin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Lähestymiskiellon tehokkuuden parantamiseksi ehdotetaan, että lähestymiskiellon rikkomista koskeva asia olisi käsiteltävä kiireellisenä. Lähestymiskiellon rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä täydennettäisiin niin, että rangaistavaa olisi myös sähköiseen valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkominen.

Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaa, jonka mukaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö uudistetaan turvaamaan paremmin uhrin oikeudet.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö uudistetaan turvaamaan paremmin uhrin oikeudet (hallitusohjelma s. 90).

Oikeusministeriössä laadittiin vuonna 2019 arviomuistio, jossa tarkastellaan lähestymiskiellon sähköisen valvonnan tarvetta ja käyttöönoton edellytyksiä sekä muita vaihtoehtoisia keinoja lähestymiskiellon valvonnan tehostamiseksi (Arviomuistio lähestymiskiellon valvonnan tehostamiseksi, Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:4). Arviomuistiossa esitetään useita jatkovalmistelun vaihtoehtoja. Näitä ovat lähestymiskiellon sähköisen valvonnan valmistelun jatkaminen, muiden uhrin turvallisuutta parantavien keinojen kehittäminen ja tekijöiden hoitoonohjauksen tehostaminen. Arviomuistiosta saadussa lausuntopalautteessa suurin osa lausunnonantajista kannatti kaikkien muistiossa esitettyjen vaihtoehtojen jatkovalmistelua (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:27).

Vuonna 2019 julkaistiin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimus, SopS 52-53/2015) toimeenpanoa arvioivan, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmän (GREVIO) Suomea koskeva arviointiraportti. Raportissa GREVIO kehotti Suomen viranomaisia tehostamaan pyrkimyksiään lisätä lähestymiskiellojen ja suojelumääräysten käyttöä edistämällä niiden käyttökelpoisuutta ja varmistamalla niiden huolellisen täytäntöönpanon. GREVIO vaati Suomen viranomaisia arvioimaan lähestymiskiellosta annetun lain täytäntöönpanon tasoa tunnistaakseen ja korjatakseen mahdolliset lain sanamuotoon tai sen käytännön täytäntöönpanoon liittyvät esteet. Raporttia käsitellään tarkemmin jaksossa 2.4.

1.2 Valmistelu

Oikeusministeriö asetti 4.3.2020 työryhmän arvioimaan keinoja parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta. Työryhmän tehtävänä oli arvioida laajasti eri keinoja, joilla voidaan parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta. Työryhmän tuli arvioida lähestymiskiellon sähköisen valvonnan tarvetta ja käyttöönoton edellytyksiä.

Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat oikeusministeriöstä, sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta, Tuomioistuinvirastosta, Poliisihallituksesta, Helsingin poliisilaitoksesta, Syyttäjälaitoksesta, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta, Suomen Asianajajaliitosta sekä Ensi- ja turvakotien liitosta. Oikeusministeriö päätti 10.11.2020 täydentää työryhmän kokoonpanoa Rikosseuraamuslaitoksen edustajalla, jotta työryhmän työssä voitiin hyödyntää Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntemusta sähköisestä valvonnasta.

Työryhmä kuuli valmistelun aikana asiantuntijoita Rikosuhripäivystyksestä ja Viola – väkivallasta vapaaksi ry:stä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Yleistä

2.1.1 Lainsäädännön lähtökohtia

Laki lähestymiskiellosta (898/1998, jäljempänä lähestymiskieltolaki) tuli voimaan 1.1.1999. Lähestymiskielto voidaan määrätä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai muun vakavan häirinnän torjumiseksi (1 § 1 momentti). Lähestymiskielolla voidaan suojata itsensä uhatuksi tuntevaa henkilöä paitsi fyysiseltä myös henkisesti väkivallalta kuten uhkauksilta, kiusanteolta tai häirinnältä.

Lähestymiskielto voidaan määrätä joko perusmuotoisena (3 § 1 momentti) tai laajennettuna (3 § 3 momentti). Perusmuotoinen lähestymiskielto tarkoittaa, että sen mukaan kuin asiaa koskevassa ratkaisussa tarkemmin määrätään, lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muuten ottaa häneen yhteyttä tai sitä yrittää. Kiellettyä on myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen. Lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna siten, että se koskee myös oleskelua suojattavan henkilön vakituisen asunnon tai loma-asunnon, työpaikan tai erikseen määritellyn muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä. Laajennettu lähestymiskielto määrätään, jos on syytä olettaa, että perusmuotoinen lähestymiskielto ei ole riittävä rikoksen uhan tai muun häirinnän torjumiseksi. Lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia (3 § 4 momentti).

Vuonna 2005 otettiin lisäksi käyttöön perheen sisäinen lähestymiskielto, joka koskee tilanteita, joissa itsensä uhatuksi tunteva henkilö ja henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, asuvat vakituisesti samassa asunnossa. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan torjumiseksi, mutta ei muunlaisen häirinnän torjumiseksi. (1 § 2 momentti) Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä, jos henkilön, jota vastaan kieltoa pyydetään, uhkauksista, aiemmista rikoksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen, eikä kiellon määrääminen ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, samassa asunnossa asuvien henkilöiden olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat (2 § 2

momentti). Myös perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä joko perusmuotoisena tai laajennettuna, jolloin kiellon sisältö on muutoin sama kuin muissakin lähestymiskielloissa, mutta lisäksi perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrätyn henkilön on poistuttava asunnosta, jossa hän ja suojattava henkilö asuvat vakituisesti, eikä hän saa palata asuntoon (3 § 2 momentti).

Lähestymiskieltoa koskevan asian ratkaisee kärjäoikeus (4 § 1 momentti). Lain 3 luvussa on säännökset väliaikaisesta lähestymiskiellosta. Väliaikaisesta lähestymiskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Siitä voi päättää myös tuomioistuin. (11 § 1 momentti) Päätöksen tehneen virkamiehen on saatettava viipymättä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua päätöksensä väliaikaiseen lähestymiskieltoon määräämisestä kärjäoikeuden käsiteltäväksi (12 § 1 momentti).

Lähestymiskiellon määräämisestä eurooppalaisen suojelumääräyksen perusteella ja eurooppalaisen suojelumääräyksen antamisesta säädetään eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/99/EU sekä sen täytäntöönpanolaissa (226/2015). Yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta säädetään yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 606/2013 sekä asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015).

2.1.2 Tilastot

Poliisin tilastojen mukaan kärjäoikeuden määräämien lähestymiskiellojen ja poliisin määräämien väliaikaisten lähestymiskiellojen määrät ovat viime vuosina laskeneet. Alla olevasta taulukosta 1 ilmenevät poliisin määräämät väliaikaiset lähestymiskiellot ja taulukosta 2 kärjäoikeuden määräämät lähestymiskiellot vuosina 2015–2020.

Poliisin määräämien väliaikaisten lähestymiskiellojen määrään on vaikuttanut poliisin henkilöressurssien väheneminen. Vuoteen 2020 tultaessa poliisien määrä oli nousussa pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti. Väliaikaisten lähestymiskiellojen määrän kasvuun on vaikuttanut myös Poliisihallituksen vuonna 2020 antama aiempaa ohjeistusta täydentänyt ohje, jolla pyrittiin edistämään väliaikaisen lähestymiskiellon käyttöä edellytysten täytyessä.

Taulukko 1. Poliisin määrämät väliaikaiset lähestymiskiellot

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Perusmuotoinen	167	164	156	109	101	118
Perheen sisäinen perusmuotoinen	29	22	28	12	19	31
Laajennettu	88	90	83	64	63	76
Perheen sisäinen laajennettu	11	13	15	10	12	12
Yhteensä	295	289	282	195	195	237

Taulukko 2. Käräjäoikeuden määrämät lähestymiskiellot

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Perusmuotoinen	854	807	796	662	587	490
Perheen sisäinen perusmuotoinen	36	41	35	13	20	31
Laajennettu	564	487	436	453	343	390
Perheen sisäinen laajennettu	15	13	19	7	16	17
Yhteensä	1 469	1 348	1 286	1 135	966	928

Käräjäoikeudessa vireille tulleiden lähestymiskieltoasioiden määrä on vuodesta 2016 alkaen tasaisesti laskenut (taulukko 3). Vuosina 2012–2015 lähestymiskieltoasioita tuli vireille vuosittain yli 3 000 asiaa. Vuonna 2020 tuli vireille alle 2 000 lähestymiskieltoasiaa.

Taulukko 3. Käräjäoikeudessa vireille tulleet lähestymiskieltoasiat

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
3 096	3 222	3 032	3 090	2 654	2 446	2 105	1 896	1 797

Taulukosta 4 ilmenevät käräjäoikeudessa vuosina 2012–2020 ratkaistujen lähestymiskieltoasioiden määrät. Vuosina 2012–2015 lähestymiskieltoasioita on ratkaistu vuosittain noin 3 000 asiaa. Vuodesta 2016 alkaen ratkaistujen asioiden määrä on tasaisesti laskenut. Vuonna 2020 ratkaistiin alle 2 000 lähestymiskieltoasiaa.

Taulukko 4. Käräjäoikeudessa ratkaistut lähestymiskieltoasiat

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hyväksytty	1 440	1 352	1 292	1 221	1 177	1 065	942	784	640
Hylätty kokonaan tai osittain	325	389	368	412	304	293	231	201	195
Muu ratkaisu	1 197	1 335	1 236	1 396	1 112	1 015	910	870	966
Yhteensä	2 962	3 076	2 896	3 029	2 593	2 373	2 083	1 855	1 801

Taulukosta 5 ilmenee lähestymiskiellon rikkomisesta poliisille tehtyjen rikosilmoitusten määrä vuosina 2012–2020. Lähestymiskiellon rikkomisesta on viime vuosina tehty poliisille alle 800 rikosilmoitusta vuodessa.

Taulukko 5. Lähestymiskiellon rikkomisesta tehdyt rikosilmoitukset

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1 184	1 203	1 066	983	1 074	954	794	799	746

Vastaavasti kuin lähestymiskielloon määrättyjen myös lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittujen määrä on viime vuosina laskenut. Taulukosta 6 ilmenevät lähestymiskiellon rikkomisesta vuosina 2012–2019 annetut tuomiot käräjäoikeuksissa. Taulukko sisältää tiedot tuomituista rangaistuksista, kun lähestymiskiellon rikkominen on ollut päärikos eli ankarimmin rangaistava teko.

Taulukko 6. Lähestymiskiellon rikkomisesta annetut tuomiot käräjäoikeuksissa

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Päärikkoksena lähestymiskiellon rikkominen	206	208	189	157	158	124	123	87
Vankeus	15	30	28	13	14	6	13	7
Ehdoton vankeus	5	7	9	3	4	2	4	4
Yhdyskuntapalvelu	3	2	3	-	1	2	2	-
Ehdollinen vankeus	7	21	16	10	10	2	7	3
Sakko	187	174	157	136	138	116	109	78
Aikaisempi rangaistus riittävä seuraamus	-	-	1	1	1	-	-	2
Jätetty tuomitsematta	4	4	3	7	5	2	1	-
Syyksi luetut lähestymiskiellon rikkomiset yhteensä	554	661	598	558	530	456	389	303

Käräjäoikeuksien tilastojen mukaan karkeasti noin 40 prosenttia lähestymiskiellon rikkomisesta tuomituista on rikkonut lähestymiskielloa useammin kuin yhden kerran. Vuonna 2015 lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittiin 337 henkilöä, joista 36 prosenttia eli 123 henkilöä oli rikkonut lähestymiskielloa useammin kuin yhden kerran. Vuonna 2019 lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittiin 182 henkilöä, joista 40 prosenttia eli 72 henkilöä oli rikkonut lähestymiskielloa useammin kuin yhden kerran.

Tuomioistuinten työtilastojen mukaan vuonna 2020 käräjäoikeuksissa käsiteltyjen lähestymiskiellon rikkomista koskevien rikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika rikosilmoituksen päivästä käräjäoikeuden lopulliseen ratkaisuun oli noin 15 kuukautta ja vuonna 2019 noin 13 kuukautta. Vuonna 2020 keskimääräinen kesto esitutkintavaiheen osalta oli noin 7 kuukautta, syyteharkinnan osalta noin 2,5 kuukautta ja käräjäoikeusvaiheen osalta noin 5,5 kuukautta. Vuonna 2019 keskimääräinen kesto esitutkintavaiheen osalta oli noin 5 kuukautta, syyteharkinnan osalta noin 3 kuukautta ja käräjäoikeusvaiheen osalta noin 5 kuukautta.

Oikeusavun sähköisestä asianhallintajärjestelmästä saatujen tietojen mukaan vuonna 2019 oikeusaputoimistoihin saapui 447 ja käsiteltiin 452 asiaa, jotka koskivat julkisen oikeusavustajan määräämistä lähestymiskieltoasiassa. Vuonna 2020 saapui 440 ja käsiteltiin 467 tällaista asiaa.

2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.2.1 Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

Poliisihallitus on 5.6.2020 antanut ohjeen (POL-2020-28566) poliisin toiminnasta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Ohjeessa todetaan, että Istanbulin sopimuksen 51 artikla edellyttää ammattilaisilta väkivallan riskin arvioimista. Ohjeen mukaan poliisin tulee perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa arvioida väkivallan vakavuutta ja toistuvuutta sekä kuolemanvaaraa, hallitakseen riskejä ja tarjotakseen rikoksen uhrille turvallisuutta ja tukea yhteen sovitettuina toimin. Riskitekijöiden kartoittamista tulee seurata oikea-aikainen ja johdonmukainen puuttuminen riskien syihin, mikä vaatii tehokasta yhteistyötä eri viranomaisten sekä järjestöjen kesken. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen ja väkivallan kierteen katkaiseminen edellyttävät poliisilta yhteistyötä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden sekä uhrien ja tekijöiden tukemiseen erikoistuneiden palveluiden tuottajien kesken. Ohjeessa todetaan moniammatillisesta riskinarviointiprosessista, että sen tarkoitus on tukea ammattilaisen työtä mahdollistaessaan kattavan ja systemaattisen tiedonkeruun väkivallan riskien lähteistä ja rikoksen uhrin tuen tarpeesta, jolloin tämä voi saada apua ammattilaisilta ja viranomaisilta mahdollisimman nopeasti ja hänelle voidaan laatia kattava turvallisuussuunnitelma. Lähestymiskiellon osalta ohjeessa todetaan, että akuuteissa tilanteissa tulee huolehtia myös siitä, että rikoksen uhrin oikeuksien toteutumisen lisäksi annetaan muutakin tarvittavaa ohjeistusta ja ohjataan esim. MARAK-toimintamallin tai muun asianomistajan suojaamiseen ja väkivallan ehkäisyyn tarkoitettua toimintamallin piiriin.

MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Menetelmän tavoitteena on tunnistaa parisuhdeväkivallan uhrin, joilla on korkea riski joutua uudelleen väkivallan uhreiksi, sekä ehkäistä vakavan parisuhdeväkivallan uusiutuminen. MARAK-toimintamalli kokoaa paikkakunnalla toimivat uhrin auttamiseksi työskentelevät viranomaiset ja järjestöt yhteen ja koordinoi uhrille annettavaa tukea. Toimintamallissa väkivallan uhrille tai uhan alla elävälle henkilölle laaditaan viranomaisyhteistyössä turvasuunnitelma.

MARAK-toimintamallin kokeilu aloitettiin Suomessa vuonna 2010. Toimintamalli on tällä hetkellä käytössä 38 paikkakunnalla. Menetelmän koordinoinnista ja arvioinnista vastaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). MARAK-työryhmä on paikkakunnalla toimiva moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu jäseniä eri toimialoilta, kuten poliisista, päihde- ja mielenterveyspalveluista, aikuissosiaalityöstä, lastensuojelusta ja asumispalveluista. Jokaiseen työryhmään kuuluu myös uhrijärjestön edustaja, useimmiten Rikosuhripäivystyksestä.

MARAK-toimintamalli on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa uhrille tehdään riskinarviointi standardisoidun riskinarviointilomakkeen avulla. Toisessa vaiheessa MARAK-työryhmä käsittelee uhrin tilannetta ja laatii uhrille turvasuunnitelman. Turvasuunnitelma sisältää erilaisia uhrin turvallisuutta parantavia toimenpiteitä, joita työryhmän jäsenet toteuttavat osana perustyötään. Turvasuunnitelman toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi turvakotipaikan järjestäminen uhrille ja hänen lapsilleen, keskustelu- ja vertaistuki, lähestymiskiellon hakeminen ja rikosilmoituksen tekeminen.

Helsingin poliisilaitoksen toimintamallissa lähisuhdeväkivallan riskinarviointi tapahtuu ennalta estävän toiminnon Ankkuriryhmän ja rikostutkintayksikön uhkatutkintaryhmän toiminnan kautta. MARAK-toimintamallia ei sellaisenaan käytetä Helsingissä, mutta toiminnalla on vastaavat tavoitteet kuin MARAK-riskinarvioinnissa. Tavoitteena on tunnistaa tietoon tulleista lähisuhdeväkivaltatapauksista ne, joissa on suuri riski väkivallan muuttumisesta yhä vakavammaksi ja henkirikosriskin lisääntymisestä, sekä tehdä konkreettinen toimintasuunnitelma yhdessä tehtävistä toimenpiteistä uhan torjumiseksi.

Uhkatutkintaryhmän tehtävänä on tutkia ja tiedustella henkilöön kohdistuvia vakavia uhkia sekä vastata huolta aiheuttavista henkilöistä, jotka vaativat tutkinnallisia toimenpiteitä.

Ennalta estävän toiminnon vastuulla ovat henkilöt, jotka vaativat ennalta estävän työn muodossa tapahtuvaa ohjaamista, moniammatillista yhteistyötä tai toimintaa kolmannen sektorin kanssa. Helsingin poliisilaitoksen tiloissa työskentelee moniammatillinen Ankkuriryhmä, jonka tavoitteena on lapsen tai nuoren rikoskierteen katkaisu, lähisuh-

deväkivallan ennaltaehkäisy sekä uhrin ja tekijän kokonaisvaltainen auttaminen ja ohjaaminen tarvittavan tuen piiriin. Ankkuriryhmään kuuluu poliisien lisäksi sosiaalityöntekijöitä ja psykiatrinen sairaanhoitaja.

Väkivaltaisen käyttäytymisen osalta huolta aiheuttavia henkilöitä käsitellään Helsingin poliisilaitoksella uhkatutkintaryhmän sekä ennalta estävän toiminnon tiiviissä yhteistyössä. Ennalta estävät toimet suunnitellaan ja toteutetaan jokaisen henkilön osalta tapauskohtaisesti, koska huolta aiheuttavien henkilöiden väkivaltaisen käyttäytymisen taustasyyt vaihtelevat huomattavasti. Toimintamallin avulla pystytään hyödyntämään useita vaihtoehtoisia ratkaisumalleja väkivaltaisen käyttäytymisen ennalta estämiseksi.

GREVIO-asiantuntijaryhmä kehotti suosituksissaan Suomen viranomaisia varmistamaan, että naisiin kohdistuneissa väkivalta- ja perheväkivaltatapauksissa omaksutaan järjestelmällinen ja sukupuolisensitiivinen riskinarviointi vakiomenettelyksi kaikkien asianomaisten viranomaisten, erityisesti rikoslainkäyttöä harjoittavien viranomaisten, toiminnassa.

Poliisihallitus on ohjaavalla kirjeellään 13.3.2020 kehottanut poliisilaitoksia laajentamaan moniammatillisten MARAK-toimintatyöryhmien toimintaa ja kehittämään riskinarviointitoimintaa systemaattisemmaksi, jotta väkivallan riskissä olevat tapaukset tunnistettaisiin paremmin ja asianomaiset voitaisiin ohjata varhaisessa vaiheessa palveluiden piiriin.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) yksi painopiste vuodelle 2021 on poliisin osaamisen kehittäminen. Poliisihallitus on saanut vuodeksi 2021 erillisrahoituksen MARAK-projektiin, jonka keskeisenä tavoitteena on kehittää poliisin moniammatillista ja poikkihallinnollista työtä perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteissa. Projekti tähtää siihen, että poliisi tunnistaa erilaista väkivaltaa entistä paremmin, rikoksen uhrin oikeudet toteutuvat kaikessa poliisitoiminnassa ja uhrin ohjataan tukipalveluihin. Lisäksi tavoitteena on varmistaa, että väkivaltaa todistaneiden lasten, väkivallan tekijöiden ja muiden asiaan osallisten tarve auttavien palvelujen piiriin tulee selvitettyä. Projektissa vahvistetaan etenkin valvonta- ja hälytystoiminnassa työskentelevien poliisien osaamista. Tavoitteena on vahvistaa toimia, joilla annetaan välitöntä suojaa uhreille sekä ennalta estetään rikoksia, uusintarikollisuus huomioiden.

Projektissa kartoitetaan poliisin osaamisen tämän hetkinen tilanne ja koulutustarpeet. Poliisin valtakunnallinen koulutuskokonaisuus toteutetaan yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa vuonna 2021. Osaamisen jalkauttaminen ja jatkuvuus varmistetaan projektissa luodun yhdyshenkilöverkoston sekä Poliisiammattikorkeakoulun avulla. Lisäksi projektissa kehitetään riskinarviointia, laaditaan toiminnallinen käsikirja

perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausten sekä naisiin kohdistuvan väkivallan käsittelyyn ja järjestetään loppuvuodesta 2021 teemakuukausi sisäisen ja ulkoisen viestinnän keinoin. Projektissa tehdään tiivistä yhteistyötä muun muassa järjestötoimijoiden kanssa.

Oikeusministeriö on myöntänyt (VN/23493/2020) MIELI Suomen Mielenterveys ry:n koordinoimalle Rikosuhripäivystykselle valtionavustuksen rikosprosessissa toimiville viranomaisille (poliisi, syyttäjät, tuomarit ja oikeusavustajat) suunnattuun koulutushankkeeseen, joka liittyy naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman (2020–2023) toimenpiteeseen nro 8.

Koulutusten erityisinä painopisteinä ovat kunniaan liittyvä väkivalta, digitaalinen väkivalta, lähisuhdeväkivallan dynamiikkaan ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan liittyvät kysymykset sekä osapuolten palveluihin ohjaaminen. Rikosuhripäivystyksen koordinoiman hankkeen tiiviissä operatiivisessa yhteistyössä toimivat Setlementti Tampere, Ensi- ja turvakotien liitto sekä Poliisiammattikorkeakoulu.

2.2.2 Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

Lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä (2 § 1 momentti). Muuta vakavaa häirintää kuin rikoksella uhaamista voi olla esimerkiksi pitkän aikaa jatkunut tai tiheään sattunut yhteyden ottaminen ilman asiallista perustetta taikka itsensä uhatuksi tuntevan henkilön seurailu. Tällainen menettely voi täyttää kotirauhan rikkomisrikoksen tunnusmerkistön, mutta se ei ole kiellon määräämisen edellytys. Lähestymiskieltoa voidaan käyttää turvaamistoimenpiteenä muun muassa vainoamista vastaan.

Korkein oikeus arvioi lähestymiskiellon määräämisen edellytyksiä ratkaisussaan KKO 2021:50. Korkein oikeus totesi, että lähestymiskiellon säätämisen jälkeen viestintätekniologia ja -tavat ovat kehittyneet ja monipuolistuneet. Ihmisten väliset yhteydenotot tapahtuvat nykyään puheluiden tai kirjeiden sijasta yhä enenevässä määrin verkko- viestintäympäristöissä, kuten sosiaalisessa mediassa ja pikaviestipalveluissa. Sosiaalisen median palveluissa viestintä voidaan suunnata määrätulle yksilöidylle vastaanottajalle tai vastaanottajajoukolla, valituille seuraajille tai yleisesti avoimelle vastaanottajajoukolla. Sosiaalisen median alustoilla tapahtuva häirintä voi saavuttaa runsaasti yleisöä ja olla siten itsensä uhatuksi tuntevan henkilön kannalta ahdistavampaa ja häiritsevämpää kuin lain esitöissä esimerkkeinä mainitut, perinteisemmin viestintäkeinoin toteutetut suorat yhteydenotot.

Korkeimman oikeuden mukaan lähestymiskiellon edellytyksiä arvioitaessa huomioon on kuitenkin otettava myös kiellon sisältö ja merkitys. Lähestymiskiellon 3 §:n mukaisesti lähestymiskiellon koskeva määräys merkitsee, että kieltoon määrätty henkilö ei saa ottaa kiellolla suojattavaan henkilöön yhteyttä tai sitä yrittää. Lähestymiskiellolla voidaan siten kieltää suojattavaan henkilöön kohdistuva tapaaminen, muu yhteydenottaminen tai sen yrittäminen sekä henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen tähän kohdistuvan vakavan häirinnän torjumiseksi.

Korkein oikeus katsoi lähestymiskiellon 3 §:stä seuraavan, että henkilö voidaan määrätä lähestymiskiellon vain sellaisen esimerkiksi verkkoviestinnässä tapahtuvan menettelyn osalta, joka merkitsee yhteyden ottamista suojattavaan henkilöön tai sen yrittämistä. Lähestymiskiellon lain 3 §:ssä säädetyn sisällön vuoksi kiellolla ei siten välttämättä voida torjua kaikkea kehittyneen teknologian mahdollistamaa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa henkilöön kohdistuvaa vakavaa häirintää.

2.2.3 Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Lähestymiskiellon lakiin otettiin säännös väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä viran puolesta vuoden 2005 alussa voimaan tulleella lailla (11 § 2 momentti). Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan. Hallituksen esityksessä (HE 144/2003 vp) ehdotettiin, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos lähestymiskiellon tarve on ilmeinen. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoitus oli mahdollistaa lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta sellaisissa tilanteissa, joissa lähestymiskiellon tarve on ilmeinen, mutta itsensä uhatuksi tunteva henkilö ei mahdollisten kustotoimenpiteiden pelossa uskalla tai ei esimerkiksi ikänsä tai terveydentilansa vuoksi osaa tai kykene itse esittää nimenomaista pyyntöä kiellon määräämisestä. Erityisesti silloin, kun kysymys on perheväkivallasta, suojan tarpeessa oleva henkilö saattaa olla niin peloissaan, ettei hän uskalla pyytää lähestymiskiellon määräämistä. Jos poliisi määrää väliaikaisen kiellon, saattaa myös kieltoon määrätyn henkilön mahdollinen viha ja suuttumus kohdistua ensisijaisesti viranomaisiin eikä kiellolla suojattavaan henkilöön. Kiellon määrääminen viranomaisen aloitteesta voi siten olla suojattavan henkilön kannalta turvallisempaa. (HE 144/2003 vp s. 20)

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että ehdotus oli sanamuodoltaan väljä. Perustuslakivaliokunnan mukaan sanamuodosta ei käynyt riittävästi ilmi vaatimus toimenpiteen oikeasuhtaisesta käyttämisestä. Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisestä mahdollisena vain, jos 11 §:n 2 momenttia täsmennetään niin, että laista ilmenevänä erityisenä edellytyksenä perheen sisäisen lähestymiskiellon väliaikaiselle määräämiselle viran puolesta on henkilön välitön ja ilmeinen tarve tulla kiellon avulla suojelluksi. Lisäksi kiellon määrääminen oli perustuslakivaliokunnan mukaan rajattava lakiin otettavalla säännöksellä niihin olosuhteisiin, joissa suojeltava henkilö ei esimerkiksi kykene tai uskalla pyytää kiellon määräämistä. (PeVL 8/2004 vp s. 3) Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta 11 §:n 2 momentin sanamuotoa täsmennettiin.

Poliisihallituksen vuonna 2018 antamassa lähestymiskielloa koskevassa ohjeessa (POL-2018-26808) todetaan, että väliaikaisen lähestymiskiellon tarkoituksena on katkaista väkivaltakierre tai muu häirintä mahdollisimman nopeasti. Poliisin määräämällä väliaikaisella lähestymiskiellolla voidaan parhaimmillaan ennalta estää vakavampia seuraamuksia. Puuttamalla tilanteeseen väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisellä viranomaisen osoittaa selkeästi, ettei tapahtunut häirintä, uhkailu tai muu lähestymiskiellon edellytykset täyttävä toiminta ole sallittua. Jos itsensä uhatuksi tunteva henkilö ilmoittaa haluavansa lähestymiskielloa tai poliisin esim. kotihälytystehtävien yhteydessä sitä harkitsee, tulee poliisin käynnistää tarvittavat toimenpiteet väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen edellytysten ja sen ennalta estävän vaikutuksen selvittämiseksi, niissäkin tilanteissa, kun väkivaltainen perheenjäsen tai muu läheinen poistetaan kodista.

Poliisihallituksen lähestymiskielloa koskevan ohjeen mukaan edellytysten täytyessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee määrätä väliaikainen lähestymiskiello, kun sen tarve on olemassa ja laki sen mahdollistaa. Tämä edellyttää, että ilmoituksen vastaanottaja tai kotihälytystehtävää suorittava poliisipartio ilmoittaa asiasta välittömästi pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisessä ei ole kiire-edellytystä, vaan sen määräämisen edellytykset ovat täysin samat kuin lopullisen lähestymiskiellon.

Poliisihallituksen lähestymiskielloa koskevassa ohjeessa todetaan viran puolesta määrättävästä lähestymiskiellosta, että se on tarkoituksenmukainen tilanteessa, jossa väkivallan kohdentuminen suojaa saavaan tahoon on todennäköistä. Ohjeen mukaan viran puolesta määrättävän lähestymiskiellon edellytysten täytyessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee määrätä lähestymiskiello väliaikaisena. Näissä tilanteissa hakijana on pidättämiseen oikeutettu virkamies itse ja hän hoitaa asian myös käräjäoikeudessa.

Poliisihallituksen poliisin toiminnasta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa 5.6.2020 antama uusi ohje täydentää Poliisihallituksen aiempaa ohjeistusta, muun ohella vuonna 2018 annettua lähestymiskieltoa koskevaa ohjetta. Uuden ohjeen mukaan poliisin pitää selvittää mahdollisen väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen tarve heti akuutissa tilanteessa ilman aiheetonta viivytystä. Lähestymiskiellon osalta ohjeistetaan, että poliisin tulee aina akuuteissa tilanteissa huolehtia rikoksen uhrin oikeuksista ja harkita etenkin väliaikaisen lähestymiskiellon määräämistä. Ohjeessa todetaan, että pelkkä asianomistajan omaehtoinen lähestymiskiellon hakeminen jo sinänsä voi nostaa väkivallan riskiä ja jopa provosoida entistä vakavampaan lisäväkivaltaan. Poliisin aloitteesta määräämä lähestymiskielto voi joissain tapauksissa alentaa edellä mainittua riskiä. Samalla varmistetaan, että lähestymiskielto saadaan voimaan, kun poliisi huolehtii asiasta myös käräjäoikeusvaiheessa. Jos suojaa saava on itse hakijana, hän ei välttämättä kykene tai uskalla jatkaa hakemusta, jolloin asia jää käräjäoikeudessa silleen. Tätä vaaraa ei ole, kun poliisi huolehtii asiasta. Lähestymiskiellon merkitystä rikoksen uhrin turvallisuuden kannalta ei voi eikä saa väheksyä. Akuutissa tilanteessa uhrin fyysinen ja emotionaalinen etäisyys tekijään voi olla välttämätöntä hänen turvallisuutensa kannalta, mutta se voi myös auttaa pääsemään irti väkivaltaisesta parisuhteesta.

2.2.4 Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

Jos poliisi arvioi, että lähestymiskiellon määräämisen seurauksena rikoksen uhka nousee, poliisi voi ohjata ja tarvittaessa avustaa kiellolla suojattua ottamaan yhteyttä turvakotiin tai sosiaaliviranomaisiin (HE 144/2003 s. 24). Jos henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, poliisilla on sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 §:n mukainen velvollisuus ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteys kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen tuen tarpeen arvioimiseksi.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (1354/2014) tuli voimaan vuonna 2015. Lain tarkoituksena on turvata valtakunnallisesti laadukkaat ja kokonaisvaltaiset turvakotipalvelut henkilöille, joihin kohdistuu lähi-suhteessa väkivaltaa tai jotka elävät tällaisen väkivallan uhan alla (1 §). Turvakoti on ympärivuorokautinen, asiakkaalle maksuton kriisityön yksikkö, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana, tarvittaessa myös nimettömänä (3 §). Turvakotipalvelu on turvakodin tarjoamaa välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä akuuttiin tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja oh-

jausta lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle tai sen uhan alla elävälle henkilölle (5 § 1 momentti). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos myöntää valtion varoista korvausta lain 8 §:n mukaisesti valituille palveluntuottajille turvakotipalvelun tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista (10 § 1 momentti). Turvakotitoiminnan yleinen johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle (12 § 1 momentti). Turvakotitoiminnan ohjaus, arviointi, kehittäminen ja valtakunnallinen yhteensovittaminen kuuluvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (12 § 2 momentti).

Sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähi- suhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Säännöksen perusteluissa todetaan, että koska väkivallan tekijä on läheinen, tavallisesti puoliso, ja väkivalta on usein toistuvaa ja pitkäkestoista, teon vaikutukset ovat traumatisoivia. Tuen tarve tarkoittaa yleensä suojan, turvan ja kriisiavun tarvetta. (HE 164/2014 s. 105) Lain 12 §:n mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitetulta kotikunnaltaan tai siltä kuntayhtymältä, johon kotikunta kuuluu, ellei muualla laissa toisin säädetä. Lain 14 §:n 1 momentin 14 kohdan mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiä sosiaalipalveluja.

Sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista. Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lain 37 §:n mukaan palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta. Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta.

Istanbulin sopimuksen edellyttämä ympärivuorokautinen auttava puhelin Nollalinja aloitti toimintansa joulukuussa 2016. Nollalinja on valtakunnallinen, maksuton auttava puhelin, joka tarjoaa tukea lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohdanneille, heidän läheisilleen ja ammattilaisille.

Hätäkeskuslaitoksen tarjoama palvelu 112 Suomi -mobiilisovellus on ollut käytössä vuodesta 2015 lähtien. Kun soittaa hätäpuhelun sovelluksen kautta, se välittää soittajan sijaintitiedon hätäkeskukseen automaattisesti. Se nopeuttaa hätäpuhelujen käsittelyä ja apua osataan lähettää paikalle lähimmästä mahdollisesta yksiköstä.

MARAK-riskinarviointimenetelmän avulla vakavan parisuhdeväkivallan uhrille tai uhan alla elävälle henkilölle laaditaan moniammatillisessa viranomaisyhteistyössä turvasuunnitelma.

Mikkelissä oli vuosien 2013–2017 välisenä aikana käytäntö, jossa vainon uhan alla oleville lähisuhdeväkivallan uhreille hankittiin turvalaitteita moniammatillisen MARAK-työryhmän suosituksesta. MARAK-asiakkaalle hankittiin turvalaitteeksi pienikokoinen turvapuhelin (Teltonika GH3000). Turvapuhelimella uhri sai nappia painamalla yhteyden turva-alan yritykseen tai hätäkeskukseen, joka välitti tiedon poliisille. Poliisilla oli tieto henkilöistä, joille turvalaite oli myönnetty. Turvapuhelimen avulla uhri voitiin myös paikantaa. Hätäkeskuslaitoksen 112 Suomi -mobiilisovelluksen käyttöönoton jälkeen turvapuhelimien sijasta siirryttiin käyttämään rannekemuotoista hälytyslaitetta, josta hälytys meni ainoastaan turva-alan yritykseen. MARAK-asiakkaalle tehtiin palvelutarpeen arviointi ja turvalaitteiden kustannukset maksettiin sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohdassa tarkoitetun lähisuhdeväkivallasta aiheutuneen tuen tarpeen perusteella kunnallisena sosiaalipalveluna. Turvalaitteiden hankkiminen oli osa laajempaa turvasuunnitelmaa, johon liittyi myös muu fyysisen turvallisuuden varmistaminen sekä asiakkaan ohjaus ja neuvonta. Mikkelissä käytössä olleen rannekemuotoisen hälytyslaitteen hinta on noin 700 euroa, jos asiakas hankkii laitteen itse. Kunnalla on mahdollisuus hankkia hälytyslaitteita sopimushintaan edullisemmin.

2.2.5 Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentissa säädetään asianomistajan ohjaamisesta tukipalveluihin. Jos asianomistajan lain 11 luvun 9 a §:n nojalla arvioidaan olevan erityisen suojelun tarpeessa taikka rikoksen luonne tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät, esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä.

Apulaisoikeuskansleri arvioi päätöksessään OKV/11/50/2019 poliisin lähisuhdeväkivaltaa koskevia ohjeita. Apulaisoikeuskansleri piti perusteltuna sitä, että poliisi lähtökohtaisesti oma-aloitteisesti aina parisuhde- tai perheväkivaltarikoksissa kysyisi asianomistajalta suostumuksen hänen yhteystietojensa välittämiseen rikosuhrien tukipalvelujen palveluntarjoajalle. Toisin sanoen poliisi ottaisi lähtökohdaksi, että parisuhde- tai perheväkivaltarikoksissa vallitsisi esitutkintalain edellä lainatun säännöksen tarkoitta-

mat asianomistajan henkilöön ja rikoksen laatuun liittyvät seikat yhteystietojen välittämiseksi. Tällainen menettely täyttäisi myös paremmin Istanbulin sopimuksen velvoitteen tukipalvelujen tarjoamisesta parisuhdeväkivallan uhreille.

Apulaisoikeuskanslerin päätöksen jälkeen Poliisihallitus on antanut uuden poliisin toimintaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa koskevan ohjeen. Ohjeen mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan osalta tulee ottaa huomioon, että kaikki rikoksen uhrin omat yhteydenotot viranomaisiin ja auttaviin tahoihin voivat muodostaa väkivallan lisääntymisen ja laajentumisen riskin. Tätä riskiä voidaan vähentää sillä, että rikoksen uhrin yhteystiedot välitetään ilman aiheutonta viivytystä tarvittaville auttaville tahoille. Poliisin tulee tarvittaessa saattaa rikoksen uhri palveluiden piiriin ja varmistaa avunsaannin toimenpiteiden alkaminen. Kaikista ohjaustoimenpiteistä tulee tehdä asianmukaiset kirjaukset tietojärjestelmiin.

Ohjeessa todetaan, että erityistä huomiota tulee kiinnittää etenkin perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan uhrin asemaan ja avun saamiseen akuutissa tilanteessa. Uhri on usein väkivallan juuri tapahduttua, erityisen haavoittuva ja tarvitsee sekä tukea että apua. Akuutissa tilanteessa on kohtuutonta odottaa uhrin itse ryhtyvän aktiivisesti hakemaan apua pelkän poliisin antaman neuvon tai esitteen tietojen perusteella. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan rikoksissa poliisin tulee aina oma-aloitteisesti selvittää asianomistajan suostumus hänen yhteystietojensa välittämiseen rikoksen uhrien tukipalvelujen palveluntarjoajalle. Tietoja välitettäessä tulee kiinnittää huomioita tapauskohtaisesti ja tarpeen mukaan myös tapahtuman tietoihin ja asian mahdolliseen kiireellisyyteen. Tällä menettelyllä huomioidaan Istanbulin sopimuksen velvoitteet tukipalvelujen tarjoamisesta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan uhreille.

Lähisuhdeväkivallan uhrien auttamisen valtakunnallisia verkostoja ovat Rikosuhripäivystys, THL:n koordinoima turvakotiverkosto sekä Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset. Väkivaltakysymyksiin erikoistunutta apua on lisäksi tarjolla paikkakuntakohtaisesti kunnilla tai muilla järjestöillä, mm. Tampereen Settlementissä, Naisten Linjalla ja Monika-naiset ry:llä.

Ohjeen mukaan poliisin tulee kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteissa huomioida myös rikoksesta epäillyn ohjaaminen palveluiden piiriin. Rikoksesta epäillyn ohjaaminen on luontevaa mm. väliaikaiseen lähestymiskieltoon määräämisen yhteydessä tai muussa vastaavassa tilanteessa. Rikoksesta epäillyn ohjaamisella voidaan parhaimmillaan edistää myös rikoksen uhrin ja asiaan liittyvien läheisten, kuten lasten asemaa. Lisäksi asialla voi olla tärkeää merkitystä uusintarikollisuuden torjunnassa.

Väkivallan tekijöille apua on tarjolla Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä kahdellakymmenellä eri paikkakunnalla. Apua tarjoavat myös muun muassa Jyväskylässä toimiva Vaihtoehto väkivallalle, Miessakit ry:n Lyömätön linja ja Setlementti Tampere ry:n Väkivalta- ja kriisityön yksikkö. Väkivaltaa käyttäviä naisia auttaa Maria Akatemian Demeter-työ Helsingissä ja Tampereella.

2.2.6 Oikeudellinen apu

Oikeusapulain (257/2002) nojalla lähestymiskiellon hakijalle ja henkilölle, jota vastaan kieltoa pyydetään, voidaan antaa oikeusapua ja määrätä avustaja. Lähestymiskieltoasiassa määrätään yleensä avustaja, jos asia on riitainen ja edellyttää todistelua (Oikeusavun käsikirja 2013, Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 8/2013, s. 23).

Oikeusapulain 3 §:n mukaan oikeusapua annetaan korvauksetta tai omavastuuosuutta vastaan hakijan taloudellisen aseman perusteella. Oikeusapua annetaan henkilölle, jonka käyttövara ja varallisuus eivät ylitä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin vahvistettavaa määrää.

2.2.7 Oikeudenkäyntimaksu

Lähestymiskiellosta annetun lain mukaiset asiat muutettiin maksullisiksi vuoden 2016 alusta lukien, jolloin uusi tuomioistuinmaksulaki (1455/2015) tuli voimaan. Tuomioistuinmaksulain nojalla lähestymiskiellon hakijalta peritään oikeudenkäyntimaksua käräjäoikeudessa 260 euroa ja hovioikeudessa 260 euroa (2 §). Maksua ei peritä, jos tuomioistuin määrää lähestymiskiellon (9 §). Maksua ei peritä myöskään hakijalta, joka on oikeusapulain nojalla vapautettu käsittelymaksuista. Jos maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, viranomainen tai maksun määräävä virkamies voi yksittäistapauksessa määrätä, ettei maksua peritä (7 §). Käytännössä maksua ei ole peritty hakijalta, joka on peruuttanut hakemuksensa, ennen kuin se on ehditty antaa vastapuolelle tiedoksi.

Tuomioistuinmaksulain esitöissä lähestymiskieltoasioiden muuttamista maksullisiksi perusteltiin sillä, että lähestymiskieltoasiat olivat käräjäoikeuksissa huomattavan työlistävä asiaryhmä, koska hakijat tekivät lähestymiskieltohakemuksensa usein ilman avustajaa ja käräjäoikeus joutui siksi täydennyttämään niitä. Tavoitteena oli vähentää kiusantekomielessä tehtyjä hakemuksia, jollaisia saattoi liittyä esimerkiksi huoltajuusriitoihin. Esitöiden mukaan hakemuksia tehtiin tyypillisesti hyvinkin vähäisellä harkin-

nalla, ja niitä peruutettiin paljon. Yleensä hakemus oli ehditty antaa jo tiedoksi vastapuolelle ennen sen peruuttamista, joten se oli aiheuttanut työtä käräjäoikeudelle. Maksun tavoitteena oli edistää aiempaa vakaampaa harkintaa lähestymiskieltoa haettaessa. (HE 29/2015 vp s. 29)

Lakivaliokunta painotti sitä esityksenkin lähtökohtaa, että tarkoituksena ei kuitenkaan ollut nostaa kynnystä lähestymiskiellon hakemiseen tapauksissa, joissa hakijan henki tai terveys oli uhattuna. Lakivaliokunta totesi, että hakija vapautui maksusta lähestymiskieltohakemuksen menestyessä. Edelleen vähävaraisella hakijalla oli mahdollisuus vapautua maksusta oikeusapulain perusteella. Myös esitykseen sisältyvä 7 §:n 2 momentin mahdollisuus jättää maksu määräämättä ilmeisen kohtuuttomissa tapauksissa oli sovellettavissa. Näin ollen lakivaliokunta katsoi, että lähestymiskieltoja koskeva ratkaisumalli oli hyväksyttävä, eikä se muodostunut esteeksi lähestymiskiellon hakemiselle. (LaVM 2/2015 vp s. 4) Lakivaliokunta piti kuitenkin tarpeellisena, että uudistuksen vaikutuksia oikeuden saatavuuteen seurataan. Lakivaliokunta katsoi, että lähestymiskieltohakemusten peruuttamisia ja niiden syitä oli syytä jatkossa seurata kiinnittäen erityistä huomiota siihen, liittyvätkö ne esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan liittyviin tapauksiin. (LaVM 2/2015 vp s. 4)

2.2.8 Lasten asema

Lapsiin liittyvät yhteydenotot lähestymiskiellon aikana

Lähestymiskieltoain 3 §:n 1 momentista ja 8 §:n 2 momentista ilmenee, että kiellon sisältö on aina määritettävä tapauskohtaisesti ja että lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa on yksilöitävä paitsi kiellon sisältö myös mahdolliset poikkeukset siitä. Esitöiden mukaan lähestymiskieltoa koskevan päätöksen tulee sisältää mahdolliset asiallisia ja tarpeellisia yhteydenottoja koskevat poikkeukset kiellosta, kuten lapsen tapaa- misoikeuden toteuttaminen tarkkoine ehtoineen (HE 41/1998 vp s. 22, LaVL 2/2004 vp s. 4). Lain 13 §:n nojalla myös väliaikaista lähestymiskieltoa koskevan päätöksen tulee sisältää vastaavat tiedot (HE 41/1998 vp s. 25). Lähestymiskieltoain 3 §:n 4 momentissa on lisäksi yleinen rajoitus, jonka mukaan lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia.

Lähestymiskielto lapsen suojaksi

Lähestymiskieltoain esitöissä todetaan, että lapsen suojaksi määrätty lähestymiskielto menee tapaa- misoikeuden edelle, eikä kieltoon määrättyllä henkilöllä ole kiellon voimassaoloaikana oikeutta tavata lasta (HE 144/2003 vp s. 21 ja 31).

Korkein oikeus käsitteli ratkaisussaan KKO 2019:50 lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon turvaamista, kun vanhempi määrätään lähestymiskielloon lapsensa suojaksi. Korkein oikeus totesi, että lähestymiskiellon tarkoituksen kanssa on lähtökohtaisesti sopusoinnussa hallituksen esityksen lausuma, jonka mukaan lapsen suojaksi määrätty lähestymiskielto menee tapaamisoikeuden edelle. Lähestymiskielto voidaan kuitenkin jo lain mukaan määrätä usealla eri perusteella, joihin liittyy erilainen riski kiellolla suojattavan henkilön turvallisuudelle. Lisäksi kussakin yksittäisessä tapauksessa kiellon määrittämiseen johtavat konkreettiset seikat samoin kuin muut asiaan vaikuttavat olosuhteet voivat erota merkittävästi toisistaan sen suhteen, millä tavoin, kuinka vakavasti ja millaisissa tilanteissa lähestymiskielloon määrättävän vanhemman voidaan olettaa loukkaavan lähestymiskiellolla suojattavan lapsen oikeuksia. Tämä merkitsee sitä, että lapsen ja lähestymiskielloon määrätyn vanhemman väliselle yhteydenpidolle ei ole aina ehdotonta estettä, vaikka lähestymiskiellon määrittämisen edellytykset olisivatkin olemassa.

Korkein oikeus katsoi perhe-elämän suojaa koskevista perus- ja ihmisoikeusvelvoitteista seuraavan, että määrättäessä alaikäisen lapsen vanhempi lähestymiskielloon lapsen suojaksi tuomioistuimen on huolellisesti harkittava, voidaanko lapsen ja vanhemman välinen yhteydenpito turvata myös lähestymiskiellon voimassaoloaikana. Asiasta on myös tarvittaessa annettava yksilöidyt määräykset lähestymiskielloa koskevassa ratkaisussa. Kun otetaan huomioon perhe-elämän suojan merkitys sekä vanhemman että lapsen kannalta, asiaa ei voida jättää käsittelemättä lähestymiskiellon määrittämistä koskevassa asiassa sillä perusteella, että lapsen tapaamisoikeutta koskeva asia on mahdollista saattaa myöhemmin erikseen vireille.

Korkeimman oikeuden mukaan tuomioistuimen on siten lähestymiskieltoasiassa arvioitava, voidaanko lähestymiskiellosta määrätä poikkeuksia esimerkiksi lapsen ja vanhemman välisiä tapaamisia tai muunlaista yhteydenpitoa varten. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon mahdollisuus määrätä tapaamiset tarvittaessa valvotuiksi. Ratkaisun sisältöä harkittaessa on otettava huomioon, että lähestymiskiellolla ei saa estää lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa enempää kuin on välttämätöntä lapsen turvallisuuden varmistamiseksi. Mitä pitemmäksi ajaksi lähestymiskielto määrätään, sitä painavampia perusteita on oltava sille, että lähestymiskiellosta ei määrätä mitään poikkeuksia lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon turvaamiseksi.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklassa on määräys lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Korkein oikeus katsoi, että hovioikeuden olisi pitänyt viran puolesta kiinnittää huomiota siihen, että lasten mielipidettä asiasta ei ollut käräjäoikeudessa selvitetty siten kuin perustuslain 6 §:n 3 momentti ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artikla edellyttävät.

Lähestymiskielto vanhemman, mutta ei yhteisen lapsen suojaksi

Lähestymiskiellon määrääminen ei vaikuta kiellolla suojattavan ja kieltoon määrätyn henkilön yhteisten lasten huoltoon eikä tapaamisoikeuteen. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, joka on määrätty perheen sisäiseen lähestymiskieltoon. (HE 144/2003 vp s. 21 ja 31, PeVL 8/2004 vp s. 2 sekä LaVL 2/2004 vp s. 4) Esitöiden mukaan lähestymiskieltoa koskevan päätöksen tulee sisältää mahdolliset asiallisia ja tarpeellisia yhteydenottoja koskevat poikkeukset kiellosta, kuten lapsen tapaamisoikeuden toteuttaminen tarkkoine ehtoineen (HE 41/1998 vp s. 22, LaVL 2/2004 vp s. 4).

Perheen sisäistä lähestymiskieltoa koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että koska asiaan osalliset asuvat yhdessä kieltoa määrättäessä, lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta ei tavallisesti ole olemassa sosiaalilautakunnan vahvistamaa sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä. Jos estettä lapsen ja vanhemman tapaamiselle ei ole, tulee ensisijaisesti pyrkiä sopimaan siitä, miten lapset ja lähestymiskieltoon määrätty henkilö tapaavat toisiaan kiellon voimassaoloaikana. Koska perhe on vakavassa kriisitilanteessa, on lapsen edun mukaista, että sopiminen tapahtuu viranomaisen välityksellä. (HE 144/2003 vp s. 21)

Kiellon sisältöä koskevan lähestymiskieltoain 3 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan vanhempien tulisi ensisijaisesti pyrkiä sopimaan lasten asumisesta ja tapaamisesta kiellon voimassaoloaikana. Kieltoon määrättyllä henkilöllä olisi oikeus tavata lapsia edellyttäen, että tapaaminen tapahtuu muualla kuin yhteisessä asunnossa tai muussa lähestymiskiellon piiriin kuuluvassa paikassa. Tapaamisjärjestelyjä koskevat tarpeelliset yhteydenotot olisivat pykälän 4 momentin nojalla luvallisia. Yhteydenotot voisivat kuitenkin rikkoa lähestymiskieltoa silloin, jos ne olisivat toistuvia ja niiden tarkoituksena olisi ennemminkin kiellolla suojattavan henkilön häirintä tai uhkailu kuin todellinen tarkoitus sopia lasten tapaamisesta. (HE 144/2003 vp s. 31)

Korkein oikeus totesi kuitenkin ratkaisussaan KKO 2019:50, että lähestymiskieltoain 3 §:n 4 momentin säännös koskee ennalta arvaamattomia tilanteita eikä siten sovellu lapsen ja vanhemman välisen säännöllisen yhteydenpidon turvaamiseen lähestymiskiellon voimassaoloaikana. Korkein oikeus viittasi siihen, että säännöksen perusteissa on todettu, että ennakoitavissa olevien välttämättömien yhteydenottojen toteuttamisesta on tapauskohtaisesti määrättävä jo lähestymiskieltoratkaisussa (HE 41/1998 vp s. 19). Tällaiseksi yhteydenotoksi on todettu muun muassa yhteisten lasten valvottu tapaaminen (LaVM 11/1998 vp s. 4).

Tapaamisten toteuttaminen tuettuina tai valvottuina

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983, jäljempänä *lapsenhuoltolaki*) 9 b §:ssä säädetään tuetuista ja valvotuista tapaamisista sekä valvotuista vaihdoista. Vanhemmat voivat sopia, että lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset toteutetaan tuettuina tai valvottuina taikka että tapaamiset aloitetaan ja lopetetaan valvotusti (valvotut vaihdot). Sosiaalilautakunta voi vahvistaa sopimuksen siten kuin lain 8 §:ssä säädetään, jos tuki tai valvonta on tarpeen lapsen edun kannalta perustellusta syystä. Tapaamiset voidaan vahvistaa valvotuiksi vain, jos tapaamisten tukeminen tai valvotut vaihdot eivät riitä turvaamaan lapsen etua. Samoin edellytyksin kuin sosiaalilautakunta voi vahvistaa sopimuksen tuomioistuimien päätöksin, että tapaamiset toteutetaan tuettuina tai valvottuina taikka valvottuina vaihdoin.

Tuettujen ja valvottujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen järjestämisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa. Sosiaalihuoltolain 27 §:n mukaan lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalla huolehditaan siitä, että lapsenhuoltolain 2 §:ssä tarkoitettu tapaamisoikeus toteutuu lapsen edun mukaisesti. Tapaamisten valvonta perustuu joko sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen, jossa määritellään tarvittavien toimenpiteiden sisältö. Valvotuissa vaihdoissa valvoja huolehtii, että lapsi siirtyy sopimuksen tai päätöksen mukaisesti vanhemmalta toiselle. Tuetuissa tapaamisissa valvoja on käytettävissä tapaamisen ajan. Valvotuissa tapaamisissa valvoja on tapaamisen ajan näkö- ja kuulo-yhteydessä lapseen ja vanhempaan. Valvoja voi päättää, että tapaamista ei aloiteta tai vaihtoa ei suoriteta, tai keskeyttää tapaamisen, jos se on välttämätöntä lapsen edun vuoksi. Valvojan on annettava toimivaltaiselle lastenvalvojalle kirjallinen selvitys keskeyttämisestä tai muusta syystä toteutumatta jääneistä sovituista tapaamisista. Valvojalla on oltava tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.

2.2.9 Lähestymiskiellon valvonta

Lähestymiskiellon rikkominen tulee poliisin tietoon yleensä lähestymiskiellolla suojattavan tekemän ilmoituksen perusteella taikka muiden rikosten tutkinnan tai hälytystehtävien hoitamisen yhteydessä.

Poliisin lähestymiskieltoa koskevan ohjeen mukaan lähestymiskieltoa valvotaan muun poliisitoiminnan yhteydessä, ellei tapauskohtaisesti ole tarvetta muihin järjestelyihin. Ohjeessa todetaan, että lähestymiskiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos (RL 16:9a), joka edellyttää poliisin tietoon tullessa rikosilmoituksen kirjaamista ja esitutkintaa sekä tapauskohtaisesti tehokasta pakkokeinojen käyttöä. Lähestymiskiel-

toasioiden toimivuuden varmistamiseksi poliisilaitosten tulee nimetä päällystään kuuluva lähestymiskieltoasioiden vastuu- ja yhdyshenkilö. Nimetyn henkilön lisäksi lähestymiskieltoasioiden prosessien toimivuuden varmistaminen tulee huomioida poliisilaitoksen rakenteissa ja luontevasti se soveltuu esimerkiksi johdettuun ennalta estävään toimintaan. Poliisilaitosten vastuu- ja yhdyshenkilöt huolehtivat osaltaan siitä, että lähestymiskieltoasiat huomioidaan poliisilaitoksen kaikessa toiminnassa ja siitä, että lähestymiskieltoasioihin liittyvä tiedonvaihto ja yhteistyö toteutuvat muiden viranomaisien ja järjestöjen kanssa. Poliisilaitosten tulee sopia myös Häätäkeskuslaitoksen kanssa lähestymiskieltoasioihin liittyvissä käytännön asioissa sekä yleisellä tasolla että tarvittaessa myös yksittäistapauksessa liittyen muun muassa lähestymiskiellon valvontaan liittyvistä käytänteistä.

2.2.10 Lähestymiskiellon rikkominen

Lähestymiskiellon rikkomisesta säädetään rangaistus rikoslain 16 luvun 9 a §:ssä. Jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, hänet on tuomittava lähestymiskiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin nojalla lähestymiskieltoon rinnastetaan suojelutoimenpide, joka on ilmoitettu poliisiasian tietojärjestelmään suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun asetuksen (EU) N:o 606/2013 soveltamisesta annetun lain 4 §:n nojalla.

Lähestymiskiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos.

2.3 Kansainvälinen kehitys

2.3.1 Valtion positiivinen toimimisvelvollisuus

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan valtiolla on positiivinen velvollisuus suojella yksityishenkilöitä muiden henkilöiden väkivallalta. Valtiolla on velvollisuus luoda asianmukainen, henkilöitä toisten väkivallalta suojeleva lainsäädäntö. Valtiolla voi tietyissä tilanteissa olla erityinen velvollisuus ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin henkilön hengen ja fyysisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Perhe- tai parisuhdeväkivaltaa koskevissa tapauksissa valtion positiivista toimimisvelvollisuutta on arvioitu muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan (oikeus elämään), 3 artiklan (kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kielto) ja 8 artiklan (yksityis- ja perhe-elämän suoja) nojalla.

Ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa turvataan oikeus elämään. Artiklan nojalla valtiolla on yleisluonteinen velvoite ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin valtion lainkäyttövallan alaisuudessa olevien ihmisten elämän suojaamiseksi. Valtion velvollisuutena on ensisijaisesti luoda tehokkaat rikosoikeudelliset säännökset henkilöön kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi sekä oikeudellinen täytäntöönpanokoneisto sellaisten säännösten rikkomisen rankaisemiseksi ja estämiseksi. Määrätyissä olosuhteissa viranomaisille voi syntyä positiivinen velvollisuus ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin, kun rikollinen käyttäytyminen uhkaa yksilön henkeä. Ottaen kuitenkin huomioon poliisityön vaikeudet nykyaikaisissa yhteiskunnissa, inhimillisen käyttäytymisen ennaltaarvaamattomuuden sekä sen, että käytännön ratkaisut täytyy tehdä prioriteettien ja resurssien puitteissa, velvollisuutta on tulkittava tavalla, joka ei aseta mahdotonta tai suhteetonta taakkaa viranomaisille. Artikla ei siten edellytä, että viranomaisten olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin minkä tahansa väitetyn henkeä uhkaavan vaaran varalta. Edellytyksenä tällaisen positiivisen velvollisuuden syntymiselle on, että viranomaiset tiesivät tai heidän olisi pitänyt tietää kyseisenä aikana tietyn yksilön henkeä uhanneesta todellisesta ja välittömästä vaarasta, mutta he laiminlöivät ryhtyä toimivallansa oleviin riskiltä välttymiseksi tarpeellisiin kohtuullisiin toimenpiteisiin.

Ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitettu yksityiselämän suoja kattaa henkilökohtaisen koskemattomuuden. Myös 3 ja 8 artiklan nojalla viranomaisilla voi olla velvollisuus ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin henkilön suojelemiseksi väkivallalta.

Tapauksessa *Opuz v. Turkki* (9.6.2009) valittaja ja hänen äitinsä olivat olleet valittajan aviomiehen heihin kohdistaman pitkään jatkuneen vakavan perheväkivallan kohteena. Lopulta valittajan aviomies oli surmannut puolisonsa äidin. Valittaja ja hänen äitinsä olivat useaan kertaan peruuttaneet poliisille tekemänsä tutkintapyynnöt, mikä oli mitä ilmeisimmin johtunut miehen painostuksesta. Viranomaiset olivat keskeyttäneet tutkinnan eivätkä olleet selvittäneet syytä tutkintapyyntöjen peruuttamiselle. (kohta 143) Ihmisoikeustuomioistuin totesi, että valtion positiivinen toimimisvelvollisuus edellyttää valtiolta ennalta estäviä toimia sellaisen yksilön suojelemiseksi, jonka henki on vaarassa. Viranomaisilta voitiin odottaa tilanteen vakavuuden edellyttämiä erityistoimenpiteitä valittajan äidin suojelemiseksi, kun rikosepäily koski henkilöä, jolla oli rikostausta väkivaltarikoksista. Ihmisoikeustuomioistuin totesi, että tällaisena erityistoimenpiteenä syyttäjä tai tuomioistuin olisi voinut määrätä omasta aloitteestaan suojelutoimenpiteen tai kiellon ottaa yhteyttä valittajan äitiin taikka lähestyä tätä tai ennalta määrättyä aluetta. (kohta 148) Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että 2 ja 3 artiklaa oli loukattu, koska viranomaiset olivat laiminlyöneet ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin valittajan ja hänen äitinsä suojelemiseksi perheväkivallalta.

Istanbulin sopimuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan osapuolilla on negatiivinen velvoite pidättäytyä kaikesta naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja varmistettava velvoitteen noudattaminen kaiken julkisen elämän piirissä. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltioilla on huolellisuusvelvoite aktiivisesti ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää yleissopimuksen alaan kuuluvat väkivallanteot silloin, kun väkivallantekijänä on valtiosta riippumaton, yksityinen taho, toisin sanoen yksityinen henkilö. Sopimuksen selitysmuistion mukaan artiklan sisältö kuvastaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Selitysmuistiossa viitataan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen perheväkivaltaa koskevaan ratkaisuun Opuz v. Turkki (9.6.2009), jossa tuomioistuin sovelsi huolellisuusvelvoitetta.

2.3.2 Lasten asema

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen 9 artiklan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Sopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee taata lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeus vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. Sopimuksen 19 artikla edellyttää, että sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Saman artiklan 2 kohdan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä muun muassa muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon täydellinen estäminen on mahdollista vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Perhe-elämän suoja edellyttää, että yhteydenpitoa rajoitetaan vain tarpeellisessa laajuudessa. Sen takia viranomaisten on arvioitava,

voidaanko yhteydenpitoa rajoittaa vähemmässä määrin, esimerkiksi kieltämällä yhteydenpito vain tietyksi määräajaksi tai sallimalla valvotut tapaamiset (Vojnity v. Unkari, 12.2.2013, kohdat 41–43).

2.3.3 Sähköinen valvonta

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa turvataan jokaiselle oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan 2 kohdan mukaan tämän oikeuden käyttämiseen puuttuminen on mahdollista, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yksityiselämän suoja on laaja käsite, johon kuuluu myös fyysinen ja henkinen koskemattomuus.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla suojaa oikeutta liikkumisvapauteen. Artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, on oikeus liikkumisvapauteen tällä alueella ja vapaus valita asuinpaikkansa. Artiklan 3 kohdan mukaan näiden oikeuksien käytölle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Liikkumisvapauden rajoitusten tulee olla oikeassa suhteessa niiden tavoitteeseen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen lähestymiskiellon käytölle asettamia rajoituksia on arvioitu vuonna 2019 julkaistussa Pohjoismaiden ministerineuvoston teettämässä selvityksessä (Udredning om menneskeretlige rammer for kontakt- og opholdsforbud). Selvityksessä käsitellään myös sähköisen valvonnan liittämistä lähestymiskielloon.

Selvityksessä todetaan, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan turvaamistoimenpide voi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa tarkoitettu vapaudenmenetys, jos toimenpide arvioitaessa sen luonnetta, kestoa, vaikutuksia ja täytäntöönpanotapaa johtaa henkilön liikkumisvapauden rajoittamiseen siinä määrin ja sellaisella voimakkuudella, että sitä voidaan verrata vankeuteen tai 24 tunnin kotiarestiin. Tapauksessa Guzzardi v. Italia näiden edellytysten katsottiin täyttyvän tapauksen hyvin erityisten olosuhteiden takia (liikkumisvapaus rajoitettu pieneen alueeseen ja vähäiset sosiaaliset yhteydet ulkomaailmaan). Ihmisoikeustuomioistui-

men oikeuskäytännössä on katsottu, että järjestelmä, jossa erityiseen poliisin valvontaan oli yhdistetty määräys asua tietyllä alueella, ei itsessään kuulunut ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan soveltamisalaan. Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt suhteellisen voimakastakin puuttumista henkilön liikkumisvapauden neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan soveltamisalaan kuuluvana liikkumisvapauden rajoituksena. Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tällaisena esimerkiksi ilmoittautumisvelvollisuutta, yöllistä kotonapysymismääräystä ja kieltoa olla yhteydessä tiettyjen henkilöiden kanssa. Tällä perusteella selvityksessä katsotaan, että lähestymiskieltoa ei lähtökohtaisesti ole pidettävä ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa tarkoitettuna vapaudenmenetyksenä riippumatta siitä, onko lähestymiskieltoon liitetty sähköinen valvonta vai ei (s. 43–44).

Lähestymiskiellon määrääminen merkitsee puuttumista Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa suojattuun yksityiselämään ja usein myös perhe-elämään. Ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla on erityissäännös (*lex specialis*) suhteessa 8 artiklaan eikä sen vuoksi ole tarpeen ottaa itsenäisesti kantaa 8 artiklaan. Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitettu yksityiselämän ja perhe-elämän suoja täytyy kuitenkin ottaa huomioon neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan 3 kohdan mukaisessa arvioinnissa, erityisesti välttämättömyysarvioinnissa (suhteellisuusarvioinnissa). (s. 44)

Keskeinen säännös arvioitaessa, täyttääkö lähestymiskielto Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset, on neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla. Riippumatta siitä, määrätäänkö lähestymiskielto yksin vai yhdistettynä sähköiseen valvontaan, toimenpiteellä puututaan neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa turvattuun liikkumisvapauteen. Puuttumisen täytyy sen vuoksi täyttää artiklan 3 kohdan vaatimukset lainmukaisuudesta, hyväksyttävästä tarkoituksesta ja välttämättömyydestä. Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan lähestymiskielto voi olla perusteltu muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi tai rikosten ehkäisemiseksi. (s. 44–45)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla edellyttää yksittäistapauksen olosuhteiden perusteella tehtävää tapauskohtaista arviointia, jossa keskeistä on, että lähestymiskiellon määräämisellä liikkumisvapauden ei puututa enempää kuin mikä on välttämätöntä muiden oikeuksien tai vapauksien suojelemiseksi tai rikosten ehkäisemiseksi (*suhteellisuusperiaate*). Selvityksessä katsotaan, että ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tässä arvioinnissa relevantteja kriteereitä ovat muun muassa lähestymiskiellon perusteena olevien syiden luonne ja painavuus, riskin luonne ja suuruus, kiellon ajallinen kesto, kiellolla määrätyn kielletyn alueen laajuus sekä onko henkilöä etukäteen varoitettu siitä, että tietynlaisesta käyttäytymisestä, kuten useista ei-toivotuista yhteydenotoista entiseen kumppaniin tai lähestymiskiellon rikkomisesta, voi seurata lähestymiskiellon määrääminen tai sähköinen valvonta. Arvioinnissa on otettava huomioon liikkumisrajoitusten voimakkuus kokonai-

suutena, mukaan lukien aiheutuuko niistä rajoituksia myös muihin ihmisoikeussopimuksen suojaamiin oikeuksiin. Lisäksi on säännöllisesti arvioitava, onko lähestymiskiellon perusteena ollut riski edelleen olemassa. Tällainen arviointi on voitava saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. (45–47)

Selvityksessä katsotaan, että ihmisoikeussopimuksen vaatimukset lähestymiskiellon määräämiselle eivät riipu siitä, missä menettelyssä päätös tehdään. Lähestymiskiello merkitsee aina liikkumisvapauden rajoittamista ja sen on täytettävä neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan vaatimukset (ja harvinaisissa tapauksissa 5 artiklan vaatimukset) riippumatta siitä, onko lähestymiskiellon määrääminen rikosoikeudellinen, rikosprosessioikeudellinen vai hallinnollinen päätös. Neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla on keskeinen säännös riippumatta siitä, määrätäänkö turvaamistoimenpide hallinnollisessa menettelyssä vai ennen rikosasian käsittelyä, rikosasian käsittelyn aikana tai sen jälkeen, ja riippumatta siitä, onko henkilö tuomittu rikoksesta vai ei, sekä riippumatta siitä, päätetäänkö lähestymiskiellosta suorana seurauksena rikokseen tuomitsemisesta vai myöhemmin rikostuomion jälkeen. (s. 47)

Selvityksen mukaan sähköisen valvonnan liittäminen lähestymiskieltoon merkitsee puuttumista lähestymiskieltoon määrättävän yksityiselämän suojaan, mikä lisää liikkumisvapauden rajoittamisen intensiteettiä/voimakkuutta. Sen vuoksi rajoituksen oikeasuhteisuuden arvioinnissa kasvavat laillisen syyn painavuuden vaatimukset, mukaan lukien erityisesti lähestymiskiellon perusteena olevan rikoksen tai häirinnän riskin laji ja luonne. Yksityiselämän suojaan puuttumisen intensiteettiä voidaan kuitenkin vähentää, jos sähköinen valvonta liitetään lähestymiskieltoon vasta sen jälkeen, kun henkilöä on aiemmin varoitettu siitä, että tämä tulee olemaan seurauksena lähestymiskiellon rikkomisen jatkumisesta. (s. 50)

Lähestymiskieltoon liitettävä sähköinen valvonta pitää toteuttaa siten, että kansalliset säännökset sisältävät takeita, jotka turvaavat, että sähköinen valvonta on perusteltua eikä ylitä sitä, mikä on välttämätöntä. Säännösten on turvattava myös, että valvontaan määrätystä kerätyt tiedot säilytetään tarkoituksenmukaisella tavalla eikä pidempään kuin tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin korostaa henkilöiden valvontaa koskevassa oikeuskäytännössään sitä, missä, kuinka ja kuinka kauan tietoja säilytetään, kenellä on pääsy tietoihin ja onko olemassa tarvittavat menettelylliset takeet väärinkäytösten estämiseksi. (s. 50)

2.4 Nykytilan arviointi

2.4.1 Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

Riskinarviointi lähisuhdeväkivaltatapauksissa on tärkeää, jotta voidaan tunnistaa uhrin, joilla on korkea riski joutua uudelleen väkivallan uhriksi ja ehkäistä väkivallan uusiutuminen. Moniammatillisen riskinarviointiprosessin tavoitteena on, että uhri saa apua ja tukea mahdollisimman nopeasti ja hänelle voidaan laatia kattava turvallisuussuunnitelma. Poliisin ohjeistuksen mukaan akuuteissa lähisuhdeväkivallan tilanteissa poliisin on harkittava lähestymiskiellon määräämistä ja ohjattava uhri MARAK-toimintamallin tai muun asianomistajan suojaamiseen tai väkivallan ehkäisyyn tarkoitetun toimintamallin piiriin (Poliisihallituksen ohje poliisin toiminnasta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa s. 10). MARAK-toimintamallissa arvioidaan väkivallan uusiutumisen riski ja uhrille tehdään henkilökohtainen turvasuunnitelma. MARAK-toimintamalli on jo nykyään verrattain laajassa käytössä ja toimintaa kehitetään edelleen systemaattisemmaksi.

Uhrin turvallisuuden parantamiseksi poliisin tulisi aina väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä ohjata kiellolla suojattava moniammatillisen MARAK-riskinarvioinnin tai muun vastaavan riskinarviointimenetelmän piiriin, jossa arvioidaan kiellolla suojattavan riski uusiutuvalla väkivallalla ja tehdään kiellolla suojattavalle henkilökohtainen turvallisuussuunnitelma.

2.4.2 Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

Lähestymiskiellon mukaan lähestymiskiello voidaan määrätä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai muun vakavan häirinnän torjumiseksi (1 § 1 momentti). Lähestymiskiello voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kielloa pyydetään, tulisi teemmään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä (2 § 1 momentti). Lähestymiskiellolla voidaan kieltää suojattavaan henkilöön kohdistuva tapaaminen, muu yhteydenottaminen tai sen yrittäminen sekä henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen (3 § 1 momentti).

Lähestymiskiellon määräämisen edellytyksiä arvioitaessa otetaan huomioon rikoksen uhan tai muun häirinnän laatu ja mahdollinen toistuvuus. Arvioinnissa on merkitystä henkilön aiemmillä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneilla rikoksilla ja häirinnällä. (HE 41/1998 vp s. 17) Korkein oikeus on katsonut lähestymiskiellon

sisältöä koskevasta 3 §:stä seuraavan, että henkilö voidaan määrätä lähestymiskieltoon vain sellaisen menettelyn osalta, joka merkitsee yhteyden ottamista suojattavaan henkilöön tai sen yrittämistä (KKO 2021:50).

Voimassa olevan lain mukainen lähestymiskielto on kielto ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön. Yhteydenottotapoja ei laissa ole rajoitettu. Yhteydenotto voi siten tapahtua laissa erikseen lueteltujen tapojen lisäksi esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

EU-lainsäädännössä lähestymiskieltoa vastaavista suojelutoimenpiteistä säädetään eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annettussa direktiivissä 2011/99/EU ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annettussa asetuksessa (EU) N:o 606/2013. Vastaavasti kuin lähestymiskieltolaissa, direktiivissä ja asetuksessa tarkoitettujen suojelutoimenpiteiden sisältönä on kielto ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön.

Direktiivissä suojelutoimenpide määritellään rikosasiassa tehdyksi päätökseksi, jolla vaaraa aiheuttavalle henkilölle asetetaan yksi tai useampi direktiivin 5 artiklassa tarkoitettu kielto tai rajoitus suojeltavan henkilön suojelemiseksi rikolliselta teolta, joka voi vaarantaa hänen henkensä, ruumiillisen ja henkisen koskemattomuutensa, ihmisarvonsa, henkilökohtaisen vapautensa tai seksuaalisen koskemattomuutensa. Suojelutoimenpiteellä henkilölle voidaan 5 artiklan mukaan asettaa a) kielto mennä tietyille paikkakunnille, tiettyihin paikkoihin tai määritellyille alueille, joilla suojeltava henkilö asuu tai vieraillee; b) kaikenlaista yhteydenpitoa suojeltavaan henkilöön koskeva kielto, mukaan lukien yhteydenpito puhelimitse, sähköpostitse tai postitse, telekopiointitse tai muilla keinoin; tai c) kielto lähestyä suojeltavaa henkilöä määritellyä etäisyyttä lähemmäksi.

Asetuksessa suojelutoimenpiteellä tarkoitetaan päätöstä, jossa vaaraa aiheuttavalle henkilölle asetetaan yksi tai useampi seuraavista velvoitteista toisen henkilön suojelemiseksi, kun viimeksi mainitun henkilön ruumiillinen tai henkinen koskemattomuus voi olla uhattuna: a) kielto mennä paikkaan, jossa suojeltava henkilö asuu, työskentelee taikka vieraillee tai oleskelee säännöllisesti; b) kaikenlaista yhteydenpitoa suojeltavaan henkilöön koskeva kielto, mukaan lukien yhteydenpito puhelimitse, sähköpostitse tai postitse, telekopiointitse tai muilla keinoin; c) kielto lähestyä suojeltavaa henkilöä määritellyä etäisyyttä lähemmäksi.

Lähestymiskieltoa koskevaa lainsäädäntöä EU:n jäsenvaltioissa koskeneessa tutkimuksessa (Mapping the legislation and assessing the impact of protection orders in the European Member States, 2015) lähestymiskielto määriteltiin siviili-, rikos- tai hallintoprosessissa annettavaksi päätökseksi, jolla aikuiselle henkilölle annetaan määräyksiä (kieltoja, velvollisuuksia tai rajoituksia), joiden tarkoituksena on suojella toista

henkilöä teolta, joka vaarantaisi tämän hengen, fyysisen tai henkisen koskemattomuuden, kunnian, henkilökohtaisen vapauden tai seksuaalisen itsemääräämisoikeuden.

Lähestymiskiellolla henkilölle asetetaan kieltoja tai rajoituksia, joiden tarkoituksena on suojella toista henkilöä rikoksilta ja häirinnältä. Tavoitteena on luoda ennakkollista turvaa suojattavalle henkilölle estämällä sellaisten tilanteiden syntymistä, joissa rikos tai häirintä voisi tapahtua. Lähestymiskiellolla ei sen sijaan voida kieltää rikosten tekemistä tai häirintää, koska kiellon sisältönä ei voi olla sellaisen menettelyn kieltäminen, joka ilman lähestymiskieltoakin on kiellettyä.

Ottaen lisäksi huomioon lähestymiskieltoa koskeva EU-sääntely lähestymiskiellon määräämisen edellytyksiä tai kiellon sisältöä ei ole perusteltua muuttaa.

2.4.3 Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Voimassa olevan lähestymiskieltoain 11 §:n 2 momentin mukaan väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta edellyttää välittömän ja ilmeisen suojan tarpeen lisäksi, että asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan. Hallituksen esityksessä (HE 144/2003 vp) ehdotettiin, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos suojan tarve on ilmeinen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta säännöksen sanamuotoa täsmennettiin muun ohella siten, että kiellon määrääminen viran puolesta rajattiin niihin olosuhteisiin, joissa suojeltava henkilö ei esimerkiksi kykene tai uskalla pyytää kiellon määräämistä (PeVL 8/2004 vp s. 3).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on nykyisen säännöksen säätämisen jälkeen korostanut ratkaisukäytännössään valtion positiivista toimimisvelvollisuutta henkilöiden suojelemiseksi perhe- tai parisuhdeväkivallalta. Ihmisoikeustuomioistuin on muun muassa tapauksessa Opuz v. Turkki katsonut ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklan edellyttäneen valtiolta erityisiä toimenpiteitä väkivallan ennalta estämiseksi.

Istanbulin sopimuksen 52 artiklassa edellytetään, että toimivaltaisille viranomaisille annetaan valtuudet määrätä välittömän vaaran uhatessa perheväkivallan tekijä poistumaan uhrin tai vaarassa olevan henkilön asunnosta riittävän pitkäksi ajaksi sekä valtuudet kieltää väkivallantekijää menemästä uhrin tai vaarassa olevan henkilön asuntoon tai ottamasta yhteyttä häneen. Artiklan mukaisesti toteutettavissa toimituksissa tulee

asettaa etusijalle uhrien tai vaarassa olevien henkilöiden turvallisuus. Sopimuksen selitysmuistiossa todetaan, että artiklassa tarkoitettu välitön vaara on toimivaltaisten viranomaisten arvioitava. Selitysmuistion mukaan välitön vaara tarkoittaa perheväkivaltatilannetta, jossa uhrin ruumiillinen koskemattomuus on vaarassa tulla loukatuksi tai sitä on jo loukattu ja loukataan todennäköisesti uudelleen.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova GREVIO-asiantuntijaryhmä kehotti suosituksissaan Suomen viranomaisia tehostamaan pyrkimyksiään lisätä väliaikaisten lähestymiskieltojen käyttöä. GREVIO kiinnitti huomiota siihen, että väliaikainen lähestymiskielto ei saa riippua uhrin tahdosta, vaan pitää määrätä välittömästi viran puolesta osana valtion velvollisuutta estää väkivallan tapahtuminen (Istanbulin sopimuksen 5 artiklan 2 kohta). GREVIO totesi, että Istanbulin sopimuksen 52 artiklan mukaan väliaikainen lähestymiskielto tulee määrätä välittömän vaaran tilanteissa. GREVIO katsoi, että tämä ei välttämättä edellytä kuoleman tai muun vakavan väkivallan riskiä ja että niin korkea kynnyks ei olisi hyväksyttävä. GREVIO totesi, että väliaikaisten lähestymiskieltojen tarkoituksena on turvata fyysinen etäisyys uhrin ja tekijän välillä. Väliaikaiset lähestymiskiellot ovat siten tärkeä tekijä lähisuhdeväkivallan ja muun naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä ja torjunnassa.

Poliisin tilastoista ilmenee, että poliisin määräämien väliaikaisten lähestymiskieltojen määrä on vähäinen. Poliisi on määrännyt vuosina 2015–2017 alle 300 ja vuosina 2018–2019 alle 200 väliaikaista lähestymiskieltoa vuodessa. Väliaikaisten perheen sisäisten lähestymiskieltojen määrä vuosina 2015–2019 on vaihdellut. Poliisi on määrännyt niitä enimmillään noin 40 vuodessa ja vähimmillään noin 20 vuodessa.

Valtion positiivista toimimisvelvollisuutta koskeva ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö ja Istanbulin sopimuksen vaatimukset huomioon ottaen säännöstä väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä viran puolesta tulisi muuttaa siten, että viran puolesta määräämisen edellytyksenä ei olisi, että kiellolla suojattava henkilö ei kykene itse kieltoa hakemaan.

2.4.4 Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

Sosiaalihuoltolain mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen vastaavia asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiä sosiaalipalveluja (sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohta ja 14 §:n 1 momentin 14 kohta). Työryhmän tietojen mukaan lähestymiskiellolla suojattaville on yksittäisissä tapauksissa hankittu turvalaitteita ja tehty muita turvallisuutta parantavia toimia kunnallisena sosiaalipalveluna.

Hätäkeskuslaitoksen 112 Suomi -mobiilisovelluksen käyttöönoton jälkeen tarve lähestymiskiellolla suojattavien käyttöön annettaville turvapuhelimille on vähentynyt. Molemmissa vaihtoehdoissa on paikannusominaisuus. Vastaavasti kuin turvapuhelinta käytettäessä myös sovellusta käytettäessä kiellolla suojattavan sijaintitieto välittyy hätäkeskukseen automaattisesti. Sovelluksen etuna on, että sen voi ladata omaan matkapuhelimeen, eikä kiellolla suojattavan tarvitse pitää mukanaan kahta puhelinta. On kuitenkin uhkatilanteita, joissa kiellolla suojattavan ei ole turvallista käyttää puhelinta. Näissä tilanteissa kiellolla suojattavalle turvallisempi vaihtoehto voi olla rannekemuotoinen turvalaite, jonka avulla hän voi huomaamattomammin hälyttää apua painamalla hihan alla olevan rannekkeen hälytysnappia. Tekniikan kehityksestä huolimatta rannekemuotoiselle turvalaitteelle on siten edelleen tarvetta. Lähestymiskiellolla suojattavalle annettavan rannekemuotoisen turvalaitteen tarvetta tulisi harkita tapauskohtaisesti.

Väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä poliisin tulisi ohjata kiellolla suojattava moniammatillisen MARAK-riskinarvioinnin tai muun vastaavan riskinarviointimenetelmän piiriin, jotta kiellolla suojattavalle voitaisiin tehdä kattava turvallisuus-suunnitelma. Turvalaitteen lisäksi tulisi arvioida tarvetta muille uhrin turvallisuutta parantaville toimenpiteille. Asumiseen liittyviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi ovien vahvistaminen ja vahvennettujen turvalukkojen ja -ketjujen asentaminen. Turvasuunnitelmaan tulisi sisältyä riittävä palveluohjaus ja psykososiaalinen tuki.

2.4.5 Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Väkivallan uhrien ohjaaminen palveluihin

Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin mukaan esitutkintaviranomaisella on nykyisin velvollisuus tiedustella asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalvelujen tarjoajalle, jos asianomistajan lain 11 luvun 9 a §:n nojalla arvioidaan olevan erityisen suojelun tarpeessa taikka rikoksen luonne tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät. Jos asianomistaja siihen suostuu, esitutkintaviranomaisen on välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä. Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ssä säädetään velvollisuudesta tehdä asianomistajasta henkilökohtainen arviointi erityisten suojelutarpeiden määrittämiseksi. Pykälällä on pantu täytäntöön uhridirektiivin 22 artikla. Asianomistajan henkilökohtaisen arvioinnin tarkoituksena on asianomistajan haavoittuvuuden ja erityisen suojelun tarpeen tunnistaminen sekä asianomistajan esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä mahdollisesti tarvitsemien erityistoimenpiteiden määrittäminen. Kuten säännöksen esitöissä todetaan, läheisväkivalta on yksi rikostyypeistä, joka uhridirektiivin 22

artiklan 3 kohdan mukaan voi aiheuttaa erityisen suojelun tarpeen (HE 66/2015 vp s. 46). Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja (sisäministeriön julkaisu 14/2016) ohjeistaa suojelutarpeen arviointia yksityiskohtaisesti. Käsikirja on osa esitutkintapöytäkirjan laadintaohjetta. Käsikirjassa ohjeistetaan, että kun kyse on lähisuhdeväkivallasta, erityistä suojelutarvetta olisi arvioitava erityisen huolellisesti ja ennako-oletuksena tulisi olla se, että uhrin hyväksi toteutetaan erityisiä suojelutoimenpiteitä (käsikirja s. 34). Esitutkintaviranomaisen tulisi siten lähtökohtaisesti ohjata lähisuhdeväkivallan uhri tukipalveluihin jo voimassa olevan esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin säännöksen nojalla.

Poliisihallituksen antaman poliisin toimintaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa koskevan ohjeen mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan rikoksissa poliisin tulee aina oma-aloitteisesti selvittää asianomistajan suostumus hänen yhteystietojensa välittämiseen rikoksen uhrin tukipalvelujen palveluntarjoajalle. Ohjeessa kiinnitetään erityistä huomiota uhrin ohjaamiseen palveluiden piiriin akuutissa tilanteessa. Ohjeessa todetaan, että väkivallan juuri tapahduttua uhri on usein erityisen haavoittuva ja tällöin on kohtuutonta odottaa uhrin itse ryhtyvän aktiivisesti hakemaan apua.

Myös GREVIO-asiantuntijaryhmä kiinnitti Suomea koskevassa arviointiraportissa huomiota tukipalveluihin ohjaamiseen lähestymiskielloa koskevissa suosituksissaan. GREVIO kehotti lainvalvontaviranomaisia ohjaamaan aktiivisesti uhreja naisten erityistukipalveluihin sen varmistamiseksi, että uhrin saavat tukea käyttäessään oikeuttaan suojelutoimiin.

Kun poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon lähisuhdeväkivallan uhrin suojaksi jo tapahtuneen rikoksen jälkeen, poliisilla on lähtökohtaisesti velvollisuus tukipalveluihin ohjaamiseen jo edellä mainitun esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin säännöksen nojalla. Olisi kuitenkin tärkeää varmistaa, että suojattava henkilö ohjattaisiin tukipalveluihin aina, kun poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon. Lisäksi esitutkintalain säännös tukipalveluihin ohjaamisesta ei kata tilanteita, joissa väliaikainen lähestymiskiello määrätään rikoksen uhan perusteella. Sen vuoksi lähestymiskiellolakiin tulisi ottaa säännös suojattavan henkilön ohjaamisesta tukipalveluihin väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä. Tämän lisäksi tietoa uhrin tukipalveluista tulisi olla saatavilla myös käräjäoikeudessa.

Väkivallan tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Istanbulin sopimuksen 16 artiklassa edellytetään, että sopimusvaltiot toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, joilla otetaan käyttöön tai tuetaan ohjelmia, joiden tarkoituksena on opettaa perheväkivallan tekijöille väkivallatonta käyttäytymistä henkilösuhteissa väkivallan uusiutumisen estämiseksi ja väkivaltaisen käyttäytymismallin

muuttamiseksi. GREVIO kehotti suosituksissaan Suomen viranomaisia käyttämään kaikkia käytettävissä olevia keinoja varmistaakseen, että perheväkivallan tekijöille tarkoitettuihin ohjelmiin osallistutaan laajalti keinona vähentää rikosten uusimista. GREVIO totesi, että ohjelmien toteuttamisessa uhrien turvallisuuden, tukemisen ja ihmisoikeuksien tulee olla etusijalla.

Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitettuja palveluita on tällä hetkellä niukasti saatavilla ja palveluiden tarjonta vaihtelee suuresti eri puolella Suomea. Suuressa osassa maata palveluja ei ole tarjolla lainkaan. Palveluita tuottavat pääsääntöisesti järjestöt, ja ne toimivat sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskuksen (STEA) hankerahoituksella.

Oikeusministeriölle on osoitettu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Rahoituksen turvin lisätään väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen tarkoitettuja ohjelmia myöntämällä valtionavustuksia rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille. Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitettujen ohjelmien kehittäminen sisältyy omana toimenpiteenään Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan vuosille 2020–2023 (OM julkaisuja 2020:15). Oikeusministeriö myönsi Ensi- ja turvakotien liitolle rahoituksen Turvallisille raiteille -hankkeeseen, jossa rakennetaan lähisuhdeväkivallan tekijöille kokonaisvaltainen kuntoutusohjelma, jonka avulla ennaltaehkäistään uusintarikollisuutta. Kehitettävässä ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota uhrin, lasten ja läheisten palveluohjaukseen sekä riskien arviointiin. Kuntoutusohjelman rinnalle rakennetaan kuntoutumisen etenemistä tukeva ja tuloksia ylläpitävä moniammatillinen verkostotyön malli. Verkostoyhteistyössä hyödynnetään Suomessa jo käytössä olevan MARAK-työskentelyn hyviä käytäntöjä. Hankkeen yhteistyökumppaneina on laaja verkosto rikosseuraamusalan, Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhteisöjen, väkivaltatyön avainhenkilöverkoston sekä sosiaali-, mielenterveys- ja päihdepalveluiden edustajia. Osana torjuntaohjelmaa laaditaan rahoitettavien ohjelmien laadullinen kriteeristö ja palveluohjauksen mallinnus. Kriteeristössä huomioidaan mm. uhrin turvallisuus ja ihmisoikeudet, väkivallan ylisukupolvisuus ja väkivaltakäsitteen moninaisuus.

Poliisin ohjeistuksen mukaan poliisin tulee jo nykyisin kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteissa huomioida myös rikoksesta epäillyn ohjaaminen palveluiden piiriin muun muassa väliaikaiseen lähestymiskieltoon määräämisen yhteydessä. Väkivallan tekijöiden kanssa tehtävään työhön ja tekijöiden ohjaamiseksi poliisilta palveluihin on myös kehitetty Katkaise väkivalta -toimintamalli. Mallissa poliisi välittää väkivallan tekijän yhteystiedot väkivallan katkaisuohtelmaan, mistä otetaan yhteyttä tekijään, motivoiden hänet mukaan toimintaan.

Uhrien turvallisuuden parantamiseksi olisi tärkeää tehostaa tekijöiden ohjaamista palveluihin lähestymiskieltoasioiden yhteydessä. Koska lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitettuja palveluja ei ole saatavilla kattavasti koko maassa, lähestymiskielto lakiin ei ehdoteta tässä vaiheessa otettavaksi vastaavaa säännöstä lähestymiskieltoon määrättyjen ohjaamisesta palveluihin kuin mitä lähestymiskielolla suojattavien osalta ehdotetaan. Lähestymiskielto lakia olisi kuitenkin syytä täydentää niin, että poliisin olisi väliaikaiseen lähestymiskieltoon määräämisen yhteydessä ilmoitettava kieltoon määrättyille saatavilla olevista tekijöille tarkoitetuista palveluista. Lisäksi tietoa näistä palveluista tulisi olla saatavilla myös käräjäoikeudessa.

2.4.6 Oikeudellinen apu

Oikeusapulain nojalla henkilö voi saada oikeusapua ja avustajan lähestymiskieltoasian käsittelyä varten kokonaan tai osittain valtion varoilla. Oikeusapua annetaan vain henkilölle, joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan asian hoitamisen vaatimia menoja.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:ssä säädetyillä edellytyksillä rikosasian asianomistajalle voidaan määrätä oikeudenkäyntiavustaja muun muassa lähisuhdeväkivaltaa sekä vakavaa henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa. Pykälän 3 kohdan nojalla oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa, jos sitä rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna. Säännöksen nojalla oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä uhrille, jolla henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai olosuhteidensa vuoksi tai muun vastaavan syyn takia on erityinen tarve oikeudenkäyntiavustajan saamiseen (HE 271/2004 vp s. 37). Oikeudenkäyntiavustajan palkkio maksetaan kokonaan valtion varoista. Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen ei riipu asianomistajan taloudellisesta asemasta.

Hovioikeuskäytännössä lähestymiskielton hakijalle on määrätty oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n perusteiden mukaisesti oikeudenkäyntiavustaja lähestymiskielton määräämistä koskevaan asiaan, kun lähestymiskielton hakemisen perusteena oli ollut lähisuhdeväkivalta, jonka esitutkintaa varten hakijalla oli oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja mainitun lainkohdan perusteella (VaaHO 2004:8).

Vakavan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhrin, jolla on erityinen tarve oikeudenkäyntiavustajan saamiseen rikosasiaa varten, olisi tärkeää saada

oikeudenkäyntiavustaja taloudellisesta asemastaan riippumatta myös lähestymiskieltoasiaa varten. Lähestymiskieltolakia tulisi sen vuoksi täydentää oikeudenkäyntiavustajan määräämistä koskevalla säännöksellä.

2.4.7 Oikeudenkäyntimaksu

Lähestymiskiellosta annetun lain mukaiset asiat muutettiin maksullisiksi vuoden 2016 alusta lukien, jolloin uusi tuomioistuinmaksulaki tuli voimaan. Tuomioistuinmaksulain mukaan lähestymiskiellon hakijalta peritään kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa 260 euron suuruisen oikeudenkäyntimaksu. Maksua ei kuitenkaan peritä, jos tuomioistuin määrää lähestymiskiellon. Lain esitöiden mukaan tavoitteena oli edistää harkintaa lähestymiskieltoa haettaessa ja vähentää kiusantekomielessä tehtyjä hakemuksia, jollaisia saattoi liittyä esimerkiksi huoltajuusriitoihin (HE 29/2015 vp s. 29). Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut nostaa kynnyistä lähestymiskiellon hakemiseen tapauksissa, joissa hakijan henki tai terveys oli uhattuna (LaVM 2/2015 vp s. 4).

Istanbulin sopimuksen 53 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että lähestymiskiellot tai suojelumääräykset ovat käytettävissä välittömään suojeluun aiheuttamatta uhrille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Sopimuksen selitysmuistion mukaan hakijan eli todennäköisimmin uhrin maksettavaksi tulevat tuomioistuinten käsittelymaksut eivät saa muodostaa kohtuutonta taloudellista taakkaa, joka estää uhria hakemasta lähestymiskieltoa tai suojelumääräystä. GREVIO-asiantuntijaryhmä totesi Suomea koskevassa arviointiraportissaan, että yksi syy lähestymiskiellojen vähäiseen määrään saattaa olla se, että taloudellinen riski lähestymiskiellon hakemisesta on uhrilla. Oikeudenkäyntimaksusta vapautuu vain, jos hakemus menestyy tai jos uhri on oikeutettu oikeusapuun. GREVIO katsoi, että monille lähisuhdeväkivallan ja vainon uhreille aiheutuu siten Istanbulin sopimuksen 53 artiklan 2 kohdassa kielletty kohtuuton taloudellinen tai hallinnollinen taakka.

Maksun voimaantulon jälkeen kärjäoikeudessa vireille tulleiden lähestymiskieltoasioiden määrä on laskenut yli kolmasosalla. Vuosina 2012–2015 lähestymiskieltohakemusten määrä oli vuosittain yli 3 000 hakemusta. Vuonna 2019 lähestymiskieltohakemusten määrä oli alle 2 000. Vuosien 2012–2019 aikana hyväksytyjen lähestymiskieltohakemusten osuus kaikista lähestymiskieltohakemuksista on vaihdellut vuosittain 40–50 prosentin välillä ja hylättyjen hakemusten osuus 10–15 prosentin välillä. Sil-länsä jääneiden hakemusten osuus on ollut koko ajan suuri, vuosittain 40–50 prosenttia.

Maksun voimaantumisen jälkeen hyväksytyjen lähestymiskieltohakemusten määrä on selvästi laskenut. Vuosina 2012–2015 lähestymiskieltohakemuksista hyväksyttiin vuosittain noin 1 200–1 400. Vuonna 2019 hyväksytyjen hakemusten määrä oli alle 800. Koska perhe- ja lähisuhdeväkivallan tai niihin liittyvien kotihälytysten määrä ei ole tänä aikana vähentynyt, hyväksytyjen lähestymiskieltohakemusten määrän merkittävää vähenemistä ei voida selittää sillä, että lähestymiskieltojen tarve olisi vähentynyt. Voidaan siten päätellä, että merkittävä määrä lähisuhdeväkivallan uhreja on jättänyt hakematta lähestymiskieltoa lähestymiskiellon hakemiseen liittyvän taloudellisen riskin vuoksi. Vaikka tämä ei ole ollut lainsäätäjän tarkoitus, maksu ei ole vähentänyt ainoastaan vähäisellä harkinnalla tehtyjen hakemusten määrää, vaan kynnys lähestymiskiellon hakemiseen on tosiasiaa noussut myös niissä tapauksissa, joissa lähestymiskielto olisi ollut uhrin suojaamiseksi tarpeen. Tämän vuoksi lähestymiskiellon hakeminen olisi perusteltua muuttaa maksuttomaksi niin, että maksua ei perittäisi silloinkaan, kun hakemus hylätään.

Aiheettomiin lähestymiskieltohakemuksiin voidaan puuttua voimassa olevan lähestymiskieltoain säännöksellä oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Lain 14 §:n mukaan pääsääntö on, että asiaan osalliset vastaavat itse lähestymiskieltoasian käsittelystä johtuvista kustannuksista. Painavista syistä asian hävinnyt osapuoli voidaan kuitenkin tuomioistuimessa velvoittaa korvaamaan vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut osaksi tai kokonaan. Poikkeustapauksissa ei ole kohtuullista, että asian voittanut osapuoli ei saisi korvausta oikeudenkäyntikuluistaan. Säännöstä voidaan soveltaa muun muassa silloin, kun on selvää, että lähestymiskieltohakemus on tehty ainoastaan kiusantekomielessä. (HE 41/1998 vp s. 25)

2.4.8 Lasten asema

GREVIO-asiantuntijaryhmä piti Suomea koskevassa arviointiraportissaan huolestuttavana käytäntöä, jossa lähestymiskielloista sallitaan poikkeuksia lapsiin liittyvää yhteydenpitoa varten. GREVIO muistutti, että välittömät lähestymiskiellot ja suojelumääräykset ovat välineitä, joilla luodaan hyvin tarpeellista sekä fyysistä että henkistä etäisyyttä väkivaltaiseen puolisoon. Lapsiin liittyvän yhteydenpidon salliminen, samalla tavalla kuin väkivallan kohteena olevan puolison velvoittaminen edistämään tapaamisoi-keuden toteutumista, vaarantaa kieltojen tavoitteen saavuttamisen. Väliaikaisina toimenpiteinä uhrin turvallisuuden varmistamiseksi kieltojen tulisi olla ehdottomia ja suojelua ei pitäisi vaarantaa vanhempainoikeuksilla.

Jos vanhempi määrätään lähestymiskieltoon lapsensa suojaksi, kieltoon määrättyllä vanhemmalla ei ole lähestymiskiellon voimassaolon aikana oikeutta tavata lasta tai pi-

tää tähän muuten yhteyttä. Jos lähestymiskiellon perusteena on väkivallan tai vakavan häirinnän uhka, lapsen turvallisuuden varmistaminen lähtökohtaisesti edellyttää, että lähestymiskiellosta ei määrätä poikkeuksia lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa varten. Lähestymiskiellon sisältöä harkittaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen mielipide tulee selvittää siten kuin perustuslain 6 §:n 3 momentissa ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklassa edellytetään.

Vain vanhemman suojaksi määrättyllä lähestymiskiellolla ei ole oikeudellisia vaikutuksia kiellolla suojattavan ja kieltoon määrätyn henkilön yhteisten lasten huoltoon tai tapaamisoikeuteen. Lähestymiskiellon peruslähtökohdan mukaisesti yhteydenpitokiello koskee vain sitä henkilöä, jonka suojaksi lähestymiskiello on määrätty. Tästä peruslinjauksesta ei ole syytä luopua, koska lähestymiskieltoasiassa ei ole mahdollista tutkia lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta lapsenhuoltolain edellyttämällä tavalla. (ks. HE 144/2003 s. 21 ja LaVL 2/2004 s. 4) Lähestymiskiello on kuitenkin otettava yhtenä seikkana huomioon arvioitaessa lapsen huollon ja tapaamisoikeuden järjestämistä lapsen edun mukaisesti. Lapsenhuoltolain 10 §:n mukaisesti lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Ratkaisua tehtäessä on otettava muun ohella huomioon lain 1 §:n 2 momentissa säädetty velvoite suojella lasta väkivallalta, johon sisältyy velvoite suojella lasta myös puolisojen väliseltä, lapseen suoraan kohdistumattomalta väkivallalta (HE 88/2018 s. 35 ja 56).

Lapsen tapaamisoikeus vaikuttaa vain vanhemman suojaksi määrättyyn lähestymiskielloon kahdella tavalla: 1) tapaamisista ja tapaamisjärjestelyistä sopimiseksi tapahtuva lähestymiskielloon määrätyn ja kiellolla suojattavan välinen yhteydenpito ja 2) tapaamisten toteuttamisen yhteydessä tapahtuvat lähestymiskielloon määrätyn ja kiellolla suojattavan vanhemman tapaamiset (lapsen hakeminen kiellolla suojattavan vanhemman luota ja tuominen sinne takaisin).

Kiellon sisältöä koskevan lähestymiskiellolain 3 §:n esitöissä todetaan, että tapaamisjärjestelyjä koskevat tarpeelliset yhteydenotot olisivat pykälän 4 momentin nojalla luvallisia. Yhteydenotot voisivat rikkoa lähestymiskielloa, jos ne olisivat toistuvia ja niiden tarkoituksena olisi ennemminkin häirintä ja uhkailu kuin todellinen tarkoitus sopia lasten tapaamisesta (HE 144/2003 vp s. 21). Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2019:50 katsonut, että lähestymiskiellolain 3 §:n 4 momentin säännös koskee ennalta arvaamattomia tilanteita eikä siten sovellu lapsen ja vanhemman välisen säännöllisen yhteydenpidon turvaamiseen.

Lähestymiskiellon voimassaolon aikana tapahtuva vanhempien välinen yhteydenpito on ongelmallista kiellolla suojattavan turvallisuuden ja lähestymiskiellon tehokkuuden kannalta. Lähestymiskiellolain 3 §:n 4 momentin poikkeussäännöstä tulisi selventää

siten, että se ei koskisi ennakoitavissa olevia lapsiin liittyviä yhteydenottoja, vaan ainoastaan ennalta arvaamattomia tilanteita. Lapsiin liittyvät ennakoitavissa olevat, kuten tapaamisista ja tapaamisjärjestelyistä sopimiseksi tapahtuvat, yhteydenotot eivät siten olisi sallittuja.

Silloin kun se on kiellolla suojattavan turvallisuuden varmistamiseksi tarpeen, tapaamisia koskeva yhteydenpito tulisi järjestää niin, että vanhemmat eivät olisi suoraan yhteydessä toisiinsa. Tapaamisista ja tapaamisjärjestelyistä sopimiseksi tapahtuvan yhteydenpidon tulisi tapahtua esimerkiksi sosiaaliviranomaisten välityksellä. Jos se on tarpeen vanhempaan kohdistuvan väkivallan uhan torjumiseksi, lapsen tapaamiset tulisi aloittaa ja lopettaa valvottuina (valvotut vaihdot).

2.4.9 Lähestymiskiellon valvonta

Lähestymiskiellon noudattamisen valvonnan osalta GREVIO-asiantuntijaryhmä kiinnitti huomiota mahdollisuuteen käyttää sähköisiä välineitä, kuten hälytyslaitteita (attack alarms), säännöllisiä uhrin turvallisuuden tarkistuksia puhelimitse sekä seuranta-tapaamisia tekijöiden kanssa lähestymiskiellon sisällön ja rikkomuksen seurauksien selittämiseksi.

Suomessa ei ole mahdollista valvoa lähestymiskiellon noudattamista sähköisesti. Suomessa sähköistä valvontaa käytetään nykyään pääasiassa rikosseuraamusten valvonnassa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan sähköistä valvontaa voidaan käyttää muun muassa yhdyskuntaseuraamusten, kuten valvontarangaistuksen ja valvotun koevapauden, sekä vankilasta poistumiseen myönnettyjen lupien valvonnassa. Vuonna 2019 otettiin käyttöön tutkintavankeuden vaihtoehtoina sähköisesti valvottavat pakkokeinot, tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti. Tuomioistuin voi ennen rangaistukseen tuomitsemista määrätä epäillyn tehostettuun matkustuskieltoon. Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemisen jälkeen tuomioistuin voi vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta määrätä tuomitun tutkinta-arestiin.

Suomessa sähköisessä valvonnassa käytössä oleva tekniikka mahdollistaa valvottavan sijainnin jatkuvan paikantamisen lisäksi sen varmistamisen, että valvottava pysyy poissa tietyltä alueelta tai määrättyjen henkilöiden läheltä. Matkustuskieltopäätöksessä rikoksesta epäilty voidaan velvoittaa muun muassa pysymään poissa tietyltä alueelta tai olemaan ottamatta yhteyttä määrättyihin henkilöihin, kuten esimerkiksi asianomistajaan (pakkokeinolaki 5 luku 2 §). Jos epäilty määrätään tehostettuun matkustuskieltoon, myös näitä velvollisuuksia valvotaan sähköisin välinein (pakkokeinolaki 5 luku 1 a §). Vastaavasti voidaan tutkinta-arestiin määrätylle asettaa velvollisuus pysyä poissa tietyltä alueelta tai olla ottamatta yhteyttä esimerkiksi asianomistajaan

(pakkokeinolaki 2 luku 12 b §) ja näiden velvollisuuksien noudattamista valvoa sähköisesti (pakkokeinolaki 2 luku 12 d §). Esitöissä todetaan tutkintavankeuden vaihtoehtona käytettävästä sähköisestä valvonnasta, että myös rikoksen uhri on otettava huomioon esimerkiksi asettamalla valvottavalle erityisiä liikkumisrajoituksia uhrin suojelemiseksi tai ilmoittamalla uhrille, jos tekijä on rikkonut mahdollista liikkumisrajoitustaan (HE 252/2016 vp s. 27).

Lähestymiskiellon sähköinen valvonta on käytössä muun muassa Ruotsissa ja Norjassa. Molemmissa maissa sähköinen valvonta voidaan tietyin edellytyksin liittää Suomen laajennettua lähestymiskieltoa vastaaviin kieltoihin, joissa lähestymiskieltopäätöksessä määrätään alueita, joihin lähestymiskieltoon määrättävä ei saa mennä.

Lähestymiskiellon tehokkuutta voitaisiin parantaa ottamalla käyttöön lähestymiskiellon sähköinen valvonta. Sähköisellä valvonnalla lähestymiskieltoon määrätty voitaisiin paikantaa ja hänen liikkumistaan voitaisiin seurata. Laajennettuun lähestymiskieltoon liitettävällä sähköisellä valvonnalla olisi mahdollista valvoa, että valvottava ei mene lähestymiskieltopäätöksessä määrätylle kielletylle alueelle. Sähköisellä valvonnalla ei olisi mahdollista estää sitä, että valvottava valvonnasta huolimatta rikkoisi laajennettua lähestymiskieltoa. Valvonnalla ei siten voitaisi taata lähestymiskiellolla suojattavan turvallisuutta. Tästä huolimatta lähestymiskiellon sähköinen valvonta olisi perusteltua ottaa käyttöön, koska sillä voitaisiin vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä lähestymiskiellolla suojattavan turvallisuutta.

Sähköisen valvonnan avulla poliisi saisi tiedon siitä, että laajennettuun lähestymiskieltoon määrätty on rikkonut kieltoa menemällä kielletylle alueelle. Tämä voisi mahdollistaa poliisin nopean puuttumisen tilanteeseen. Sähköisen valvonnan avulla myös kielolla suojattavaa olisi mahdollista etukäteen varoittaa siitä, että valvottava lähestyy häntä. Sähköinen valvonta lisäisi lähestymiskieltoa rikkovan henkilön kiinnijäämisriskiä ja valvonnalla saataisiin näyttöä lähestymiskiellon rikkomisesta. Sähköinen valvonta vaikuttaisi siten valvontaan määrättyyn henkilöön lähestymiskiellon rikkomista ennalta estävästi. Voidaan olettaa, että mahdollisuus tarvittaessa tehostaa lähestymiskieltoa sähköisellä valvonnalla vaikuttaisi ennalta estävästi myös muihin lähestymiskieltoon määrättyihin henkilöihin.

2.4.10 Lähestymiskiellon rikkominen

Lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosprosessin kesto

Lähestymiskiellon rikkomista koskevien rikosasioiden keskimääräiset käsittelyajat ovat pitkiä. Tuomioistuinten työtilastojen mukaan lähestymiskiellon rikkomisen käsittely rikosilmoituksen tekemisestä käräjäoikeuden lopulliseen ratkaisuun on viime vuosina kestänyt keskimäärin yli vuoden. Näissä tuomioistuimessa käsiteltäviksi tulleissa rikosasioissa esitutkintavaihe on kestänyt keskimäärin noin puoli vuotta.

Lähestymiskiellon rikkomiseen liittyvällä rangaistushalla pyritään ennalta estämään kiellon rikkomista. Lähestymiskiellon tehokkuuden kannalta on tärkeää, että lähestymiskiellon rikkomiseen reagoidaan mahdollisimman nopeasti kiellon rikkomisen jälkeen. Lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosprosessin pitkä kesto heikentää lähestymiskiellon tehokkuutta ja kiellon uhrille antamaa suojaa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että poliisin nopealla puuttumisella lähestymiskiellon rikkomiseen voidaan myös vähentää kiellon rikkomista tulevaisuudessa (Rantala ym., Kaltevilla pinnalla s. 249).

Lähestymiskieltoain 6 §:n 3 momentin mukaan lähestymiskieltoa koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Vaatimus kiireellisestä käsittelystä koskee lähestymiskiellon hakemista ja lain 16 §:n viittaussäännöksen nojalla myös lähestymiskiellon kumoamista ja muuttamista. Lähestymiskiellon tehokkuuden parantamiseksi myös lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosasian käsittely tulisi säätää kiireelliseksi.

Sähköiseen valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkominen

Nykyinen tekniikka mahdollistaa lähestymiskiellon sähköisen valvonnan siten, että kieltoon määrätty voidaan reaaliaikaisesti paikantaa ja hänen liikkumistaan seurata. Nykyinen tekniikka ei kuitenkaan mahdollista sähköistä valvontaa ilman lähestymiskielltoon määrätyn myötävaikutusta. Valvonnan toteutuminen edellyttäisi, että kieltoon määrätty pitäisi hallussaan tai yllään valvontalaitteita, käsitelisi niitä huolellisesti sekä noudattaisi niiden käytöstä annettuja ohjeita. Kieltoon määrätty pystyisi estämään valvonnan toteutumisen esimerkiksi irrottamalla tai rikkomalla valvontapannan taikka laininlyömällä velvollisuuttaan pitää paikannuspuhelin mukanaan ja säännöllisesti ladata sitä.

Vastaavaa sähköistä valvontatekniikkaa käytetään nykyisin rikosseuraamusten ja pakokokeinojen valvonnassa. Myös niissä sähköisen valvonnan toteutuminen edellyttää valvottavan myötävaikutusta. Rikosseuraamusten sähköistä valvontaa käytetään van-

keudessa suoritettavan seuraamuksen vaihtoehtona. Sähköisesti valvottuja pakkokeinoja, tutkinta-arestia ja matkustuskieltoa, käytetään tutkintavankeuden vaihtoehtoina. Sähköisen valvonnan onnistuminen on valvottavan edun mukaista, koska sähköinen valvonta on lievempi seuraamus kuin sen vaihtoehtona oleva vankeus tai tutkintavankeus. Valvottavan voidaan tämän vuoksi olettaa olevan motivoitunut myötävaikuttamaan rikosseuraamusten tai pakkokeinojen sähköisen valvonnan onnistumiseen. Koska lähestymiskieltoa ei määrätä vankeuden sijasta tai vaihtoehtona, sähköisesti valvottuun lähestymiskieltoon ei liity vastaavaa uhkaa ankarammasta seuraamuksesta, jos kieltoon määrätty ei noudattaisi valvonnan ehtoja.

Lähestymiskiellon sähköisen valvonnan tarkoituksena olisi tehostaa lähestymiskieltoa ja lisätä kiellolla suojattavan turvallisuutta. Sähköisen valvonnan tarkoitus ei toteutuisi, jos lähestymiskieltoon määrätty ei myötävaikuttaisi valvonnan toteutumiseen tai noudattaisi valvontaan liittyviä velvollisuuksiaan. Sähköisesti valvottua lähestymiskieltoa voitaisiin käyttää, jos se olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Jotta sähköinen valvonta voitaisiin toteuttaa ja valvonnalla lisätä kiellolla suojattavan turvallisuutta, sähköiseen valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkominen tulisi säätää rangaistavaksi. Lähestymiskiellon rikkomista koskevaa rikoslain 16 luvun 9 a §:n säännöstä olisi täydennettävä siten, että lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittaisiin myös kieltoon määrätty, joka rikkoisi teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyjä velvollisuuksiaan estääkseen teknisen valvonnan suorittamisen. Ottaen huomioon näissä tilanteissa kiellolla suojattavalle aiheutuva vakava hengen tai terveyden vaara, rangaistavaksi säätämistä lievempiä keinoja turvata valvontaan liittyvien velvollisuuksien noudattamista ei voida pitää perusteltuna. Rangaistavaksi säätämiselle on siten painava yhteiskunnallinen tarve.

2.4.11 Muuta

GREVIO:n Suomea koskevassa arviointiraportissa pidettiin huolestuttavana perheen sisäisen lähestymiskiellon voimassaolon kestoa sillä perusteella, että raportin mukaan perheen sisäinen lähestymiskielto voitaisiin uudistaa ensimmäisen enintään kolmeksi kuukaudeksi annetun kiellon jälkeen enintään kolmeksi kuukaudeksi vain kerran.

Lähestymiskieltoain 7 §:n 1 momentin mukaan perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Pykälän 2 momentin mukaan perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan uudistettaessa määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Säännöksen perustelujen mukaan uudistamiskertoja ei kuitenkaan ole rajoitettu (HE 144/2003 vp s. 32).

Perheen sisäistä lähestymiskieltoa koskevaa esitystä käsitellessään lakivaliokunta harkitsi myös ehdottoman takarajan asettamista perheen sisäisen lähestymiskiellon uudistamiselle. Lakivaliokunta piti tällaista ratkaisua kuitenkin tarpeettoman kaavamaisena ottaen huomioon ne hyvinkin erilaiset tilanteet, joihin uusi sääntely voi tulla sovellettavaksi. Tästä ratkaisustaan huolimatta valiokunta painotti, että erityisesti kieltoa uudistettaessa sen pituuden suhteen on syytä noudattaa pidättyväisyyttä, koska perheen sisäisen lähestymiskiellon tulee jokaisessa yksittäistapauksessa säilyttää luonteensa väliaikaisjärjestelynä, jonka voimassa ollessa on pyrittävä etsimään pysyvämpiä ratkaisuja syntyneestä kriisitilanteesta ulos pääsemiseksi. (LaVM 2/2004 vp s. 5)

Perheen sisäisen lähestymiskiellon kestoja ja uudistamista koskevien säännösten muuttamiseen ei ole tarvetta.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Lähestymiskieltolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttäisi kiellon välitöntä antamista. Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta ei siten enää edellyttäisi, että kiellolla suojattava henkilö ei kykene itse kieltoa hakemaan. Tavoitteena on alentaa kynnystä lähestymiskiellon määräämiseen viran puolesta ja edistää väliaikaisen lähestymiskiellon käyttöä uhrin suojelemiseksi tilanteissa, joissa uhri on välittömässä hengen tai terveyden vaarassa.

4.1.2 Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Tukipalveluihin ohjaamista lähestymiskieltoasioissa tehostettaisiin. Lähestymiskielto-lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset lähestymiskiellolla suojattavan ohjaamisesta tukipalveluihin. Poliisin tai syyttäjän olisi väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä välitettävä kiellolla suojattavan yhteystiedot tukipalveluiden tarjoajalle, jos kiellolla suojattava siihen suostuu. Poliisilla tai syyttäjällä olisi lisäksi velvollisuus ilmoittaa kieltoon määrätyle saatavilla olevista tukipalveluista.

4.1.3 Oikeudenkäyntiavustaja

Oikeusapulain nojalla lähestymiskiellon hakijalle voidaan määrätä lähestymiskielto-asiaa varten avustaja, jos hakija on taloudellisen asemansa perusteella oikeutettu oikeusapuun. Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuimien voisi määrätä lähestymiskiellon hakijalle oikeudenkäyntiavustajan hakijan taloudellisesta asemasta riippumatta, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut

rikos. Edellytyksenä olisi lisäksi, että oikeudenkäyntiavustajan määrääminen olisi rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen perusteltua.

4.1.4 Lähestymiskielloasian maksuttomuus

Voimassa olevan tuomioistuinmaksulain mukaan lähestymiskiellon hakeminen on maksutonta, jos hakemus hyväksytään. Tuomioistuinmaksulakia muutettaisiin niin, että jatkossa lähestymiskiellon mukaiset asiat olisivat aina maksuttomia. Lähestymiskiellon hakijalta ei perittäisi maksua silloinkaan, kun hakemus hylätään tai asia jää sillensä.

4.1.5 Yhteydenottoja koskevan poikkeussäännöksen tarkentaminen

Säännöstä lähestymiskiellon aikana tapahtuvista tarpeellisista yhteydenotoista selvennettäisiin. Yhteydenotto olisi sallittu vain erityisestä syystä, jota ei ole voitu ottaa huomioon lähestymiskielloa määrättäessä. Lapsiin liittyvät ennakoitavissa olevat yhteydenotot eivät olisi kiellon voimassaolon aikana sallittuja.

4.1.6 Lähestymiskiellon sähköinen valvonta

Esityksessä ehdotetaan, että uutena keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskiello. Tuomioistuin voisi päättää, että laajennettuun lähestymiskielloon liitettäisiin sähköinen valvonta, jos sähköinen valvonta olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauksen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Edellytyksenä olisi lisäksi, että sähköinen valvonta ei olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat.

Sähköisesti valvottuun lähestymiskielloon voitaisiin määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Sähköisesti valvottu lähestymiskiello voitaisiin uudistaa, jos tekniseen valvontaan määräämisen edellytykset yhä täytyisivät. Uudistettaessa kiello voitaisiin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Laajennettu lähestymiskiello voidaan nykyään määrätä enintään yhdeksi vuodeksi ja uudistettaessa enintään kahdeksi vuodeksi. Teknisen valvonnan liittäminen laajennettuun lähestymiskielloon ra-

joittaisi kieltoon määrätyn perusoikeuksia merkittävästi enemmän kuin laajennettu lähestymiskielto. Sen vuoksi on perusteltua, että sähköisesti valvotun lähestymiskiellon enimmäiskesto olisi lyhyempi kuin laajennetun lähestymiskiellon, johon ei liitetä sähköistä valvontaa.

Lähestymiskiellon sähköinen valvonta voitaisiin teknisesti toteuttaa käyttämällä GPS/GNSS-paikannustekniikkaa. Tällä hetkellä GPS-paikannukseen perustuva sähköinen valvonta on käytössä valvotun koevapauden täytäntöönpanossa, siviilitöihin tai ulkopuoliseen toimintaan sijoitettujen sekä opintoluvalla vankilan ulkopuolella opiskelevien vankien valvonnassa sekä vangin poistumisluvan ja yhdistelmärangaistuksen valvonta-ajan valvonnassa. Lisäksi se on käytössä tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon valvonnassa.

Lähestymiskiellon sähköiseen valvontaan määrätyn nilkkaan, ranteeseen tai vyötärölle asennettaisiin valvontapanta. Tämän lisäksi valvottavan olisi pidettävä mukanaan GPS/GNSS-paikannuspuhelinta, jonka avulla hänet voitaisiin paikantaa. Valvontajärjestelmään tulisi hälytys, jos valvontapannan ja paikannuspuhelimien etäisyys kasvaisi liian suureksi. Pannan käytöllä voitaisiin varmistaa paikannuspuhelinta kantavan henkilöllisyys. Pannan ja paikannuspuhelimien yhdistelmällä olisi siten mahdollista selvittää valvottavan tarkka sijainti ja seurata valvottavan liikkeitä reaaliaikaisesti. Valvontajärjestelmässä olisi mahdollista tarvittaessa paikantaa valvottava käyttämällä GSM-yhteyttä GPS/GNSS-yhteyden sijasta.

Valvontajärjestelmään ohjelmoitaisiin laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrätty alue, jolla lähestymiskieltoon määrätyn oleskelu on kielletty. Järjestelmään tulisi automaattisesti hälytys, jos kieltoon määrätty menisi kielletylle alueelle. Järjestelmä hälyttäisi myös, jos kieltoon määrätty irrottaisi tai rikkoisi valvontapannan.

Lähestymiskiellon sähköinen valvonta edellyttäisi kieltoon määrätyn myötävaikutusta. Kieltoon määrätyn olisi pidettävä mukanaan paikannuspuhelinta koko sähköisen valvonnan keston ajan ja ladattava sitä säännöllisesti. Nykyisessä rikosseuraamusten valvonnassa käytössä olevia GPS-paikannuspuhelimia on ladattava päivittäin. Kieltoon määrätyle säädetäisiin laissa velvollisuus käsitellä huolellisesti valvontavälineitä ja noudattaa niiden käytöstä annettuja ohjeita.

Ehdotetun sähköisesti valvotun lähestymiskiellon, kuten muidenkin lähestymiskieltojen, noudattamisen valvonnasta vastaisi poliisi. Sähköisesti valvotun lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta vastaisi kuitenkin Rikosseuraamuslaitos. Tekninen valvonta järjestettäisiin vastaavasti kuin se on nykyään tehostetun matkustuskiellon osalta järjestetty. Lähestymiskiellon tekniseen valvontaan käytettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen sähköistä valvontajärjestelmää. Lähestymiskiellon ympärivuorokautisesta sähköisestä valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo.

Rikosseuraamuslaitoksen tukipartio asentaisi valvontalaitteet lähestymiskieltoon määrätulle ja kiellolla suojattavalle. Laitteiden asentamisen yhteydessä tukipartio ohjeistaisi heitä laitteiden käytöstä. Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo piirtäisi laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyt kielletyt alueet valvontajärjestelmään. Keskusvalvomoon tulisi automaattisesti hälytys, jos valvottava menisi kielletylle alueelle taikka irrottaisi tai rikkoisi valvontapannan. Hälytyksen saatuaan keskusvalvomo välittäisi välittömästi tiedon hälytyksestä Hätäkeskuslaitokselle ja lähestymiskiellolla suojattavalle. Keskusvalvomo ilmoittaisi myös tiedon lähestymiskieltoon määrätyn ja kiellolla suojattavan sijainnista. Hätäkeskuslaitos välittäisi tehtävän poliisille. Akuuteissa tilanteissa paikalle lähetettäisiin kiireellisesti poliisipartio. Sähköisen valvonnan päättyessä Rikosseuraamuslaitoksen tukipartio ottaisi valvontalaitteet pois lähestymiskieltoon määrättyltä ja kiellolla suojattavalta.

4.1.7 Lähestymiskiellon rikkominen

Voimassa olevan lähestymiskieltoain mukaan lähestymiskieltoa koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Lakia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että myös lähestymiskiellon rikkomista koskeva asia olisi käsiteltävä kiireellisenä. Lähestymiskiellon tehokkuuden kannalta on tärkeää, että kiellon rikkomista koskeva rikosasia käsitellään kiireellisenä kaikissa rikosprosessin vaiheissa.

Lähestymiskiellon rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä täydennettäisiin niin, että rangaistavaa olisi myös sähköiseen valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkominen.

4.1.8 Muut kuin lainsäädäntöehdotukset

Riskinarviointi ja turvallisuutta parantavat toimenpiteet

Väliaikaisen lähestymiskiellon määrittämisen yhteydessä poliisin tai syyttäjän tulisi ohjata kiellolla suojattava moniammatillisen MARAK-riskinarvioinnin tai muun vastaavan riskinarviointimenetelmän piiriin, jossa arvioidaan vakavan väkivallan uusiutumisen riski ja tehdään kiellolla suojattavalle turvallisuussuunnitelma.

Vakavan väkivallan uhan tapauksissa kiellolla suojattavalle tulisi laatia kattava turvallisuussuunnitelma, jossa tapauskohtaisesti arvioidaan tarvittavat turvallisuutta parantavat toimenpiteet. Kiellolla suojattavalle tulisi tarvittaessa hankkia turvalaite ja tehdä muita turvallisuutta parantavia toimia kunnallisena sosiaalipalveluna sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohdan nojalla.

Väkivallan tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Ehdotuksen mukaan väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä poliisilla tai syyttäjällä olisi velvollisuus ilmoittaa kieltoon määrättävälle saatavilla olevista tekijöille tarkoitetuista tukipalveluista. Koska lähestymiskieltoa voidaan hakea myös suoraan käräjäoikeudelta, tietoa tekijöille tarkoitetuista palveluista tulisi olla saatavilla myös käräjäoikeudessa.

Viranomaisen lähestymiskiellon hakijana

Esityksen tavoitteena on edistää käytäntöä, jossa uhrin suojelemisen sitä edellyttäessä poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta ja toimii silloin lähestymiskiellon hakijana käräjäoikeudessa. Viranomaisten käytäntöjä olisi kehitettävä siten, että myös syyttäjä- tai sosiaaliviranomainen toimisi nykyistä useammin lähestymiskiellon hakijana.

Esitteiden ja lomakkeiden uudistaminen

Ehdotetuista lainsäädäntömuutoksista aiheutuu tarve uudistaa lähestymiskieltoa koskevat esitteet ja lomakkeet. Lomakkeet olisi uudistettava siten, että ne olisivat nykyistä selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen mukaan sähköinen valvonta voitaisiin liittää laajennettuun lähestymiskieltoon silloin, kun se olisi uhrin suojelemiseksi välttämätöntä. Lähestymiskiellon sähköinen valvonta kohdistuisi yleensä henkilöihin, jotka ovat fyysisesti rikkoneet lähestymiskieltoa tai tehneet suojattavaan henkilöön kohdistuneen rikoksen. Sähköisesti valvottavien määrää arvioitaessa suuntaa antavana tietona voidaan pitää käräjäoikeuksien tilastoista saatuja tietoja niiden lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittujen henkilöiden vuosittaisesta määrästä, jotka olivat rikkoneet lähestymiskieltoa useammin kuin yhden kerran. Tilastotiedoista ei voida kuitenkaan päätellä, onko lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittu rikkonut lähestymiskieltoa fyysisesti vai muulla tavalla. Tilastoista ei myöskään ole saatavissa eriteltyä niiden henkilöiden määrää, jotka eivät ole rikkoneet perusmuotoista, vaan laajennettua lähestymiskieltoa.

Lähestymiskieltojen määrä on viime vuosina laskenut. Lähestymiskieltojen määrän vähenemiseen on vaikuttanut tuomioistuinmaksulain voimaantulo vuoden 2016 alussa, jolloin lähestymiskiellon hakeminen muutettiin maksulliseksi, jos lähestymiskieltoa ei määrätä. Vuonna 2015 käräjäoikeudet määräsivät 1 469 lähestymiskieltoa ja vuonna 2020 vain 928 lähestymiskieltoa. Maksun voimaantulon jälkeen käräjäoikeuden määräämien lähestymiskieltojen määrä on siten laskenut noin kolmanneksella. Esityksessä ehdotetaan lähestymiskiellon hakemisen muuttamista maksuttomaksi. Voidaan olettaa, että muutoksen jälkeen lähestymiskieltojen määrä kasvaisi maksun voimaantuloa edeltävien vuosien tasolle.

Vastaavasti kuin lähestymiskieltojen määrä myös lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittujen määrä on viime vuosina laskenut. Käräjäoikeuksien tilastojen mukaan vuonna 2015 lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittiin 337 henkilöä, joista 123 henkilöä oli rikkonut lähestymiskieltoa useammin kuin yhden kerran. Vuonna 2019 lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittiin 182 henkilöä, joista 72 henkilöä oli rikkonut lähestymiskieltoa useammin kuin yhden kerran.

Arvioitaessa sähköiseen valvontaan asetettavien määrää tulee ottaa huomioon, että lähestymiskieltojen määrän kasvaminen lisäisi myös sellaisten henkilöiden määrää, jotka ilman sähköistä valvontaa toistuvasti rikkoisivat lähestymiskieltoa. Toisaalta sähköisen valvonnan käyttöönotolla voi olla myös ennalta estävä vaikutus lähestymiskieltoon määrättäviin niin, että lähestymiskieltoa rikotaan nykyistä vähemmän. Esitykseen sisältyy lisäksi muita ehdotuksia, joilla pyritään parantamaan lähestymiskiellon tehokkuutta ja vähentämään lähestymiskiellon rikkomista, kuten lähestymiskiellon rikkomisen kiireellinen käsittely. Näiden syiden takia lähestymiskieltoa toistuvasti rikkovien henkilöiden määrä on vaikeasti arvioitavissa. Ottaen lisäksi huomioon MARAK-työryhmille tehdyllä kyselyllä saadut suuntaa antavat tiedot MARAK-asiakkaan suojaksi määrättyä lähestymiskieltoa rikkovien henkilöiden vuosittaisesta määrästä, voidaan kuitenkin karkeasti arvioida, että sähköinen valvonta voisi kohdistua vuosittain noin 50 laajennettuun lähestymiskieltoon määrättävään henkilöön.

Lähestymiskiellon sähköisen valvonnan kustannukset riippuvat siitä, millainen tekninen toteuttamistapa valitaan. Lähestymiskiellon sähköisessä valvonnassa voitaisiin käyttää vastaavia teknisiä ratkaisuja, mitä nykyään käytetään muun ohella tehostetun matkustuskiellon valvonnassa. Teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon määrättävää valvottaisiin tällöin kaksiosaisella laitteistolla (2-piece), johon kuuluisi kehoon kiinnitettävä panta sekä erillinen mukana kuljetettava GPS/GNSS-valvontalaite. Tekninen toteuttamistapa eroaisi kuitenkin tehostetun matkustuskiellon valvonnasta, koska myös lähestymiskiellolla suojattavalla henkilöllä tulisi olla valvontalaite, jotta kiellolla suojattava saisi automaattisesti teknisen järjestelmän kautta tiedon lähestymiskiellon rikkomisesta aiheutuneesta hälytyksestä.

Lähestymiskiellon ympärivuorokautisesta teknisestä valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo. Lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta aiheutuisi Rikosseuraamuslaitokselle vuosittaisia henkilöstökustannuksia ja valvontalaitteiden leasingkustannuksia.

Lähestymiskiellon ympärivuorokautinen tekninen valvonta edellyttäisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomotoiminnan resurssien vahvistamista kahdella henkilötyövuodella. Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi henkilöstökustannuksia myös laitteiden asennuksesta ja poisottamisesta.

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi kustannuksia kieltoon määrättävien ja kiellolla suojattavien henkilöiden käyttöön hankittavista teknisistä valvontalaitteista. GPS/GNSS-valvontalaitteen leasingvuokra on nykyään 5,14 euroa vuorokaudessa valvottavaa henkilöä kohden. Summa koostuu puhelimesta latureineen (2,66 euroa) ja pantavalvontalaitteesta (2,48 euroa). Jos valvontalaitteita olisi varattu kieltoon määrättyille henkilöille 50, vuosittaiset laitekustannukset kieltoon määrättyjen osalta olisivat noin 95 600 euroa (50 x 31 x 12 x 5,14 euroa). Rikosseuraamuslaitoksen nykyisessä sähköisessä valvonnassa ei ole käytössä suojattavalle henkilölle annettavia valvontalaitteita. Voidaan kuitenkin arvioida, että laitekustannukset kiellolla suojattavien henkilöiden osalta olisivat enintään yhtä suuret kuin kieltoon määrättyjen osalta. Jos valvontalaitteita olisi varattu myös kiellolla suojattaville henkilöille 50, vuosittaiset laitekustannukset kiellolla suojattavien osalta olisivat siten enintään 95 600 euroa. Lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi kustannuksia laitteiden häviämisestä tai rikkoutumisesta.

Voidaan olettaa, että lähestymiskieltojen määrän lisääntymisen ja sähköisen valvonnan myötä poliisin tietoon tulevien lähestymiskiellon rikkomisten määrä lisääntyisi, vaikka lähestymiskiellon tehostamistoimet, kuten sähköinen valvonta ja lähestymiskiellon rikkomisen kiireellinen käsittely, vaikuttaisivat myös ennalta estävästi lähestymiskiellon rikkomiseen ja lisäksi lähestymiskiellolla suojattavan turvallisuutta. Ehdotukset lisääisivät siten poliisin hälytystehtävien määrää. Lisäksi poliisille aiheutuisi uusia hälytystehtäviä valvontalaitteiden irrottamisesta tai rikkomisesta sekä aiheuttamista hälytyksistä. Hälytystehtävien kasvun määrä on kuitenkin vaikeasti arvioitavissa. Karkea arvio työmäärän lisäyksestä olisi vuosittain noin kolme henkilötyövuotta eli 220 000 euroa.

Ehdotetuilla muutoksilla ennakoidaan lähestymiskieltojen määrän kasvavan aiempien vuosien korkeimmalle tasolle. Lähestymiskiellon tehokkuus turvaamistoimenpiteenä edellyttää, että sekä sähköisesti valvotun että muun lähestymiskiellon rikkomiseen reagoidaan ja esitutkinta aloitetaan nopeasti lähestymiskiellon rikkomisen jälkeen. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että lähestymiskiellon rikkomista koskeva asia olisi käsiteltävä kiireellisesti. Nopea puuttuminen lähestymiskiellon rikkomiseen olisi

erityisen tärkeää vakavimmissa tapauksissa, joissa kieltoon määrätty on sähköisessä valvonnassa. Sähköisen valvonnan toimivuus edellyttää, että hälytystehtävien hoitamisen lisäksi myös esitutkintatoimenpiteisiin ryhdytään välittömästi lähestymiskiellon rikkomisen jälkeen. Lähestymiskiellon tehostaminen ja kiireellisen käsittelyn turvaaminen edellyttäisivät poliisiyksiköiden resurssien vahvistamista. Jokaisen 11 poliisiyksikön resursseja tulisi vahvistaa yhdellä henkilötyövuodella, mikä tarkoittaisi yhteensä 780 000 euron vuosittaista resurssilisäystä.

Väliaikaista lähestymiskieltoa koskeva muutosehdotus tarkoittaisi, että jatkossa poliisi määräisi väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta nykyistä matalammalla kynnyksellä. Voidaan karkeasti arvioida, että ehdotus lisäisi poliisin viran puolesta määräämien väliaikaisten lähestymiskieltojen määrää noin 200 asialla vuodessa ja yhden asian hoitamiseen käräjäoikeusvaihe mukaan luettuna menisi poliisiin työaikaa 12 tuntia. Työmäärän lisäys olisi tällöin 1,5 henkilötyövuotta, josta aiheutuisi 106 500 euron vuosittainen lisäkustannus.

Esitys edellyttäisi poliisissa tunnin koulutusta noin 7 400 henkilölle, mistä aiheutuisi noin 360 000 euron kertaluonteinen lisäkustannus.

Sähköisen valvonnan edellyttämistä muutoksista poliisin tietojärjestelmiin aiheutuisi noin 10 000 euron kertaluonteinen lisäkustannus.

Tuomioistuinmaksulakia muutettaisiin niin, että jatkossa lähestymiskieltoasiat olisivat maksuttomia myös silloin, kun hakemus hylätään tai jätetään sillensä. Voidaan karkeasti arvioida, että tämä lisäisi käräjäoikeudessa käsiteltävien lähestymiskieltoasioiden määrää noin 1 000 asialla vuodessa.

Poliisin tietoon tulevien lähestymiskiellon rikkomisten määrän kasvulla olisi vaikutusta myös syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn tulevien asioiden määrän.

Esityksen vaikutukset Syyttäjälaitokselle ja tuomioistuimille aiheutuviin kustannuksiin tulee arvioida jatkovalmistelussa tarkemmin.

Lähestymiskielto lakiin lisättäisiin säännös oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä lähestymiskiellon hakijalle, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos. Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen edellyttäisi lisäksi, että se rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen olisi perusteltua. Oikeudenkäyntiavustajalle maksettaisiin palkkio ja korvaus valtion varoista. Ehdotus lisäisi valtion varoista maksettavien palkkioiden ja korvausten määrää. Ehdotuksen mukaan vakavan rikoksen uhriksi joutu-

neella hakijalla olisi oikeus oikeudenkäyntiavustajaan lähestymiskieltoasiassa samoilla edellytyksillä kuin hänellä jo nykyään on oikeus oikeudenkäyntiavustajaan rikosasiassa. Tämä vaikuttaisi kokonaiskustannuksia alentavasti, koska käytännössä hakijan oikeudenkäyntiavustajana toimisi yleensä sama henkilö molemmissa asioissa. Arvioitaessa ehdotuksesta aiheutuvien lisäkustannusten määrää on otettava huomioon, että lisäkustannuksia aiheutuisi vain niiden hakijoiden osalta, jotka eivät taloudellisen asemansa perusteella ole nykyään oikeutettuja oikeusapuun tai ovat oikeutettuja siihen vain osakorvausta vastaan. Jos oletetaan, että lisäkustannuksia aiheutuisi 100 hakijan osalta ja kustannukset yhden hakijan osalta olisivat keskimäärin noin 500 euroa, lisäkustannuksia aiheutuisi noin 50 000 euroa.

On vaikea arvioida tarkasti, kuinka paljon lähestymiskieltoasioiden muuttaminen maksuttomiksi vähentäisi valtion maksutuloja, koska oikeudenkäyntimaksuista saatujen maksutulojen määrää ei ole saatavilla lähestymiskieltoasioiden osalta eriteltynä. Myöskään ei ole saatavilla tilastotietoja niiden lähestymiskieltoasioiden vuosittaisesta määrästä, joissa maksu on peritty. Jos arvioidaan, että maksu (260 euroa) olisi viime vuosina peritty vuosittain noin 500 asiassa, vuosittainen maksutulojen menetys olisi noin 130 000 euroa.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sähköistä valvontaa koskeva sääntely vaikuttaisi tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin tehtäviin.

Sähköisen valvonnan määrääminen olisi tuomioistuimille uusi tehtävä. Sähköinen valvonta liitettäisiin jatkossa osaan sellaisista lähestymiskielloista, jotka nykyään määrätään laajennettuina. Sähköisen valvonnan määräämisestä ei sen vuoksi aiheutuisi tuomioistuimille merkittävästi lisätyötä.

Rikosseuraamuslaitokselle sähköisesti valvotun lähestymiskiellon tekninen valvonta olisi uusi tehtävä, joka lisäisi Rikosseuraamuslaitoksen työmäärää.

Sähköisestä valvonnasta aiheutuisi poliisille lisää hälytystehtäviä ja esitutkintatoimenpiteitä. Toisaalta sähköisen valvonnan kautta kertyneet tiedot helpottaisivat näytön hankkimista esitutkinnassa.

Tuomioistuinmaksulain muuttaminen niin, että lähestymiskieltoasiat olisivat jatkossa kokonaan maksuttomia, lisäisi tuomioistuimissa käsiteltävien lähestymiskieltoasioiden määrää.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on ennalta estää erityisesti lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla parannettaisiin lähestymiskiellon tehokkuutta, vähennettäisiin lähestymiskiellon rikkomista ja lisättäisiin uhrin turvallisuutta. Esityksellä myös lisättäisiin lähestymiskiellon käyttöä väkivallan uhan alla olevan henkilön suojelemiseksi.

Sähköinen valvonta parantaisi lähestymiskiellon tehokkuutta ja lisäisi kiellolla suojattavan turvallisuutta. Sähköinen valvonta lisäisi lähestymiskieltoa rikkovan henkilön kiinnijäämisriskiä ja vaikuttaisi ennalta estävästi lähestymiskiellon rikkomiseen. Myös lähestymiskiellon rikkomista koskevan asian kiireellinen käsittely tehostaisi lähestymiskieltoa ja vähentäisi lähestymiskiellon rikkomista.

Viran puolesta määrättävää lähestymiskieltoa koskevalla lainsäädäntömuutoksella lisättäisiin väliaikaisen lähestymiskiellon käyttöä välittömässä hengen tai terveyden vaarassa olevan uhrin suojelemiseksi. Lähestymiskieltoasioiden maksuttomuutta koskevalla muutoksella parannettaisiin suojan tarpeessa olevan henkilön mahdollisuutta hakea lähestymiskieltoa.

Lähestymiskiellon tehostamisella parannettaisiin myös lähisuhdeväkivallan uhan alla elävien ja lähisuhdeväkivaltaa todistamaan joutuneiden lasten asemaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Työryhmä ehdottaa lähestymiskiellon sähköisen valvonnan toteuttamista niin, että lähestymiskiellon tekniseen valvontaan käytettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen nykyistä sähköistä valvontajärjestelmää. Työryhmän työn aikana on ollut harkittavana myös vaihtoehto, jossa poliisi vastaisi lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta.

Poliisilla ei nykyään ole lähestymiskiellon sähköisen valvonnan edellyttämää valvontajärjestelmää eikä osaamista sähköisen valvonnan suorittamiseen. Poliisin tulisi luoda lähestymiskiellon sähköistä valvontaa suorittava uusi toiminto osaksi poliisin organisaatiota, hankkia valvontalaitteiston lisäksi poliisin tietojärjestelmäarkkitehtuuriin soveltuva valvontajärjestelmä sekä kouluttaa henkilöstö sähköisen valvonnan suorittamiseen. Tämä vaihtoehto tarkoittaisi, että lähestymiskiellon sähköinen valvonta tulisi huomattavasti työryhmän ehdottamaa vaihtoehtoa kalliimmaksi, koska sähköisen valvonnan järjestelmän hankkimisesta aiheutuisi kertaluonteisia kustannuksia karkeasti arvioiden noin 3,5–6,5 miljoonaa euroa.

Työryhmän ehdottamassa vaihtoehdossa valvontalaitteet voitaisiin yhdistää Rikosseuraamuslaitoksen olemassa olevaan sähköiseen valvontajärjestelmään, jolloin kustannuksia ei aiheutuisi valvontajärjestelmästä, vaan ainoastaan valvontalaitteistosta. Rikosseuraamuslaitoksella on tekniseen valvontaan liittyvää erityisosaamista ja kokemusta, jota olisi mahdollista hyödyntää myös lähestymiskiellon teknisessä valvonnassa. Työryhmän ehdottama vaihtoehto tarkoittaa, että poliisi ei hälytystilanteissa saa tietoa lähestymiskiellon rikkomisesta suoraan valvontajärjestelmästä, vaan tieto lähestymiskiellon rikkomisesta välitetään Rikosseuraamuslaitoksesta Häätäkeskuslaitokselle, joka välittäisi tehtävän poliisille. Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen viranomaisyhteistyön malli on kuitenkin jo nykyään käytössä tehostetun matkustuskiellon valvonnassa. Myös tehostetun matkustuskiellon osalta Rikosseuraamuslaitos vastaa ainoastaan teknisestä valvonnasta ja välittää teknisessä valvonnassa saadut tiedot poliisille.

Edellä olevilla perusteilla työryhmä pitää tarkoituksenmukaisempina vaihtoehtona sitä, että lähestymiskiellon sähköiseen valvontaan käytettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen sähköistä valvontajärjestelmää.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Lähestymiskielto

Ruotsissa lähestymiskiellosta säädetään lähestymiskiellosta annetussa laissa (lag om kontaktförbud, 1988:688) ja asetuksessa (förordning om kontaktförbud, 1988:691). Ruotsissa lähestymiskiellon sähköinen valvonta otettiin käyttöön vuonna 2011. Säännöksiä lähestymiskiellon sähköisestä valvonnasta uudistettiin lainmuutoksilla, jotka tulivat voimaan vuonna 2018.

Lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on olemassa vaara, että kieltoon määrättävä henkilö syyllistyisi rikokseen suojattavaa henkilöä kohtaan, vainoaisi tai muuten vakavasti häiritsisi häntä. Riskinarvioinnissa otetaan erityisesti huomioon, onko henkilö syyllistynyt jonkun henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneeseen rikokseen. Lähestymiskieltoon määrätty ei saa tavata, muulla tavoin ottaa yhteyttä eikä seurata suojattavaa henkilöä. Lähestymiskielto voidaan määrätä perusmuotoisena, laajennettuna (utvidgad kontaktförbud) tai erityislaajennettuna (särskild utvidgad kontaktförbud). Lähestymiskielto voidaan määrätä koskemaan myös oleskelua yhteisessä asunnossa (kontaktförbud avseende gemensam bostad).

Jos voidaan olettaa, että perusmuotoinen lähestymiskielto ei ole riittävä, kielto voidaan laajentaa koskemaan oleskelua suojattavan henkilön asunnon, työpaikan tai muun sellaisen paikan lähistöllä, jossa henkilö tavanomaisesti oleskelee (laajennettu lähestymiskielto). Laajennettuun lähestymiskieltoon on liitettävä sähköinen valvonta, jos lähestymiskieltoon määrätty on rikkonut lähestymiskieltoa eikä ole erityisiä syitä sähköisen valvonnan määräämistä vastaan.

Laajennettua lähestymiskieltoa rikkoneelle voidaan määrätä kielto oleskella laajennetulla lähestymiskiellolla määrättyä suuremmalla alueella (erityislaajennettu lähestymiskielto). Kielto voidaan laajentaa koskemaan yhtä tai useampaa sellaiseen alueeseen liittyvää aluetta, jossa suojattavalla henkilöllä on asunto tai työpaikka tai jossa hän muutoin tavanomaisesti oleskelee. Erityislaajennettu lähestymiskielto ei saa koskea suurempaa aluetta kuin on välttämätöntä. Erityislaajennettuun lähestymiskieltoon on liitettävä sähköinen valvonta, jollei ole erityisiä syitä sitä vastaan. Erityislaajennettu lähestymiskielto voidaan määrätä vain, jos syyt sen määräämisen puolesta painavat

olennaisesti enemmän kuin lähestymiskiellosta siihen määrättävälle aiheutuva liikkumisvapauden rajoittaminen.

Lähestymiskiellon sähköiseen valvontaan määrätty on velvollinen myötävaikuttamaan sähköisen valvonnan käyttöönottamiseen ja sähköisen valvonnan jatkumiseen.

Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Yhteistä asuntoa koskeva lähestymiskielto voidaan kuitenkin määrätä enintään kahdeksi kuukaudeksi. Yhteistä asuntoa koskevaa lähestymiskielloa voidaan pidentää vain erityisistä syistä ja enintään kaksi viikkoa kerrallaan. Sähköisesti valvottua lähestymiskielloa voidaan pidentää enintään kolme kuukautta kerrallaan. Muissa tapauksissa lähestymiskielloa voidaan pidentää enintään yhden vuoden kerrallaan.

Ruotsissa lähestymiskiellon määrää syyttäjä. Asia on saatettava kärjäoikeuden käsitelyyn, jos lähestymiskieltoon määrätty tai suojattava henkilö niin pyytää.

Jos lähestymiskieltoon määrättyllä ja suojattavalla henkilöllä on yhteinen alle 18-vuotias lapsi, sosiaaliviranomaiselle on heti ilmoitettava lähestymiskielloa koskevasta päätöksestä. Yhteistä asuntoa koskevasta lähestymiskieltopäätöksestä on aina ilmoitettava sosiaaliviranomaiselle.

Yhteistä asuntoa koskevan lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä lähestymiskieltoon määrättylle ja suojattavalle henkilölle on ilmoitettava, miltä viranomaisilta ja järjestöiltä he voivat saada tukea ja apua.

Sähköisesti valvottua lähestymiskielloa koskevasta päätöksestä on ilmentävä, milloin sähköinen valvonta alkaa ja miten se toteutetaan, mitä lähestymiskieltoon määrätty on velvollinen tekemään myötävaikuttaakseen valvonnan käyttöönottamiseen ja jatkumiseen sekä mihin seuraamukseen sähköisen valvonnan estämisestä voidaan tuomita.

Sähköisesti valvotun lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Sähköisesti valvotun lähestymiskiellon rikkomisesta ei voida tuomita sakkoon. Muusta lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Sähköisesti valvottuun lähestymiskieltoon määrätty, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta estää sähköisen valvonnan käyttöönoton tai valvonnan jatkumisen, voidaan tuomita sähköisen valvonnan estämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Syyttäjä johtaa lähestymiskiellon rikkomisen esitutkintaa. Syyttäjän ohjeistuksen mukaan on tärkeää, että lähestymiskiellon rikkomista koskevat asiat käsitellään kiireellisesti (Åklagarmyndigheten, Handbok om kontaktförbud s. 100).

Ruotsissa lähestymiskiellon sähköinen valvonta otettiin käyttöön vuonna 2011 siten, että sähköinen valvonta voitiin liittää ainoastaan erityislaajennettuun lähestymiskieltoon. Erityislaajennettu lähestymiskielto voidaan määrätä vain, jos henkilö on rikkonut laajennettua lähestymiskieltoa.

Ennen lähestymiskiellon sähköisen valvonnan käyttöönottamista Ruotsissa sääntelyä arvioitiin lain esitöissä Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimusten kannalta (Prop. 2010/11:45, s. 51–53). Hallituksen esityksessä todettiin, että erityislaajennettu lähestymiskielto voitiin määrätä vasta sen jälkeen, kun henkilö oli rikkonut aikaisemmin määrättyä laajennettua lähestymiskieltoa, ja ainoastaan jos syyt erityislaajennetun lähestymiskiellon määräämiselle painoivat olennaisesti enemmän kuin kiellon tarkoittama liikkumisvapauden rajoittaminen. Erityislaajennetun lähestymiskiellon tuli koskea hyvin rajattua maantieteellistä aluetta, joka ei ollut liian suuri. Lähestymiskiellon sähköistä valvontaa voidaan käyttää apuvälineenä, jolla kontrolloidaan, että lähestymiskieltoon määrätty noudattaa kieltoa ja kunnioittaa kielletyn alueen rajoja. Tämä johtaa siihen, että rikoksia voidaan ehkäistä ja uhkan kohteena olevan suojaa voidaan parantaa. Valvontatoimenpiteellä on tätä taustaa vastaan hyväksyttävä tarkoitus demokraattisessa yhteiskunnassa. Hallituksen esityksessä katsottiin, että lähestymiskiellon sähköisellä valvonnalla henkilön yksityiselämän suojaan puuttuminen rajoitettiin siihen, mikä oli välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi.

Hallituksen esityksessä todettiin, että toimenpiteen tulee olla oikeassa suhteessa suojattavaan intressiin. Esityksessä katsottiin, että ehdotettu sääntely sähköisen valvonnan liittämistä erityislaajennettuun lähestymiskieltoon vastasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimuksia.

Vuonna 2018 voimaan tulleilla lainmuutoksilla sähköisen valvonnan edellytyksiä muutettiin siten, että sähköinen valvonta voidaan liittää myös laajennettuun lähestymiskieltoon, jos henkilö on rikkonut lähestymiskieltoa. Lain esitöiden mukaan (Prop. 2017/18:81, s. 26–27) laajennettua lähestymiskieltoa käytetään ensisijaisesti tilanteissa, joissa lähestymiskieltoon määrätty ilman hyväksyttävää syytä toistuvasti oleskelee suojattavan asunnon tai työpaikan läheisyydessä ja yrittää pelotella suojattavaa. Koska laajennettu lähestymiskielto puuttuu lähestymiskieltoon määrättävän oikeuksiin enemmän, sen määräämiselle on suhteellisuusarvioinnissa asetettava tiukemmat vaatimukset kuin tavallisen lähestymiskiellon määräämiselle. Hallituksen esityksessä arvioitiin vastaavasti kuin aiemmin erityislaajennetun lähestymiskiellon osalta, että myös ehdotettu laajennetun lähestymiskiellon sähköinen valvonta täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset.

Turvapaketti uhkailun kohteena olevalle uhrille

Kaikilla poliisialueilla on rikosuhri- ja henkilöturvallisuustoimintaa. Paikallinen poliisiviranomainen voi tehdä uhka- ja riskiarvioinnin uhrin suojelun tarpeen suuruuden ja tarvittavien toimenpiteiden arvioimiseksi. Uhrilla on mahdollisuus saada ns. turvapaketti, joka sisältää sekä teknisiä turvalaitteita että uhria tukevia toimenpiteitä.

Teknisiä turvalaitteita, joita uhrille voidaan tarjota, ovat turvapuhelin (larmtelefon), puheluiden tallennuslaite (inspelningsenheten) ja äänimerkkihälytin/paikallishälytin (akustiskt larm). Turvapakettiin kuuluvia uhria tukevia toimenpiteitä ovat esimerkiksi oma yhteyshenkilö poliisissa ja mahdollisuus tieto- ja turvallisuuskeskusteluihin (informations- och säkerhetssamtal). Ennen kuin uhrille annetaan turvapuhelin, hänen kanssaan käydään turvallisuuskeskustelu. Uhrille annetaan tietoa turvapuhelimesta, sen teknisistä rajoituksista ja sen vaikutuksista jokapäiväiseen elämään.

Turvapuhelin (larmtelefon) on matkapuhelin, jossa on GPS-paikannin. Turvapuhelimesta on hätäpainike ja painike etukäteen ohjelmoituun numeroon soittamista varten. Kun kyse ei ole akuutista hätätilanteesta, uhri saa jälkimmäistä painiketta painamalla yhteyden poliisiin henkilölle, joka hoitaa yleisiä tiedottamista, tukea ja turvajärjestelyjä koskevia rikosten uhrin asioita. Kun hätäpainiketta painetaan, puhelin lähettää hätäviestin poliisin hälytysten vastaanottojärjestelmään (Polisens inlarmsystem).

Puheluiden tallennuslaitteen (inspelningsenheten) avulla voidaan dokumentoida uhkaavat puhelut ja lähestymiskiellon rikkomiset, jotka tehdään puhelimella.

Äänimerkkihälytin (akustiskt larm) on pieni laite, jota uhri voi kantaa mukanaan. Äänimerkkihälyttimestä kuuluu korkea ääni, kun se aktivoidaan. Korkea ääni voi joko pelästyttää hyökkääjän pois tai herättää huomiota ympäristössä. Hälyttimen tarkoituksena on lisätä uhrin turvallisuudentunnetta.

5.2.2 Norja

Norjan rikosprosessilain 222 a §:n mukaan syyttäjä voi määrätä väliaikaisen/välittömän lähestymiskiellon (besøksforbud). Syyttäjä voi määrätä lähestymiskiellon, jos on aihetta olettaa, että kieltoon määrättävä henkilö muutoin tekisi suojattavaan henkilöön kohdistuvan rikoksen, vainoaisi tätä tai muulla tavalla häiritsisi tämän rauhaa. Syyttäjä voi määrätä lähestymiskiellon, jos suojattava henkilö sitä pyytää tai yleinen etu niin vaatii. Lähestymiskiellolla kieltoon määrättävää henkilöä voidaan kieltää a) oleskelemasta tietyssä paikassa, tai b) vainoamasta tai tapaamasta suojattavaa henkilöä tai muulla tavalla ottamasta tähän yhteyttä. Jos on välitön vaara, että kieltoon määrättävä

tekisi suojattavaan henkilöön kohdistuvan rikoksen, kieltoon määrättävää voidaan kieltää asumasta omassa kodissaan.

Syyttäjän päätös voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos kieltoon määrättävää kielletään asumasta omassa kodissaan. Lähestymiskiello voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi, mutta sitä voidaan pidentää. Omaa kotia koskeva kiello voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Poliisi tiedustelee lähestymiskiellon tarvetta rikosilmoituksen tai kuulustelun yhteydessä lähisuhdeväkivaltaa koskevassa jutussa tai uhri itse esittää pyynnön lähestymiskiellosta poliisille, joko suullisesti tai kirjallisesti. Syyttäjien ohjeistuksessa todetaan, että jos on syytä olettaa, että edellytykset väliaikaisen lähestymiskiellon määrittämiselle täytyvät, suojattavalle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta pyytää lähestymiskiellon määrittämisestä.

Norjan rikoslain 57 §:n mukaan tuomioistuin voi määrätä lähestymiskiellon (kontaktforbud) rikostuomion yhteydessä rikosoikeudellisena seuraamuksena. Tuomioistuimen rikoksen johdosta määräämään lähestymiskielloon voidaan liittää myös sähköinen valvonta.

Rikoslain 57 §:n mukaan rikostuomioon voidaan liittää lähestymiskielloa koskeva määräys, jos on aihetta olettaa, että rikoksesta tuomittu henkilö muutoin tekisi suojattavaan henkilöön kohdistuvan rikoksen, vainoaisi tätä tai muutoin häiritsisi tämän rauhaa. Lähestymiskielloa koskevalla määräyksellä henkilöä voidaan kieltää a) oleskelemasta tietyillä alueilla, tai b) vainoamasta tai tapaamasta suojattavaa henkilöä tai muuten ottamasta tähän yhteyttä. Jos on ilmeinen riski siitä, että kieltoon määrättävä tulisi syyllistymään rikokseen suojattavaa henkilöä kohtaan, kieltoon määrättävää voidaan kieltää asumasta omassa kodissaan.

Jos se on välttämätöntä lähestymiskiellon noudattamisen varmistamiseksi, tuomioistuin voi liittää rikostuomion yhteydessä määrättävään lähestymiskielloon sähköisen valvonnan joko lähestymiskiellon koko keston ajaksi tai osaksi aikaa.

Lähestymiskiello voidaan määrätä enintään viideksi vuodeksi, tai jos siihen on erityisiä syitä, määräämättömäksi ajaksi. Sähköinen valvonta voi kestää enintään viisi vuotta. Kielto asua omassa kodissaan voidaan antaa enintään yhdeksi vuodeksi. Tuomioistuin voi arvioida sähköisen valvonnan määrittämisestä uudelleen kuuden kuukauden kuluttua. Jos sähköinen valvonta pidetään voimassa, määräystä ei voida arvioida uudelleen kuuteen kuukauteen.

Rikosseuraamusviranomaisen (Kriminalvården) huolehtii sähköisestä valvonnasta sekä valvontalaitteiden asentamisesta ja poistamisesta. Rikosseuraamusviranomaisen antaa poliisille teknistä apua ja sillä on myös erityinen vastuu ennaltaestävästä työstä jutuissa, joissa on kohonnut riski lähestymiskiellon rikkomiseen. Muilta osin poliisi vastaa järjestelmästä ja hälytyksistä, joita lähestymiskiellon rikkomisista aiheutuu. Rikosseuraamusviranomaisen ja poliisin välisestä yhteistyöstä on säännelty viranomaisten välisellä sopimuksella.

Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta estää lähestymiskiellon sähköisen valvonnan toimeenpanon tai jatkumisen. Syyttäjän ohjeistuksen mukaan lähestymiskiellon rikkomista koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti ja vakavissa tapauksissa rikkomisesta voi seurata pidättäminen tai vangitseminen. Ohjeen mukaan tulee harkita lähestymiskiellon rikkomista koskevan asian käsittelyä erikseen, ennen siihen liittyvän lähisuhdeväkivaltaa koskevan rikosasian käsittelyä.

5.2.3 Tanska

Tanskan lähestymiskieltoain (Lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning) 2 §:n mukaan lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että henkilö on loukannut toisen henkilön rauhaa vainoamalla tai häiritsemällä tätä, tai on tehnyt toiseen henkilöön kohdistuvan rauhan loukkaamiseen verrattavan rikoksen, ja on syytä olettaa, että henkilö jatkaa tällaista rauhan loukkaamista toista henkilöä kohtaan. Lisäksi lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että henkilö on tehnyt tietyn muun rikoksen, kuten seksuaalirikoksen, ja ottaen huomioon rikoksen vakavuus uhrilla tai hänen läheisillään ei pidä olla velvollisuutta sallia kyseisen henkilön yhteydenottoja. Väliaikainen lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että henkilö on loukannut toisen rauhaa 2 §:ssä kuvatulla tavalla ja on erityisiä syitä olettaa, että henkilö jatkaa toisen henkilön loukkaamista ja henkilöllä ei ole perusteltua syytä ottaa yhteyttä toiseen henkilöön.

Lähestymiskielto voidaan lain 4 §:n mukaan määrätä laajennettuna, jos kielto ei muuten ole riittävä turvaamistoimenpide. Tällöin kiellettyä on oleskelu erityisesti rajatulla alueella toisen henkilön kodin, työpaikan, opiskelupaikan tai muun sellaisen paikan läheisyydessä, jossa tämä säännöllisesti liikkuu. Edellytyksenä laajennetun lähestymiskiellon määräämiselle on, että henkilöä epäillään toistuvista 2 §:ssä tarkoitetuista rauhan loukkaamisista, lähestymiskiellon tahallisesta rikkomisesta tai tietyistä muista rikoksista, kuten seksuaalirikoksista, joista voi seurata vankeutta yksi vuosi kuusi kuukautta.

Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään viideksi vuodeksi ja laajennettuna enintään yhdeksi vuodeksi. Lähestymiskielto voidaan uudistaa, jos edellytykset sen määrittämiselle ovat yhä olemassa. Tahallisesta lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Lähestymiskiellon rikkomisrikoksen tekeminen osana järjestelmällistä ja jatkuvaa vainoamista tai häiritsemistä on rangaistuksen koventamisperuste.

Lain 7 §:n nojalla voidaan määrätä kielto, jolla henkilö määrätään poistumaan omasta asunnostaan. Edellytyksenä on, että henkilöä epäillään tietyistä rikoksista, kuten seksuaalirikoksista, henkilöön tai vapauteen kohdistuvista rikoksista, joista voidaan tuomita vankeuteen yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi tai on syytä olettaa henkilön tekevän tällaisen rikoksen, jos hän jäisi asuntoon. Määräys voidaan antaa välittömästi, jos sen edellytykset täyttyvät. Määräys voidaan antaa neljäksi viikoksi ja se voidaan uudistaa, jos sen edellytykset ovat yhä olemassa. Lain 11 §:n mukaan poliisin on ilmoitettava määräyksen antamisesta kunnan viranomaisille.

Tanskassa lähestymiskieltoa ei ole mahdollista valvoa sähköisesti.

5.2.4 Ranska

Ranskan siviililain mukaan perhetuomioistuimien voi määrätä lähestymiskiellon (ordonnance de protection) entisen tai nykyisen puolison tai kumppanin väkivallan uhriksi joutuneen suojaksi (Code civile, artikla 515-9). Menettelyä koskevat säännökset ovat Ranskan siviiliprosessilaissa (Code de procédure civile, artiklat 1136-3 – 1136). Tuomioistuimien voi määrätä lähestymiskiellon itsenäisesti riippumatta avioero- tai rikosprosessin vireilläolosta.

Perhetuomioistuin määrää lähestymiskiellon, jos se katsoo olevan painavia syitä pitää todennäköisenä, että väitetyt väkivallanteot tapahtuivat ja että uhri on vaarassa. Lähestymiskieltopäätöksessä kieltoon määrättyä voidaan kieltää tapaamasta tai muulla tavalla olemasta yhteydessä suojattavaan henkilöön taikka menemästä päätöksessä määritellyille alueille. Päätöksessä voidaan määrätä muun ohella myös lapsen tapaa-misoikeudesta ja asumisesta. (Code civile, artikla 515-11) Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi, mutta sitä voidaan pidentää.

Ranskan rikoslain (artikla 227-4-2) mukaan lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja 15 000 euron sakkoon.

Ranskassa lähestymiskiellon sähköinen valvonta otettiin käyttöön joillakin alueilla syyskuussa 2020 ja koko maassa vuoden 2020 lopussa. Säännökset lähestymiskiellon sähköisestä valvonnasta ovat Ranskan rikosprosessilaissa (Code de procédure pénale, artiklat 24-14 – 24-24).

Perhetuomioistuimen tuomari voi lähestymiskiellot päätöksessään määrätä valvottavalle henkilölle kiellon mennä päätöksessään määrättyä etäisyyttä lähemmäksi suojattavaa henkilöä ja molempien osapuolten suostumuksella määrätä heidät käyttämään sähköistä valvontalaitetta, jonka avulla voidaan jatkuvasti valvoa, että valvottava noudattaa kieltä (Code civile, artikla 515-11-1). Jos valvottava kieltäytyy antamasta suostumusta pantavalvontaan, perhetuomioistuimen tuomari voi saattaa asian syyttäjälle rikostutkintaa varten. Rikostutkinnan jälkeen tuomari voi määrätä pantavalvonnan, jos harkitsee sen tarpeelliseksi.

Pantavalvonta voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Määräys voidaan tietyillä edellytyksillä uudistaa. Pantavalvonnan kokonaiskesto ei saa ylittää kahta vuotta.

Valvontapanta paikantaa valvottavan sijainnin ja lähettää hälytyksen, kun valvottava lähestyy suojattavaa henkilöä ylittämällä tuomarin määräämän alueen ulkoreunan. Tällöin etätukiasemalta otetaan valvottavaan välittömästi yhteyttä. Jos valvottava ei vastaa tai käänny takaisin, tehdään hälytys poliisille.

Hälytysetäisyydeksi täytyy asettaa vähintään yksi kilometri ja enintään kymmenen kilometriä. Ennakkohälytyksen etäisyys on kaksi kertaa hälytysetäisyys. Hälytysetäisyyden määrittämiseksi tuomarin täytyy sovittaa yhteen tarve suojella uhria valvottavan koskemattomuuden ja yksityiselämän suojan kanssa.

Suojattavalla henkilöllä on laite, jota hänen täytyy pitää aina mukanaan ja jolla hänen sijaintinsa voidaan paikantaa. Hän voi myös milloin tahansa ottaa suoraan yhteyttä operaattoriin.

Valvontapanta täydentää vuonna 2014 käyttöön otettua turvapuhelinta (Severe danger phone). Turvapuhelimella uhri voi vaaratilanteissa olla yhteydessä tukipalveluun ja pyytää poliisin apua paikannuksen avulla.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki lähestymiskiellosta

3 §. *Kiellon sisältö.* Voimassa olevan *4 momentin* mukaan lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia. Momenttia muutettaisiin siten, että yhteydenoton olisi oltava erityisestä syystä ilmeisen tarpeellinen. Jotta yhteydenotto olisi momentin nojalla sallittu, yhteydenoton asiallisuuden ja tarpeellisuuden lisäksi edellytettäisiin siten, että yhteydenotolle on erityinen syy.

Säännös koskisi ennalta arvaamattomia tilanteita, joita ei ole voitu ottaa huomioon lähestymiskieltoa koskevassa päätöksessä. Yhteydenotto voisi olla erityisestä syystä ilmeisen tarpeellinen esimerkiksi tilanteessa, jossa yhteinen lapsi äkillisesti sairastuu. Säännös ei koskisi ennakoitavissa olevia lapsiin liittyviä yhteydenottoja. Ennakoitavissa olevien välttämättömien yhteydenottojen toteuttamisesta olisi tapauskohtaisesti määrättävä jo lähestymiskieltoratkaisussa (HE 41/1998 vp s. 19).

3 a §. *Teknisesti valvottu lähestymiskielto.* Uudessa pykälässä säädettäisiin teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon määräämisen edellytyksistä ja tekniseen valvontaan määrätyn velvollisuuksista.

Pykälän *1 momentissa* säädetyillä edellytyksillä laajennettuun lähestymiskieltoon voitaisiin liittää tekninen valvonta. Tekniseen valvontaan määrättyä valvottaisiin hänen haltuunsa annettavilla tai hänen yleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Teknisestä valvonnasta päätäisi aina tuomioistuin. Ehdotetun 11 §:n 1 momentin mukaan teknistä valvontaa ei voitaisi määrätä väliaikaisena.

Tuomioistuin voisi määrätä henkilön teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon, jos tekniseen valvontaan määrääminen olisi välttämätöntä kiellolla suojattavan henkilön henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Tuomioistuimen tulisi tapauskohtaisesti arvioida kiellon perusteena olevien syiden painavuutta suhteessa kieltoon määrättävälle valvonnasta aiheutuviin rajoituksiin. Tässä arvioinnissa keskeistä olisi rikoksen uhan todennäköisyys ja uhkaavan rikoksen laatu.

Välttämättömyysvaatimus edellyttäisi yleensä, että tekniseen valvontaan määrättävä olisi fyysisesti rikkonut lähestymiskieltoa tai syyllistynyt suojattavan henkilön henkeen,

terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen. Arvioinnissa olisi merkitystä aieman rikoksen ajankohdalla, laadulla ja vakavuudella. Edellytyksenä teknisesti valvotun lähestymiskiellon määräämiselle ei kuitenkaan olisi, että kieltoon määrättävä henkilö on tehnyt kiellolla suojattavaan henkilöön kohdistuneen rikoksen. Tekninen valvonta voitaisiin määrätä myös, jos kieltoon määrättävän uhkauksista, aiemmista rikoksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että kiellolla suojattava on välittömässä vaarassa ja että kieltoon määrättävä ei tulisi kieltoa muuten noudattamaan. Riskinarvioinnissa otettaisiin huomioon myös muihin henkilöihin kuin kiellolla suojattavaan kohdistuneet aiemmat rikokset.

Teknistä valvontaa ei voitaisi määrätä, jos se olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat. Tekninen valvonta voisi olla kohtuutonta lähestymiskieltoon määrättävän olosuhteiden vuoksi esimerkiksi, jos kieltoon määrättävällä olisi jokin sairaus, jonka vuoksi hän ei kykenisi noudattamaan valvontavälineistä annettavia ohjeita.

Pykälän 2 *momentin* mukaan teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon määrätty olisi velvollinen pitämään hallussaan tai yllään valvontavälineitä sekä käsittelemään niitä huolellisesti ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita. Tekniseen valvontaan määrätty olisi velvollinen sallimaan valvontapannan asentamisen. Valvontaan määrättyllä olisi myös velvollisuus pitää paikannuspuhelin mukanaan ja säännöllisesti ladata sitä.

Lähestymiskiellon rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä täydennettäisiin siten, että lähestymiskiellon rikkomisesta voitaisiin tuomita myös, jos kieltoon määrätty rikkoisi momentissa tarkoitettuja velvollisuuksiaan tarkoituksenaan estää teknisen valvonnan suorittaminen. Uuden 8 a §:n mukaan näiden velvollisuuksien olisi käytävä ilmi teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta ratkaisusta.

7 §. Lähestymiskiellon voimassaolo. Pykälässä säädetään lähestymiskiellon voimassaolosta ja uudistamisesta. Pykälän 1 *momenttiin* lisättäisiin säännös siitä, että teknisesti valvottu lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Teknisesti valvotun lähestymiskiellon kestoa määrättäessä olisi otettava huomioon tapauskohtaiset olosuhteet. Kestoa ei saisi määrätä pidemmäksi ajaksi kuin mikä on lähestymiskiellolla suojattavaan henkilöön kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi välttämätöntä.

Pykälän 2 *momenttiin* lisättäisiin säännös siitä, että teknisesti valvottu lähestymiskielto voitaisiin uudistaa enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Kun tuomioistuimelta pyydetäisiin teknisesti valvotun lähestymiskiellon uudistamista, tuomioistuimen olisi uudelleen harkittava, täyttyvätkö tekniseen valvontaan määräämisen edellytykset.

8 a §. *Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevan ratkaisun sisältö.* Uudessa pykälässä säädettäisiin, mitä tietoja teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevan ratkaisun tulisi sisältää 8 §:ssä säädettyjen tietojen lisäksi.

Pykälän *1 kohdan* mukaan teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta ratkaisusta olisi käytävä ilmi se tekninen tapa, jolla kieltoon määrättyä valvotaan.

Pykälän *2 kohdan* mukaan ratkaisusta tulisi ilmetä 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetut tekniseen valvontaan määrätyn velvollisuudet. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös siitä, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen olisi selvitettävä valvontaan määrätylle nämä velvollisuudet (ehdotettu 15 b §:n 2 momentti). Tämä tapahtuisi yleensä suullisesti siinä vaiheessa, kun valvontaan määrätylle asennetaan valvontalaitteet. Valvontaan määrätty saisi siten tiedon tekniseen valvontaan liittyvistä velvollisuuksistaan sekä silloin, kun hän saisi tiedoksi teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevan ratkaisun, että silloin, kun valvonnasta vastaava viranomainen täyttäisi 15 b §:n 2 momentin mukaisen selvityselvollisuutensa.

9 §. *Ilmoitukset tuomiosta.* Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta ratkaisusta olisi viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

11 §. *Päätös väliaikaisesta lähestymiskiellosta.* Pykälässä säädetään väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä. Pykälän *1 momentin* mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tuomioistuin voi määrätä lähestymiskiellon myös väliaikaisena. Momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että teknisesti valvottua lähestymiskieltoa ei voitaisi määrätä väliaikaisena.

Pykälän *2 momentissa* säädetään väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä viran puolesta. Voimassa olevan momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan. Momenttia muutettaisiin siten, että lähestymiskiellon viran puolesta määräämisen edellytyksenä ei enää olisi, että kiellolla suojattava henkilö ei kykene itse kieltoa hakemaan.

Kuten yleisperusteluista tarkemmin ilmenee (jaksot 2.3.1 ja 2.4.3), Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan valtion positiivinen toimimisvelvollisuus edellyttää valtiolta ennalta estäviä toimia sellaisen yksilön suojelemiseksi, jonka henki on vaarassa. Positiivinen toimimisvelvollisuus syntyy, jos viranomaiset tiesivät

tai heidän olisi pitänyt tietää kyseisenä aikana tietyn yksilön henkeä uhanneesta todellisesta ja välittömästä vaarasta, mutta he laiminlöivät ryhtyä toimivallassaan oleviin riskiltä välttymiseksi tarpeellisiin kohtuullisiin toimenpiteisiin.

11 a §. Palveluihin ohjaaminen. Uudessa pykälän 1 momentissa säädettäisiin lähestymiskiellolla suojattavan henkilön ohjaamisesta tukipalveluihin silloin, kun poliisi tai syyttäjä määrää väliaikaisen lähestymiskiellon. Väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä poliisin tai syyttäjän olisi tiedusteltava kiellolla suojattavalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen tukipalveluiden tarjoajalle, ja kiellolla suojattavan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä. Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin nojalla esitutkintaviranomaisella on vastaava velvollisuus ohjata asianomistaja tukipalveluihin, jos asianomistaja on erityisen suojelun tarpeessa taikka rikoksen luonne tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät. Uudella säännöksellä varmistettaisiin, että poliisin tai syyttäjän määrätessä väliaikaisen lähestymiskiellon kiellolla suojattava ohjattaisiin tukipalveluihin myös niissä tilanteissa, joita mainittu esitutkintalain säännös ei kata.

Pykälän 2 momentti koskisi lähestymiskieltoon määrätyn ohjaamista tukipalveluihin silloin, kun poliisi tai syyttäjä määrää väliaikaisen lähestymiskiellon. Väkivallan tekijöille tarkoitettuja tukipalveluja ei ole tällä hetkellä kattavasti koko maassa. Poliisilla tai syyttäjällä olisi kuitenkin velvollisuus ilmoittaa kieltoon määrätulle saatavilla olevista tukipalveluista aina silloin, kun se on mahdollista.

14 a §. Oikeudenkäyntiavustaja. Uudessa pykälässä säädettäisiin oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä hakijalle lähestymiskieltoasiassa, jossa hakemuksen perusteena on vakava henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos. Tuomioistuimien voisi määrätä hakijalle oikeudenkäyntiavustajan, jos sitä rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perustelluna.

Edellytykset oikeudenkäyntiavustajan määräämiselle vastaisivat oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n 3 kohtaa. Rikosasian asianomistajalle, joka voisi kohdan nojalla saada oikeudenkäyntiavustajan rikosasiaa varten, voitaisiin siten määrätä oikeudenkäyntiavustaja lähestymiskieltoasiaa varten. Tuomioistuimen tulisi tapauskohtaisen kokonaisharkinnan perusteella arvioida, onko oikeudenkäyntiavustajan määrääminen perusteltua. Oikeudenkäyntiavustaja voitaisiin määrätä, jos hakijalla henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai olosuhteidensa vuoksi tai muun syyn takia olisi erityinen tarve oikeudenkäyntiavustajan saamiseen. Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen olisi sitä perustellumpaa, mitä vakavammasta rikoksesta olisi kysymys. Harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon muun muassa hakijan ikä, terveys ja suhde kieltoon määrättäväksi vaadittuun henkilöön sekä hakemuksen perusteena oleva uhka tai häirintä ja siitä aiheutuneet tai aiheutuvat seuraukset hakijalle.

Oikeudenkäyntiavustajasta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa asianomistajan oikeudenkäyntiavustajasta säädetään. Tämä tarkoittaisi muun muassa, että luvun 10 §:n mukaisesti oikeudenkäyntiavustajan palkkio maksettaisiin valtion varoista.

15 a §. Lähestymiskiellon noudattamisen valvonta. Lakiin otettaisiin selvytyden vuoksi säännös lähestymiskiellon valvonnasta. Pykälän mukaan poliisi vastaisi lähestymiskiellon noudattamisen valvonnasta. Lain 3 a §:n nojalla määrätyn lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta vastaisi 15 b §:n mukaisesti Rikosseuraamuslaitos.

Poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla poliisin tehtäviin kuuluu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten, myös lähestymiskiellon rikkomisen, ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen. Lähestymiskiellon valvonta kuuluu siten käytännössä poliisin tehtäviin jo nykyisin, vaikka siitä ei ole laintasoista sääntelyä. Poliisi valvoo lähestymiskiellon noudattamista muun poliisitoiminnan yhteydessä, ellei muihin järjestelyihin ole yksittäisessä tapauksessa tarvetta. Ehdotetulla säännöksellä ei muutettaisi nykytilaa eikä poliisin nykyisiä tehtäviä tältä osin. Lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta tulisi kuitenkin poliisille uusia tehtäviä.

Teknisesti valvotun lähestymiskiellon osalta poliisi hoitaisi jatkotoimet saatuaan Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomosta Hätäkeskuslaitoksen kautta ilmoituksen sähköisen valvontajärjestelmän antamasta luotettavasta hälytyksestä. Keskusvalvomon ilmoittamien tietojen perusteella poliisi arvioisi tilanteen vaatimat toimenpiteet. Kiireellisessä hengen ja terveyden vaarantavassa tapauksessa paikalle lähetettäisiin heti poliisipartio. Tilanteen kiireellisyyteen vaikuttaisivat muun muassa kieltoon määrätyn ja kiellolla suojattavan sijaintitiedot sekä väkivallan uhka ja sen vakavuus.

15 b §. Tekninen valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos vastaisi lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta. Lähestymiskiellon ympärivuorokautisesta keskusvalvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo, joka toimii keskusvalvomona myös tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon valvonnassa. Rikosseuraamuslaitos voisi järjestää lähestymiskieltoa koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 57 §:ssä säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan tekniseen valvontaan määrätylle olisi selvitettävä hänen valvontalaitteisiin liittyvät velvollisuutensa, joista säädetään ehdotetussa 3 a §:n 2 momentissa. Momentin mukaan valvontaan määrätty olisi velvollinen käsittelemään huolellisesti valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita.

Pykälän *3 momentti* sisältäisi säännöksen teknisessä valvonnassa noudatettavasta hienotunteisuusperiaatteesta. Momentin mukaan valvonnassa olisi vältettävä aiheuttoman huomion herättämistä. Lisäksi säädettäisiin, että valvonta olisi toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi.

Pykälän *4 momentin* mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua. Säännöksen nojalla Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi saada poliisilta virka-apua esimerkiksi laitteiden asennukseen, korjaukseen ja poisottamiseen liittyvissä tilanteissa.

17 a §. Kiireellinen käsittely. Uuteen pykälään otettaisiin säännös lähestymiskieltoa koskevan asian ja lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosasian kiireellisestä käsittelystä.

Lähestymiskieltoa koskevan asian kiireellisestä käsittelystä säädetään voimassa olevan 6 §:n 3 momentissa. Lisäksi vaatimus kiireellisestä käsittelystä koskee jo nykyään 13 §:n viittaussäännöksen nojalla väliaikaista lähestymiskieltoa, jonka osalta on noudatettava myös 12 ja 12 a §:ssä säädettyjä määräaikoja, sekä 16 §:n viittaussäännöksen nojalla lähestymiskiellon kumoamista ja muuttamista. Lähestymiskieltoa koskevan asian osalta säännös kiireellisestä käsittelystä siirrettäisiin ehdotettuun uuteen pykälään, mutta lakia ei asiallisesti muutettaisi.

Pykälään otettaisiin uusi säännös lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosasian kiireellisestä käsittelystä. Vaatimus kiireellisestä käsittelystä koskisi rikosasian esitutkintaa, syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä.

6.2 Rikoslaki

16 luku Rikoksista viranomaisia vastaan

9 a §. Lähestymiskiellon rikkominen. Pykälää täydennettäisiin tekniseen valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkomista koskevalla rangaistussäännöksellä. Pykälään lisättäisiin uusi *2 momentti*, jonka mukaan lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittaisiin myös lähestymiskieltoon määrätty, joka rikkoisi teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyjä velvollisuuksiaan estääkseen teknisen valvonnan suorittamisen. Nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

6.3 Tuomioistuinmaksulaki

2 §. *Oikeudenkäyntimaksun suuruus.* Pykälässä säädetään oikeudenkäyntimaksujen euromääristä. Pykälän *1 momenttia* muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin lähestymiskieltoasiat. Ehdotetun 5 §:n 14 a kohdan mukaan lähestymiskieltoasiat olisivat jatkossa kaikissa oikeusasteissa maksuttomia.

5 §. *Maksuttomat suoritteet.* Pykälässä säädetään maksuttomista asiaryhmistä. Pykälään lisättäisiin uusi *14 a kohta*, jonka mukaan lähestymiskieltoasioiden käsittelystä ei perittäisi maksua. Kansallisten lähestymiskieltoasioiden lisäksi maksuttomia olisivat eurooppalaista suojelumääräystä koskevan direktiivin 2011/99/EU täytäntöönpanolain (226/2015) sekä suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun asetuksen (EU) N:o 606/2013 soveltamisesta annetun lain (227/2015) mukaiset asiat.

9 §. *Asian lopputuloksen vaikutus.* Voimassa olevan pykälän *4 kohdan* mukaan oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos tuomioistuin määrää lähestymiskiellon. Kohta kumouttaisiin, koska asian ratkaisu ei jatkossa vaikuttaisi maksun perimiseen. Ehdotetun 5 §:n 14 a kohdan mukaan lähestymiskieltoasiat olisivat maksuttomia.

7 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Voimaantulo edellyttää riittävän ajan varaamista lainsäädännön täytäntöönpanotoimiin. Ehdotuksen mukaan sähköisesti valvotun lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitos ja tekniseen valvontaan käytettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen sähköistä valvontajärjestelmää. Nykyistä valvontajärjestelmää tulisi kehittää siten, että se soveltuisi myös lähestymiskieltojen sähköiseen valvontaan.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

8.1 Sähköinen valvonta

Esityksessä ehdotetaan, että lähestymiskiellotäytäjä täydennettäisiin säännöksillä lähestymiskiellon sähköisestä valvonnasta. Ehdotetulla sääntelyllä on merkitystä perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden, 9 §:ssä turvattun liikkumisvapauden sekä 10 §:ssä turvattun yksityiselämän suojan kannalta.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perustuslain 9 §:ssä turvataan Suomen kansalaisen ja maassa laillisesti oleskelevan ulkomaalaisen vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaan jokaisella, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, on oikeus liikkumisvapauteen tällä alueella ja vapaus valita asuinpaikkansa. Liikkumisvapautta voidaan rajoittaa vain lailla ja jos se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa muun muassa rikosten ehkäisemiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Liikkumisvapauden rajoitusten tulee olla oikeassa suhteessa niiden tavoitteeseen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa turvataan oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Artiklan mukaan näihin oikeuksiin ei saa puuttua, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi, kuten rikollisuuden estämiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Esityksessä ehdotetaan uutta sääntelyä, jonka mukaan laajennettuun lähestymiskieltoon voitaisiin kiellolla suojattavaan kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi liittää sähköinen valvonta. Tuomioistuin voisi laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa päätöksessä määrätä, että kiellon noudattamista valvotaan teknisillä välineillä, jos tekninen

valvonta on välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat.

Teknisesti valvotun lähestymiskiellon noudattamista valvottaisiin kieltoon määrätyn haltuun annettavilla tai hänen ylleen kiinnitettävillä teknisillä välineillä tai tällaisten välineiden yhdistelmällä. Käytettäessä valvontavälineiden yhdistelmää kieltoon määrätyn ylle kiinnitettäisiin valvontapanta ja kieltoon määrätty olisi velvollinen pitämään mukanaan GPS/GNSS-paikannuspuhelinta. Pannan käytöllä voitaisiin varmistaa paikannuspuhelinta kantavan henkilöllisyys ja kieltoon määrätty voitaisiin paikantaa. Kieltoon määrätty olisi velvollinen lataamaan paikannuspuhelinta säännöllisesti.

Laajennettu lähestymiskielto, johon liitetään sähköinen valvonta, ei rajoittaisi kieltoon määrättävän liikkumisvapautta enempää kuin laajennettu lähestymiskielto ilman sähköistä valvontaa. Uutta olisi, että lähestymiskieltoon määrätyn liikkumisesta kerättäisiin tietoa ja kieltoon määrätty olisi velvollinen kantamaan ja ylläpitämään valvontalaitteita. Sääntelyllä puututtaisiin siten kieltoon määrätyn yksityiselämän suojaan ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Sähköinen valvonta voitaisiin määrätä lähestymiskiellolla suojattavan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Sähköisen valvonnan tarkoituksena on turvata lähestymiskiellolla suojattavan henkilön oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Rajoitusperusteet ovat hyväksyttäviä ja perusoikeuksien rajoittaminen painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa.

Lainsäädäntö sisältäisi takeita, jotka turvaavat, että sähköinen valvonta on perusteltua eikä ylitä sitä, mikä on välttämätöntä.

Sähköisen valvonnan edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Sähköinen valvonta voitaisiin määrätä vain, jos lähestymiskiellon määrääminen ilman teknistä valvontaa ei olisi riittävä keino kiellolla suojattavan turvallisuuden varmistamiseksi. Edellytyksenä olisi lisäksi, että tekninen valvonta ei olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat. Sähköistä valvontaa ei liitettäisi kaikkiin laajennettuihin lähestymiskieltoihin, vaan sähköinen valvonta perustuisi tapauskohtaiseen riskinarviointiin, jossa keskeistä olisi rikoksen uhan todennäköisyys ja uhkaavan rikoksen laatu. Sähköisen valvonnan määrääminen edellyttäisi tapauskohtaista kokonaisharkintaa, jossa arvioitaisiin valvonnan määräämisen perusteena olevien syiden painavuutta suhteessa perusoikeusrajoituksiin.

Ehdotuksen mukaan sähköisessä valvonnassa olisi vältettävä aiheettoman huomion herättämistä ja se olisi toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi. Perustuslakivaliokunta on käsitellessään valvontarangaistusta ja valvottua koevapautta koskevia lakiehdotuksia (PeVL 30/2010 vp ja PeVL 4/2013 vp) arvioinut ehdotettua teknistä valvontatapaa, jossa valvonta tapahtuisi kieltoon määrätyn haltuun annettavilla tai ylle kiinnitettävillä valvontalaitteilla. Perustuslakivaliokunta on niiden yhteydessä pitänyt tällaista puuttumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen vähäisenä ja välttämättömänä rangaistuksen luonne huomioon ottaen eikä ole pitänyt sääntelyä ongelmallisena perustuslain 7 §:n 3 momentin kannalta.

Sähköinen valvonta olisi ajallisesti rajattu ja sen enimmäiskesto olisi lyhyempi kuin laajennetun lähestymiskiellon. Teknisesti valvottu lähestymiskielto voitaisiin määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi ja se voitaisiin uudistaa enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Sähköinen valvonta voitaisiin määrätä vain niin pitkäksi aikaa kuin se on kiellolla suojattavaan kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi välttämätöntä. Sähköisen valvonnan välttämättömyyttä olisi arvioitava säännöllisesti uudelleen.

Ehdotettu sääntely sähköisestä valvonnasta täyttää oikeasuhtaisuuden vaatimukset.

8.2 Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Säännös väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä viran puolesta otettiin lähestymiskieltolakiin samassa yhteydessä, kun lakia täydennettiin perheen sisäistä lähestymiskieltoa koskevilla säännöksillä. Hallituksen esityksessä (HE 144/2003 vp) ehdotettiin, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellon tarve on ilmeinen. Säännöksen tarkoituksena oli mahdollistaa lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta sellaisissa tilanteissa, joissa suojan tarpeessa selvästi oleva henkilö ei esimerkiksi kykene tai uskalla pyytää kiellon määräämistä. Perustuslakivaliokunta piti säännöksen tavoitetta perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä ja perusteltuna, mutta katsoi vaatimuksen toimenpiteen oikeasuhtaisesta käytämisestä edellyttävän säännöksen täsmentämistä (PeVL 8/2004 vp s. 3). Tämän vuoksi säännöstä täydennettiin eduskuntakäsittelyssä siten, että väliaikainen lähestymiskielto voidaan määrätä viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan (11 § 2 momentti).

Säännöksen säätämisen jälkeen Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut useita ratkaisuja, jotka koskevat valtion positiivista toimimisvelvollisuutta henkilöiden suojelemiseksi perhe- tai parisuhdeväkivallalta, kuten *Kontrová v. Slovakia* (31.5.2007) ja *Opuz v. Turkki* (9.6.2009). Ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artikla edellyttävät valtiolta erityisiä toimenpiteitä väkivallan ennalta estämiseksi, jos viranomaiset tiesivät tai heidän olisi pitänyt tietää kyseisenä aikana tietyn yksilön henkeä uhanneesta todellisesta ja välittömästä vaarasta, mutta he laiminlöivät ryhtyä toimivallassaan oleviin riskiltä välttymiseksi tarpeellisiin kohtuullisiin toimenpiteisiin.

Valtion positiivista toimimisvelvollisuutta edellytetään myös Istanbulin sopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa. Kohdan mukaan sopimusvaltioilla on huolellisuusvelvoite ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat valtiosta riippumattomien toimijoiden eli yksityisten henkilöiden väkivallanteot. Sopimuksen selitysmuistion mukaan 5 artiklan sisältö kuvastaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Selitysmuistiossa viitataan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon *Opuz v. Turkki*, jossa tuomioistuin sovelsi huolellisuusvelvoitetta. Tuomioistuin katsoi, että positiivinen velvoite suojella oikeutta elämään (ihmisoikeussopimuksen 2 artikla) edellyttää valtion viranomaisilta huolellisuutta, esimerkiksi ennalta ehkäiseviä operatiivisia toimia, niiden suojellessa yksilöä, jonka elämä on vaarassa.

Istanbulin sopimuksen 52 artikla velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla on valtuudet määrätä välittömän vaaran uhatessa perheväkivallan tekijä poistumaan uhrin tai vaarassa olevan henkilön asunnosta riittävän pitkäksi ajaksi sekä valtuudet kieltää väkivallantekijää menemästä uhrin tai vaarassa olevan henkilön asuntoon tai ottamasta yhteyttä häneen. Sopimuksen selitysmuistiossa todetaan, että artiklassa tarkoitettu välitön vaara on toimivaltaisten viranomaisten arvioitava. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova GREVIO-asiantuntijaryhmä katsoi, että turvaamistoimenpiteenä väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen ei saa riippua uhrin tahdosta, vaan se pitää määrätä välittömästi viran puolesta osana valtion velvollisuutta estää väkivallan tapahtuminen (5 artiklan 2 kohta).

Esityksessä ehdotetaan lähestymiskiellon 11 §:n 2 momentin säännöksen muuttamista siten, että väliaikainen lähestymiskiello voitaisiin määrätä viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista. Ehdotuksen mukaan väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta ei siten enää edellyttäisi, että kiellolla suojattava henkilö ei kykene itse kieltoa hakemaan. Ehdotettu säännös ottaisi voimassa olevaa säännöstä paremmin huomioon edellä mainitun ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä tapahtuneen kehityksen ja Istanbulin sopimuksen vaatimukset. Säännöstä sovellettaisiin olosuh-

teissa, joissa ihmisoikeustuomioistuin on katsonut valtiolle syntyvän positiivisen toimisvelvollisuuden henkilöiden suojelemiseksi perheväkivallalta. Säännöksen voidaan siten katsoa täyttävän oikeasuhtaisuuden vaatimukset.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentti, 7 § sekä 11 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 § sekä 11 §:n 1 ja 2 momentti laissa 711/2004 sekä
lisätään lakiin uusi 3 a, 8 a, 11 a, 14 a, 15 a, 15 b ja 17 a § sekä 9 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

3 §

Kiellon sisältö

Lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joille on asiallinen peruste ja jotka ovat erityisestä syystä ilmeisen tarpeellisia.

3 a §

Teknisesti valvottu lähestymiskielto

Tuomioistuिन voi laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa päätöksessä määrätä, että kiellon noudattamista valvotaan teknisin välinein kieltoon määrätyn haltuun annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä (*teknisesti valvottu lähestymiskielto*), jos tekninen valvonta on välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat.

Teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon määrätty on velvollinen pitämään hallussaan tai yllään 1 momentissa tarkoitettuja valvontavälineitä sekä käsittelemään niitä huolellisesti ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita.

7 §

Lähestymiskiellon voimassaolo

Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan kuitenkin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi ja teknisesti valvottu lähestymiskielto enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kielto tulee voimaan silloin, kun käräjäoikeus tekee ratkaisun kieltoon määräämisestä. Ratkaisua on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei asiaa käsittelevä ylempi tuomioistuin toisin määrää.

Kielto voidaan uudistaa. Tällöin lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kahdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto ja teknisesti valvottu lähestymiskielto voidaan kuitenkin uudistettaessa määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kiellon uudistamista voidaan pyytää ennen edellisen kiellon päättymistä.

8 a §

Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevan ratkaisun sisältö

Sen lisäksi, mitä 8 §:ssä säädetään, teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta ratkaisusta on ilmentävä:

- 1) tekninen valvontatapa;
- 2) tekniseen valvontaan määrätyn 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetut velvollisuudet.

9 §

Ilmoitukset tuomiosta

Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta päätöksestä on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

11 §

Päätös väliaikaisesta lähestymiskiellosta

Lähestymiskielto voidaan määrätä myös väliaikaisena. Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa ei kuitenkaan voida määrätä väliaikaisena. Väliaikaisesta lähestymiskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Siitä voi päättää myös tuomioistuin.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista.

---

11 a §

Palveluihin ohjaaminen

Poliisin tai syyttäjän on tiedusteltava väliaikaisella lähestymiskiellolla suojattavalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen tukipalveluiden tarjoajalle, ja kiellolla suojattavan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä.

Poliisin tai syyttäjän on mahdollisuuksien mukaan ilmoitettava väliaikaiseen lähestymiskielloon määrätylle saatavilla olevista tukipalveluista.

14 a §

Oikeudenkäyntiavustaja

Tuomioistuin voi määrätä lähestymiskiellon hakijalle oikeudenkäyntiavustajan, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos ja sitä rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna. Oikeudenkäyntiavustajasta on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa asianomistajan oikeudenkäyntiavustajasta säädetään.

15 a §

Lähestymiskiellon noudattamisen valvonta

Lähestymiskiellon noudattamista valvoo poliisi.

15 b §

Tekninen valvonta

Rikosseuraamuslaitos vastaa lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta. Rikosseuraamuslaitos järjestää lähestymiskielloa koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 57 §:ssä säädetään.

Tekniseen valvontaan määrätyle on selvitettävä hänen 3 a §:n 2 momentissa tarkoitettut velvollisuutensa.

Teknisessä valvonnassa on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Tekninen valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

17 a §

Kiireellinen käsittely

Lähestymiskielloa koskeva asia ja lähestymiskiellon rikkomista koskeva rikosasia on käsiteltävä kiireellisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rikoslain 16 luvun 9 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 16 luvun 9 a § seuraavasti:

9 a §

Lähestymiskiellon rikkominen

Jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, hänet on tuomittava *lähestymiskiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Lähestymiskiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka rikkoo teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyjä velvollisuuksiaan estääkseen teknisen valvonnan suorittamisen.

Sovellettaessa 1 momenttia lähestymiskieltoon rinnastetaan suojelutoimenpide, joka on ilmoitettu poliisiasian tietojärjestelmään yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla. Lähestymiskiellon rikkomisena ei pidetä yhteydenottoja, joihin on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla asiallinen peruste ja jotka ovat erityisestä syystä ilmeisen tarpeellisia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki**tuomioistuinmaksulain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 9 §:n 4 kohta,
muutetaan lain 2 §:n 1 momentti ja 9 §:n 3 kohta sekä
lisätään lain 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1235/2016, 100/2018 ja
 1203/2020, uusi 14 a kohta seuraavasti:

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhaku- asia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250
käräjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– rikosasia ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250

– yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuim	2000
markkinaoikeus	2000
vakuutusosoikeus	500

---

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

---

14 a) lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998), eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annetun lain (226/2015) sekä yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastaavuorisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) mukaisessa asiassa;

---

9 §

Asian lopputuloksen vaikutus

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos:

---

3) hallinto-oikeus, korkein hallinto-oikeus tai vakuutusosoikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi; markkinaoikeuden ensimmäisenä asteena käsittelemässä asiassa maksu peritään kuitenkin riippumatta lopputuloksesta, samoin veroasiassa annettua ennakkoratkaisua koskevassa muutoksenhakuasiassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Rinnakkaistekstit

1.

Laki

lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentti, 7 § sekä 11 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 § sekä 11 §:n 1 ja 2 momentti laissa 711/2004 sekä
lisätään lakiin uusi 3 a, 8 a, 11 a, 14 a, 15 a, 15 b ja 17 a § sekä 9 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Kiellon sisältö

Kiellon sisältö

Lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joille on asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia.

Lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joille on asiallinen peruste ja jotka ovat *erityisesti* syystä ilmeisen tarpeellisia.

(uusi)

3 a §

Teknisesti valvottu lähestymiskielto

Tuomioistuimien voi laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa päätöksessä määrätä, että kiellon noudattamista valvotaan teknisillä välineillä kieltoon määrätyn haltuun annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä (teknisesti valvottu lähestymiskielto), jos tekninen valvonta on välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat.

Teknisesti valvottuun lähestymiskieltoon määrätty on velvollinen pitämään hallussaan tai yllään 1 momentissa tarkoitettuja valvon-

tavälineitä sekä käsittelemään niitä huolellisesti ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita.

7 §

Lähestymiskiellon voimassaolo

Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan kuitenkin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kielto tulee voimaan silloin, kun käräjäoikeus tekee ratkaisun kieltoon määräämisestä. Ratkaisua on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei asiaa käsittelevä ylempi tuomioistuin toisin määrää.

Kielto voidaan uudistaa. Tällöin lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kahdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan kuitenkin uudistettaessa määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kiellon uudistamista voidaan pyytää ennen edellisen kiellon päättymistä.

(uusi)

7 §

Lähestymiskiellon voimassaolo

Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan kuitenkin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi *ja teknisesti valvottu lähestymiskielto enintään kuudeksi kuukaudeksi*. Kielto tulee voimaan silloin, kun käräjäoikeus tekee ratkaisun kieltoon määräämisestä. Ratkaisua on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei asiaa käsittelevä ylempi tuomioistuin toisin määrää.

Kielto voidaan uudistaa. Tällöin lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kahdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto *ja teknisesti valvottu lähestymiskielto* voidaan kuitenkin uudistettaessa määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kiellon uudistamista voidaan pyytää ennen edellisen kiellon päättymistä.

8 a §

Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevan ratkaisun sisältö

Sen lisäksi, mitä 8 §:ssä säädetään, teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta ratkaisusta on ilmentävä:

- 1) tekninen valvontatapa;
- 2) tekniseen valvontaan määrätyn 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetut velvollisuudet.

(uusi)

9 §

Ilmoitukset tuomiosta

Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevasta päätöksestä on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

11 §

Päätös väliaikaisesta lähestymiskiellosta

Lähestymiskielto voidaan määrätä myös väliaikaisena. Väliaikaisesta lähestymiskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Siitä voi päättää myös tuomioistuin.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan.

(uusi)

(uusi)

11 §

Päätös väliaikaisesta lähestymiskiellosta

Lähestymiskielto voidaan määrätä myös väliaikaisena. *Teknisesti valvottua lähestymiskieltoa ei kuitenkaan voida määrätä väliaikaisena.* Väliaikaisesta lähestymiskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Siitä voi päättää myös tuomioistuin.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista.

11 a §

Palveluihin ohjaaminen

Poliisin tai syyttäjän on tiedusteltava väliaikaisella lähestymiskiellolla suojattavalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen tukipalveluiden tarjoajalle, ja kiellolla suojattavan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä.

Poliisin tai syyttäjän on mahdollisuuksien mukaan ilmoitettava väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätylle saatavilla olevista tukipalveluista.

14 a §

Oikeudenkäyntiavustaja

Tuomioistuin voi määrätä lähestymiskiellon hakijalle oikeudenkäyntiavustajan, jos hakeuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos ja sitä rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna. Oikeudenkäyntiavustajasta on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa asianomistajan oikeudenkäyntiavustajasta säädetään.

(uusi)

15 a §

Lähestymiskiellon noudattamisen valvonta

Lähestymiskiellon noudattamista valvoo poliisi.

(uusi)

15 b §

Tekninen valvonta

Rikosseuraamuslaitos vastaa lähestymiskiellon teknisestä valvonnasta. Rikosseuraamuslaitos järjestää lähestymiskielloa koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 57 §:ssä säädetään.

Tekniseen valvontaan määrätylle on selvitettävä hänen 3 a §:n 2 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa.

Teknisessä valvonnassa on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Tekninen valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa häiriötä kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

(uusi)

17 a §

Kiireellinen käsittely

Lähestymiskielloa koskeva asia ja lähestymiskiellon rikkomista koskeva rikosasia on käsiteltävä kiireellisenä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

2.

Laki**rikoslain 16 luvun 9 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 16 luvun 9 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 a §

9 a §

Lähestymiskiellon rikkominen

Lähestymiskiellon rikkominen

Jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltä, hänet on tuomittava *lähestymiskiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltä, hänet on tuomittava *lähestymiskiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Lähestymiskiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka rikkoo teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyjä velvollisuuksiaan estääkseen teknisen valvonnan suorittamisen.

Sovellettaessa 1 momenttia lähestymiskieltoon rinnastetaan suojelutoimenpide, joka on ilmoitettu poliisiasiain tietojärjestelmään yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla. Lähestymiskiellon rikkomisena ei pidetä yhteydenottoja, joihin on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia.

Sovellettaessa 1 momenttia lähestymiskieltoon rinnastetaan suojelutoimenpide, joka on ilmoitettu poliisiasiain tietojärjestelmään yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla. Lähestymiskiellon rikkomisena ei pidetä yhteydenottoja, joihin on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla asiallinen peruste ja jotka ovat erityisesti syystä ilmeisen tarpeellisia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

tuomioistuinmaksulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 9 §:n 4 kohta,
muutetaan lain 2 §:n 1 momentti ja 9 §:n 3 kohta sekä
lisätään lain 5 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1235/2016, 100/2018 ja
 1203/2020, uusi 14 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Voimassa oleva laki:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia, lähestymiskieltoasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250
käräjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500

– rikosasia, <i>lähestymiskieltoasia</i> ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000
vakuutus-oikeus	500

Ehdotus:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250

kärjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– rikosasia ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000
vakuutus-oikeus	500

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

14 a) lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998), eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annetun lain (226/2015) sekä yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) mukaisessa asiassa;

9 §

Asian lopputuloksen vaikutus

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos:

3) hallinto-oikeus, korkein hallinto-oikeus tai vakuutus-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi; markkina-oikeuden ensimmäisenä asteena käsittelemässä asiassa maksu peritään kuitenkin riippumatta lopputuloksesta, samoin veroasiassa annettua ennakkoratkaisua koskevassa muutoksenhakuasiassa;

4) tuomioistuimien määrää lähestymiskiellon.

9 §

Asian lopputuloksen vaikutus

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos:

3) hallinto-oikeus, korkein hallinto-oikeus tai vakuutus-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi; markkina-oikeuden ensimmäisenä asteena käsittelemässä asiassa maksu peritään kuitenkin riippumatta lopputuloksesta, samoin veroasiassa annettua ennakkoratkaisua koskevassa muutoksenhakuasiassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lagförslag

1.

Lag

om ändring av lagen om besöksförbud

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om besöksförbud (898/1998) 3 § 4 mom., 7 § samt 11 § 1 och 2 mom.,
av dem 7 § och 11 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 711/2004, samt
fogas till lagen nya 3 a, 8 a, 11 a, 14 a, 15 a, 15 b och 17 a § samt till 9 § ett nytt 4
mom. som följer:

3 §

Förbudets innehåll

Besöksförbudet gäller inte kontakter för vilka det finns en saklig grund och som av
något särskilt skäl är uppenbart behövliga.

3 a §

Tekniskt övervakat besöksförbud

Domstolen kan i ett beslut om utvidgat besöksförbud bestämma att övervakningen av
att förbudet iakttas ska ske med hjälp av tekniska anordningar som ges till den som med-
delats förbud eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller
med hjälp av en kombination av sådana anordningar (*tekniskt övervakat besöksförbud*)
om teknisk övervakning är nödvändig för att avvärja ett hot om brott mot liv, hälsa eller
frihet och övervakningen inte är oskälig med hänsyn till hur allvarligt det hotande brottet
är, förhållandena för den som ställs under övervakning och andra omständigheter som
framkommit i saken.

Den som meddelats ett tekniskt övervakat besöksförbud är skyldig att inneha eller bära
på sig övervakningsanordningar som avses i 1 mom. och att hantera dem omsorgsfullt
och följa anvisningarna om hur de ska användas.

7 §

Besöksförbudets giltighet

Besöksförbud kan meddelas för högst ett år. Besöksförbud avseende gemensam bostad
kan dock meddelas för högst tre månader och tekniskt övervakat besöksförbud för högst
sex månader. Förbudet träder i kraft när tingsrätten träffar avgörande om meddelande av
besöksförbud. Avgörandet ska iakttas trots att ändring har sökts, om inte en högre dom-
stol som behandlar ärendet bestämmer något annat.

Förbud kan förnyas. Ett besöksförbud kan förnyas för högst två år. Ett besöksförbud
avseende gemensam bostad och ett tekniskt övervakat besöksförbud kan dock förnyas
för högst tre månader. Förnyelse kan begäras innan det föregående förbudet har upphört
att gälla.

8 a §

Innehållet i ett avgörande om tekniskt övervakat besöksförbud

Utöver vad som föreskrivs i 8 § ska av ett avgörande om tekniskt övervakat besöksförbud framgå

- 1) det tekniska övervakningssättet,
- 2) i 3 a § 2 mom. avsedda skyldigheter för den som ställts under teknisk övervakning.

9 §

Meddelanden om domen

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om tekniskt övervakat besöksförbud.

11 §

Beslut om tillfälligt besöksförbud

Besöksförbud kan även meddelas tillfälligt. Tekniskt övervakat besöksförbud kan emellertid inte meddelas tillfälligt. Beslut om tillfälligt besöksförbud fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslutet kan också fattas av domstol.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska på tjänstens vägnar meddela tillfälligt besöksförbud, om den som förbudet avses skydda har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart.

---

11 a §

Hänvisning till tjänster

Polisen eller åklagaren ska fråga den som det tillfälliga besöksförbudet avses skydda om denne samtycker till att hans eller hennes kontaktuppgifter ges till en organisation som tillhandahåller stödtjänster och, om den som förbudet avses skydda ger sitt samtycke, förmedla uppgifterna utan obefogat dröjsmål.

Polisen eller åklagaren ska i möjligaste mån informera den som meddelats tillfälligt besöksförbud om tillgängliga stödtjänster.

14 a §

Rättegångsbiträde

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för den som ansöker om besöksförbud, om ansökan grundar sig på ett brott mot sökandens liv, hälsa eller frihet och det med hänsyn till hur allvarligt brottet är, sökandens personliga omständigheter och andra omständigheter ska anses motiverat. I fråga om rättegångsbiträden gäller i tillämpliga delar vad som i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs om rättegångsbiträde för en målsägande.

15 a §

Tillsyn över att besöksförbudet iakttas

Polisen utövar tillsyn över att besöksförbudet iakttas.

15 b §

Teknisk övervakning

För den tekniska övervakningen av besöksförbudet svarar Brottspåföljdsmyndigheten. Den centrala övervakningen av besöksförbudet ordnas på riksplanet eller regionplanet av Brottspåföljdsmyndigheten med iakttagande av 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015).

De skyldigheter som den som ställts under teknisk övervakning har enligt 3 a § 2 mom. ska förklaras för honom eller henne.

Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med den tekniska övervakningen. Övervakningen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att genomföra den.

Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få i polislagen (872/2011) avsedd handräckning av polisen för att utföra ett tjänsteuppdrag.

17 a §

Skyndsamt behandling

Ärenden som gäller besöksförbud och brottmål som gäller brott mot besöksförbud ska behandlas skyndsamt.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 16 kap. 9 a § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 16 kap. 9 a § som följer:

9 a §

Brott mot besöksförbud

Den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och som bryter mot ett i avgörandet om besöksförbud preciserat förbud ska för *brott mot besöksförbud* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För brott mot besöksförbud döms också den som bryter mot sina skyldigheter enligt avgörandet om tekniskt övervakat besöksförbud i syfte att förhindra att den tekniska övervakningen genomförs.

Vid tillämpning av 1 mom. jämföras med besöksförbud en skyddsåtgärd som anmälts till informationssystemet för polisärenden med stöd av 4 § i lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor (227/2015). Som brott mot besöksförbud anses inte kontakter som i enlighet med 3 § 4 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998) har en saklig grund och av något särskilt skäl är uppenbart behövliga.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag**om ändring av lagen om domstolsavgifter**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om domstolsavgifter (1455/2015) 9 § 4 punkten,
ändras 2 § 1 mom. och 9 § 3 punkten samt
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1235/2016, 100/2018 och
 1203/2020, en ny 14 a-punkt som följer:

2 §

Rättegångsavgiftens storlek

För behandlingen av tviste- och brottmål samt mål och ärenden som gäller ändrings-
 sökande och extraordinärt ändringssökande och för behandlingen av andra rättskipnings-
 mål och rättskipningsärenden tas det ut en rättegångsavgift enligt följande:

Domstol	euro
högsta domstolen	500
högsta förvaltningsdomstolen	500
hovrätten	500
– brottmål, ändringssökande enligt utsökningsbalken (705/2007) och mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250
förvaltningsdomstolen	250
tingsrätten	
– tvistemål samt jordrättsmål och jordrättsärenden	500
– brottmål, ändringssökande enligt utsökningsbalken och mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250

– tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom och där uppgifterna har förmedlats direkt till tingsrättens datasystem	65
– andra tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom	86
– mål eller ärenden enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som svaranden bestrider	250
arbetsdomstolen	2 000
marknadsdomstolen	2 000
försäkringsdomstolen	500

---

5 §

Avgiftsfria prestationer

Avgifter enligt denna lag tas inte ut

---

14 a) i ärenden enligt lagen om besöksförbud (898/1998), lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europaparlamentets och rådets direktiv om den europeiska skyddsordern och om tillämpning av direktivet (226/2015) och lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor (227/2015),

---

9 §

Inverkan av utgången i ett mål eller ärende

Rättegångsavgifter tas inte ut, om

---

3) förvaltningsdomstolen, högsta förvaltningsdomstolen eller försäkringsdomstolen ändrar ett överklagat beslut till förmån för ändringssökanden; i ett mål eller ärende som marknadsdomstolen har behandlat som första instans tas en avgift dock ut oberoende av utgången, likaså vid ändringssökande som gäller ett förhandsavgörande som meddelats i ett skatteärende.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Parallelltexter

1.

Lag

om ändring av lagen om besöksförbud

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om besöksförbud (898/1998) 3 § 4 mom., 7 § samt 11 § 1 och 2 mom., av dem 7 § och 11 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 711/2004, samt *fogas* till lagen nya 3 a, 8 a, 11 a, 14 a, 15 a, 15 b och 17 a § samt till 9 § ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

3 §

Förbudets innehåll

Besöksförbudet gäller inte kontakter för vilka det finns en saklig grund och som är uppenbart nödvändiga.

(ny)

Föreslagen lydelse

3 §

Förbudets innehåll

Besöksförbudet gäller inte kontakter för vilka det finns en saklig grund och som *av något särskilt skäl* är uppenbart behövliga.

3 a §

Tekniskt övervakat besöksförbud

Domstolen kan i ett beslut om utvidgat besöksförbud bestämma att övervakningen av att förbudet iakttas ska ske med hjälp av tekniska anordningar som ges till den som meddelats förbud eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med hjälp av en kombination av sådana anordningar (tekniskt övervakat besöksförbud) om teknisk övervakning är nödvändig för att avvärja ett hot om brott mot liv, hälsa eller frihet och övervakningen inte är oskälig med hänsyn till hur allvarligt det hotande brottet är, förhållandena för den som ställs under övervakning och andra omständigheter som framkommit i saken.

Den som meddelats ett tekniskt övervakat besöksförbud är skyldig att inneha eller bära på sig övervakningsanordningar som avses i 1 mom. och att hantera dem omsorgsfullt och följa anvisningarna om hur de ska användas.

Gällande lydelse

7 §

Besöksförbudets giltighet

Besöksförbud kan meddelas för högst ett år. Besöksförbud avseende gemensam bostad kan dock meddelas för högst tre månader. Förbudet träder i kraft när tingsrätten träffar avgörande om meddelande av besöksförbud. Avgörandet skall iaktas trots att ändring har sökts, om inte en högre domstol som behandlar ärendet bestämmer något annat.

Förbud kan förnyas. Ett besöksförbud kan förnyas för högst två år. Ett besöksförbud avseende gemensam bostad kan dock förnyas för högst tre månader. Förnyelse kan begäras innan det föregående förbudet har upphört att gälla.

(ny)

(ny)

11 §

Beslut om tillfälligt besöksförbud

Besöksförbud kan även meddelas tillfälligt. Beslut om tillfälligt besöksförbud fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslutet kan också fattas av domstol.

Föreslagen lydelse

7 §

Besöksförbudets giltighet

Besöksförbud kan meddelas för högst ett år. Besöksförbud avseende gemensam bostad kan dock meddelas för högst tre månader *och tekniskt övervakat besöksförbud för högst sex månader*. Förbudet träder i kraft när tingsrätten träffar avgörande om meddelande av besöksförbud. Avgörandet ska iaktas trots att ändring har sökts, om inte en högre domstol som behandlar ärendet bestämmer något annat.

Förbud kan förnyas. Ett besöksförbud kan förnyas för högst två år. Ett besöksförbud avseende gemensam bostad *och ett tekniskt övervakat besöksförbud* kan dock förnyas för högst tre månader. Förnyelse kan begäras innan det föregående förbudet har upphört att gälla.

8 a §

Innehållet i ett avgörande om tekniskt övervakat besöksförbud

Utöver vad som föreskrivs i 8 § ska av ett avgörande om tekniskt övervakat besöksförbud framgå

- 1) *det tekniska övervakningssättet,*
- 2) *i 3 a § 2 mom. avsedda skyldigheter för den som ställts under teknisk övervakning.*

9 §

Meddelanden om domen

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om tekniskt övervakat besöksförbud.

11 §

Beslut om tillfälligt besöksförbud

Besöksförbud kan även meddelas tillfälligt. *Tekniskt övervakat besöksförbud kan emellertid inte meddelas tillfälligt.* Beslut om tillfälligt besöksförbud fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslutet kan också fattas av domstol.

Gällande lydelse

En anhållningsberättigad tjänsteman kan på tjänstens vägnar meddela tillfälligt besöksförbud, om den som förbudet avses skydda har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart *och om det av vad som har framgått i ärendet kan dras slutsatsen att den som förbudet avses skydda, på grund av rädsla för den mot vilken förbudet avses gälla eller av andra orsaker inte själv förmår begära besöksförbud.*

(ny)

Föreslagen lydelse

En anhållningsberättigad tjänsteman ska på tjänstens vägnar meddela tillfälligt besöksförbud, om den som förbudet avses skydda har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart.

11 a §

Hänvisning till tjänster

Polisen eller åklagaren ska fråga den som det tillfälliga besöksförbudet avses skydda om denne samtycker till att hans eller hennes kontaktuppgifter ges till en organisation som tillhandahåller stödtjänster och, om den som förbudet avses skydda ger sitt samtycke, förmedla uppgifterna utan obefogat dröjsmål.

Polisen eller åklagaren ska i möjligaste mån informera den som meddelats tillfälligt besöksförbud om tillgängliga stödtjänster.

(ny)

14 a §

Rättegångsbiträde

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för den som ansöker om besöksförbud, om ansökan grundar sig på ett brott mot sökandens liv, hälsa eller frihet och det med hänsyn till hur allvarligt brottet är, sökandens personliga omständigheter och andra omständigheter ska anses motiverat. I fråga om rättegångsbiträden gäller i tillämpliga delar vad som i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs om rättegångsbiträde för en målsägande.

(ny)

15 a §

Tillsyn över att besöksförbudet iakttas

Polisen utövar tillsyn över att besöksförbudet iakttas.

(ny)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse
15 b §

Teknisk övervakning

För den tekniska övervakningen av besöksförbudet svarar Brottpåföljdsmyndigheten. Den centrala övervakningen av besöksförbudet ordnas på riksplanet eller regionplanet av Brottpåföljdsmyndigheten med iakttagande av 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015).

De skyldigheter som den som ställts under teknisk övervakning har enligt 3 a § 2 mom. ska förklaras för honom eller henne.

Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med den tekniska övervakningen. Övervakningen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att genomföra den.

Tjänstemän vid Brottpåföljdsmyndigheten har rätt att få i polislagen (872/2011) avsedd handräckning av polisen för att utföra ett tjänsteuppdrag.

(ny)

17 a §

Skyndsamt behandling

Ärenden som gäller besöksförbud och brottmål som gäller brott mot besöksförbud ska behandlas skyndsamt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 16 kap. 9 a § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 16 kap. 9 a § som följer:

Gällande lydelse

9 a §

Brott mot besöksförbud

Den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och som bryter mot ett i avgörandet om besöksförbud preciserat förbud skall för *brott mot besöksförbud* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vid tillämpning av 1 mom. jämföras med besöksförbud en skyddsåtgärd som anmälts till informationssystemet för polisärenden med stöd av 4 § i lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor (227/2015). Som brott mot besöksförbud anses inte kontakter som i enlighet med 3 § 4 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998) har en saklig grund och är uppenbart behövliga.

Föreslagna lydelse

9 a §

Brott mot besöksförbud

Den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och som bryter mot ett i avgörandet om besöksförbud preciserat förbud ska för *brott mot besöksförbud* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För brott mot besöksförbud döms också den som bryter mot sina skyldigheter enligt avgörandet om tekniskt övervakat besöksförbud i syfte att förhindra att den tekniska övervakningen genomförs.

Vid tillämpning av 1 mom. jämföras med besöksförbud en skyddsåtgärd som anmälts till informationssystemet för polisärenden med stöd av 4 § i lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor (227/2015). Som brott mot besöksförbud anses inte kontakter som i enlighet med 3 § 4 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998) har en saklig grund och *av något särskilt skäl* är uppenbart behövliga.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om domstolsavgifter

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om domstolsavgifter (1455/2015) 9 § 4 punkten,
ändras 2 § 1 mom. och 9 § 3 punkten samt
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1235/2016, 100/2018 och
 1203/2020, en ny 14 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

2 §

Rättegångsavgiftens storlek

För behandlingen av tviste- och brottmål samt mål och ärenden som gäller ändringssökande och extraordinärt ändringssökande och för behandlingen av andra rättskipningsmål och rättskipningsärenden tas det ut en rättegångsavgift enligt följande:

Föreslagen lydelse

2 §

Rättegångsavgiftens storlek

För behandlingen av tviste- och brottmål samt mål och ärenden som gäller ändringssökande och extraordinärt ändringssökande och för behandlingen av andra rättskipningsmål och rättskipningsärenden tas det ut en rättegångsavgift enligt följande:

Gällande lydelse

Domstol	euro
högsta domstolen	500
högsta förvaltningsdomstolen	500
hovrätten	500
- brottmål, ärenden som gäller besöksförbud, ändringssökande enligt utsökningsbalken (705/2007) samt mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250
förvaltningsdomstolen	250
tingsrätten	
- tvistemål samt jordrättsmål och jordrättsärenden	500
- brottmål, ärenden som gäller besöksförbud, ändringssökande enligt utsökningsbalken samt mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250

– tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom eller genom dom efter medgivande eller avskrivits och där uppgifterna har förmedlats direkt till tingsrättens datasystem	65
– andra tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom eller genom dom efter medgivande eller avskrivits	86
- mål eller ärenden enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som svaranden bestrider	250
arbetsdomstolen	2 000
marknadsdomstolen	2 000
försäkringsdomstolen	500

Föreslagen lydelse

Domstol	euro
högsta domstolen	500
högsta förvaltningsdomstolen	500
hovrätten	500
– brottmål, ändringssökande enligt utsökningsbalken (705/2007) och mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250
förvaltningsdomstolen	250
tingsrätten	
– tvistemål samt jordrättsmål och jordrättsärenden	500

– brottmål, ändringssökande enligt utsökningsbalken och mål och ärenden där förlikning inte är tillåten	250
– tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom och där uppgifterna har förmedlats direkt till tingsrättens datasystem	65
– andra tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom	86
– mål eller ärenden enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som svaranden bestrider	250
arbetsdomstolen	2 000
marknadsdomstolen	2 000
försäkringsdomstolen	500

Gällande lydelse
(ny)

Föreslagen lydelse

5 §

Avgiftsfria prestationer

Avgifter enligt denna lag tas inte ut

14 a) i ärenden enligt lagen om besöksförbud (898/1998), lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europaparlamentets och rådets direktiv om den europeiska skyddsordern och om tillämpning av direktivet (226/2015) och lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor (227/2015),

9 §

9 §

Inverkan av utgången i ett mål eller ärende

Inverkan av utgången i ett mål eller ärende

Rättegångsavgifter tas inte ut, om

Rättegångsavgifter tas inte ut, om

3) förvaltningsdomstolen, högsta förvaltningsdomstolen eller försäkringsdomstolen ändrar ett överklagat beslut till förmån för ändringssökanden; i ett mål eller ärende som marknadsdomstolen har behandlat som första instans tas en avgift dock ut oberoende av utgången, likaså vid ändringssökande som gäller ett förhandsavgörande som meddelats i ett skatteärende,

3) förvaltningsdomstolen, högsta förvaltningsdomstolen eller försäkringsdomstolen ändrar ett överklagat beslut till förmån för ändringssökanden; i ett mål eller ärende som marknadsdomstolen har behandlat som första instans tas en avgift dock ut oberoende av utgången, likaså vid ändringssökande som gäller ett förhandsavgörande som meddelats i ett skatteärende.

4) domstolen meddelar besöksförbud.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-954-4 (PDF)